STEPHAN KRAAN

DE MUESLI BLOEIT

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

Onder redactie van Almar Tjepkema en Bob van Opzeeland

Met een woord vooraf door Dr. A. Constandse

Een uitgave van Impuls Boek, Amsterdam

Copyright © 1982 Peter van der Velden, uitgever bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag op enigerlei wijze of in welke vorm dan ook worden overgenomen of gebruikt zonder schriftelijke toestemming van de copyrighthouder

Aan dit boek werkten mee:
Dr. A. Constandse, Den Haag
Frank Greiner, bfn, Amsterdam
Meinte Ringia, Haarlem
Willem de Haan, Groningen
Vormgeving: Ton van der Spruit, gvn, Amsterdam
Drukwerk: Drukkerij WC den Ouden bv, Amsterdam

Vrienden en kennissen van Stephan Kraan.

ISBN 90 6521 161 6

Voor België: Uitgeverij Baart te Borsbeek

IMPULS BOEK is een imprint van Peter van der Velden, uitgever bv, Amsterdam.

STEPHAN KRAAN

DE MUESLI BLOEIT

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

IMPULS
BOEK

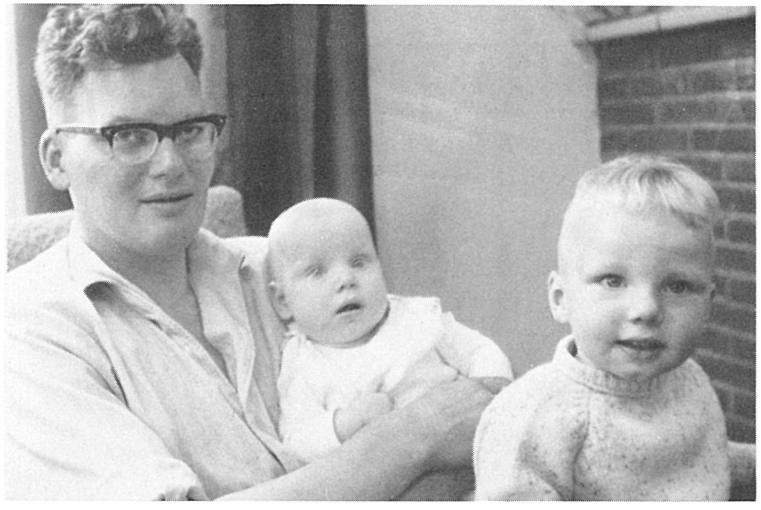

STEPHAN KRAAN

Stephan Kraan werd geboren in Onstwedde in Groningen op 29 april 1960. Hij groeide op in een arbeidersgezin en is de oudste van drie kinderen (een broer – nu 17 – en een zuster – nu 20 –). Hij bezocht de HAVO en na een jaar werken in het jeugdcentrum Rajakimoes ging hij naar de Sociale Academie in Groningen.
Op zestienjarige leeftijd werd hij lid van de NJN, De Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie.
Stephan Kraan maakte tijdens zijn NJN-periode kennis met de anti-kern-beweging en met milieu-organisaties. In Groningen, tijdens zijn studie op de Sociale Academie, kwam hij terecht bij de anti-militaristische beweging Onkruit. In 1980 ontving hij een oproep om in Ede vanaf 7 januari 1981 zijn militaire dienstplicht te vervullen. Hij besloot totaalteweigeren. Geen dienstplicht, geen beroep op de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst, noch een poging om zich te laten afkeuren.
Hij dook onder, werd gearresteerd en veroordeeld tot 18 maanden gevangenisstraf. Op 12 maart 1982 om half acht 's ochtends herkreeg hij zijn vrijheid.

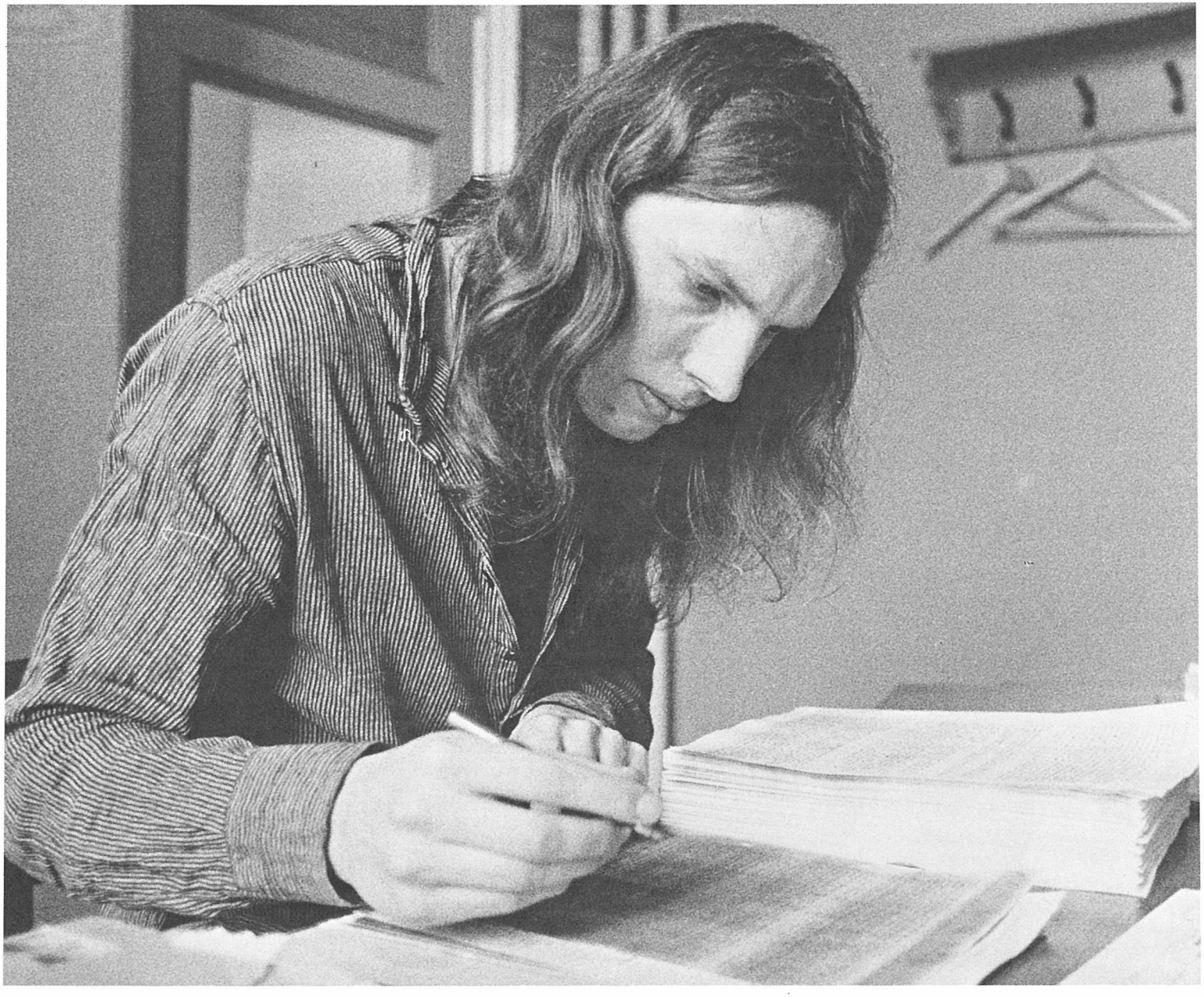

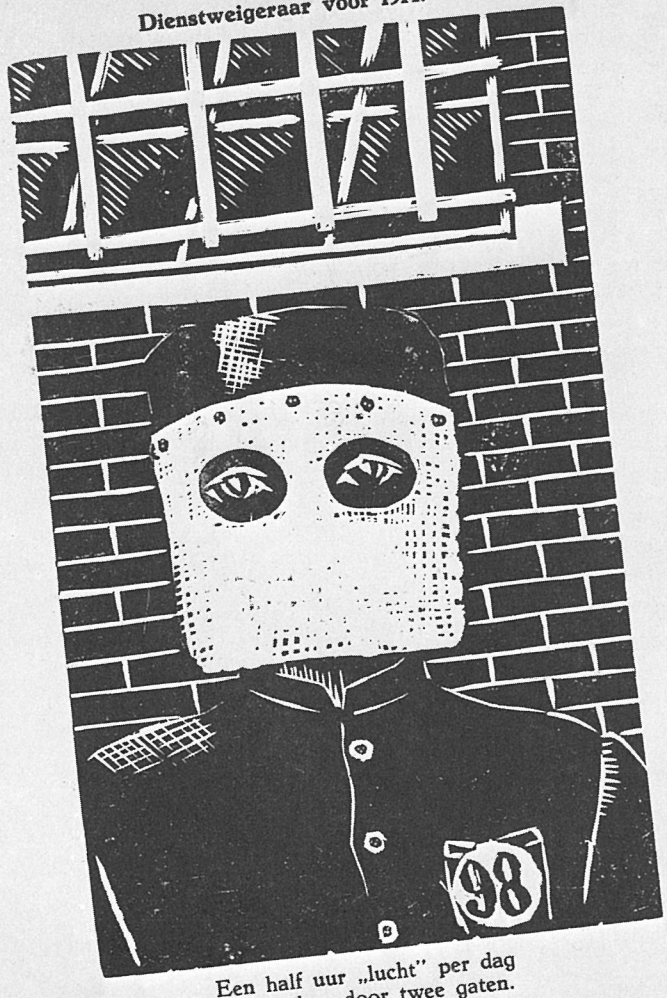

Een half uur „lucht" per dag
en kijken door twee gaten.
Geen kennis die hem zag,
geen mens om mee te praten.

Woord vooraf

Het dagboek van Stephan Kraan is geschreven in een tijd dat ongekende gevaren de volkeren van Europa bedreigen. De spanning tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie, tussen de NATO en het Pact van Warschau, al sinds tientallen jaren door een "koude oorlog" gescheiden, is tot kookhitte verhoogd. In het jargon der militaire leiders zijn de nieuwste kernwapens bestemd voor het "theatre", en daarmee wordt het oorlogstoneel in Europa bedoeld. Daar hebben Amerikanen en Russen, de Britten en Fransen, de meerderheid van hun kernwapens gestationeerd. Onvoorstelbaar is een oorlog, die tot zuivere genocide zou worden, en die een Europese puinhoop zou achterlaten, nog slechts dun bevolkt door wanhopige resten van geciviliseerde volkeren, die een misvormd nageslacht zouden baren. Maar helaas is ook nog niet te zien hoe zulk een ramp voorkomen zou kunnen worden. Vandaar het cultuurpessimisme, dat heden "doemdenken" wordt genoemd, en dat in het dagboek soms naar voren komt. Het sluit strijdbaarheid geenszins uit, want pessimisme omtrent het heden kan een bron zijn van idealisme ten aanzien van de toekomst. Hoe sterk staat de dienstweigeraar, wat logica en ethiek aangaat, tegenover de misdadigers die de verschrikkelijkste "holocaust" voorbereiden van alle tijden, en die dit met opperste schijnheiligheid doen in naam van . . . de mensenrechten!
Nu is de principiële, thans "totaal" genoemde dienstweigering geen verschijnsel van deze tijd alleen. Ook in het verleden hebben de verdedigers van het geweten bewust beseft dat dit een hogere vorm van weten was. In de ethiek van de anarchist Kropotkin is duidelijk gemaakt dat het niet-willen-doden-op-bevel, op grond van algemeen-menselijke solidariteit en van "wederzijds dienstbetoon", geen van buiten komende opdracht was, maar een instinct tot het behoud van de menselijke soort. De autonome keuze voor de dienstweigering is tevens het gevolg van een universele norm, van een waarde-oordeel, waarvan het voortleven der mensheid afhankelijk is.
Wat dit aangaat is het opmerkelijk hoezeer in dit dagboek ook de continuïteit van het verzet tegen oorlogvoering tot uiting komt. De toon van het protest is fel en zelfbewust. Men zou kunnen spreken van een "defensieve agressie", van een aanklacht tegen gevangenisbewaarders, hypocriete bijbel-kwezelaars, door sadisme aangevreten bedienden van gewapende korpsen, door gezag bedorven militaire rechters. Als de tekst de verbeelding aanwakkert, ziet men de karikaturen voor zich van Honoré Daumier en van George Grosz.
En hoe wortelt dus deze strijdbaarheid in een cultuur, die poogt het barbarisme te boven te komen! De civilisatie is steeds een stelsel geweest van zeden en gewoonten, waarin de oorlog nog was verondersteld. De cultuur is veel meer: een poging om te genezen, een ideaal van de samenleving zoals ze zou behoren te zijn, namelijk zedelijk en menselijk.
Men zou kunnen zeggen dat de kerken negentien eeuwen lang deel hebben uitgemaakt van de civilisatie, met haar kasten en klassen, haar wreedheden en moorden. Maar een christendom zonder uitdrukking van een ingeboren

ethiek zou volkomen onmenselijk zijn geweest. In de Bijbel vindt men ook "Gij zult niet doden", en "Wie het zwaard opneemt zal door het zwaard vergaan". Daarop hebben in alle tijden ketters zich beroepen. Er was in ons land een tijd dat de doopsgezinden weigerden wapenen te dragen en de eed af te leggen, omdat ze de heiligheid van de overheid ontkenden. Doordat ze in de Franse tijd naar voren traden als mede-bestuurders van de Bataafse Republiek en ze zelf tot "de overheid" gingen behoren, hebben ze dit standpunt prijsgegeven. Maar toen ons land in 1810 werd ingelijfd bij Frankrijk en Napoleon ook keizer werd over Nederland, is het aantal deserteurs en onderduikers, die de conscriptie niet wilden aanvaarden, zeer groot geweest. In vele gevallen werd daarbij het Evangelie aangevoerd als argument, en ook analfabeten konden putten uit bijbelteksten om hun verzet te rechtvaardigen. Omstreeks 1830 waren het de "Zwijndrechtse nieuwlichters" (meestal proletariërs) die aldus het pacifisme predikten. Maar als in 1848 het socialisme in ons land zijn intrede doet, als het liberalisme de nieuwe grondwet van Thorbecke inspireert; als in 1864 de Eerste Internationale wordt gesticht en ook bij ons een rol gaat spelen, is de motivering van het verzet niet meer godsdienstig. De staat wordt door socialisten beschouwd als vijand van het proletariaat, de oorlog is een kapitalistische (en feodale) aangelegenheid, de arbeiders en soldaten van alle landen moeten zich verenigen. Zo luidt de nieuwe blijde boodschap. Op het congres van de Internationale te Brussel in 1868 wordt de algemene werkstaking tegen de oorlog als leidraad aanvaard. Ze zou natuurlijk ook een algemene dienstweigering behoren te zijn, zoals later Domela Nieuwenhuis op de voorgrond heeft gesteld. In 1891 kon men in ons land twee weigeraars registreren (Bos en Tieman), die acht en zes maanden gevangenisstraf kregen. In 1896 wekte de weigering van Van der Veer beroering, vooral door de motivering. Er volgt dan een reeks van jaarlijks protesterende rebellen, wier namen men kan vinden in het boek van Jos Giesen: *Nieuwe Geschiedenis: het anti-militarisme van de daad* (1923).
Merkwaardig genoeg bleef een evangelisch, tolstojaans element in de argumentatie sterk, vooral tijdens de mobilisatie in de eerste wereldoorlog. Mensen als Baehler, Ortt, Van Mierop, Schermerhorn, De Ligt, A.R. de Jong, Truus Kruyt gebruikten nog vaak christelijke teksten en religieuze symbolen. Tactisch gesproken was dat toen ook wel begrijpelijk, want ze stelden de "christelijke overheid" voor grote problemen. In 1904 was echter de IAMV (Internationale Anti-Militaristische Vereniging) gesticht, op initiatief van Domela Nieuwenhuis, en deze was een volslagen vrijdenker, atheïst en anarchist.
Een bloeitijd van dienstweigering werd bereikt tijdens de eerste wereldoorlog, toen ongelovige en religieuze socialisten één front vormden, onder andere op basis van het dienstweigerings-manifest van september 1915. De processen wegens opruiing volgden elkaar op, en terwijl de "opruiers" meestal hechtenis kregen, zagen de weigeraars zich veroordeeld tot gevangenisstraffen van gemiddeld tien maanden. In februari 1916 was er een steunfonds gevormd voor de slachtoffers van het militarisme in ons land. In 1920 is er, vooral door het initiatief van Bart de Ligt en Albert de Jong, een Internationaal Anti-Militaristisch Bureau (IAMB) gesticht om het Nederlandse verzet deel te doen uitmaken van het internationale anti-militarisme. Men schat dat er van 1915 tot 1923 ongeveer achthonderd jonge mensen principieel de militaire dienst - en ook de geneeskundige keuring daarvoor - hebben afgewezen, dus gemiddeld honderd per jaar.
Men moet de propagandistische betekenis daarvan niet onderschatten. Toen in 1921 Herman Groenendaal voedsel weigerde in de gevangenis, om te protesteren tegen zijn veroordeling, is er een beroering ontstaan die thans helaas moeilijk voorstelbaar is. Wel is er in de pers in februari 1982 aanzienlijke aandacht geschonken, en zijn er protestvergaderingen en demonstraties gewijd aan de hongerstaking van de totaalweigeraar Bas Elfrink, die kloek verklaarde: "Ik weiger mensen te leren doden." Maar in 1921 ontstonden er overal in den lande protestbewegingen van anarchisten, pacifisten, syndicalisten, linkse marxisten, en er waren zelfs enige symbolische stakingen. In november vond dan binnen dit kader - maar ook als manifestatie ten gunste van stakers in de metaalindustrie - een bomaanslag plaats op de woning van een lid van de militaire rechtbank, die een ontzaglijke emotie verwekte, hoewel de uitwerking van de explosie zeer bescheiden was en niemands leven gevaar had gelopen. Piet Kooijman (die in de Bijzondere Strafgevangenis van Leeuwarden terechtkwam) kreeg zes jaar eenzame opsluiting. Leen van der Linde (in Arnhem) vijf jaar. Men moet daaraan denken bij het lezen van de ervaringen van Stephan Kraan in de Friese hoofdstad. Op een protestmeeting in Den Haag werden in 1921 Bart de Ligt en Albert de Jong gearresteerd en daarna tot ongeveer een maand veroordeeld. Bij die gelegenheid heeft De Ligt (op 26 juni 1921) bewust opgeruid "in naam van Jezus Christus, van Marx, van Bakoenin, van Kropotkin, van Herman Groenendaal", opgeruid "niet tot vernielend, maar tot voortbrengend werkzaam zijn; tot niets maken wat een aanslag is op lichaam, ziel of geest, en derhalve tot dienst weigeren, te weten oorlogsdienst weigeren, direct of indirect".
Intussen is principiële dienst weigering voortgegaan, met de gebruikelijke gevangenisstraffen. Weliswaar heeft de grondwet van 1922 de mogelijkheid geopend om religieuze gewetensbezwaren te erkennen, wat bij de wet van 13 juli 1923 (gewijzigd en enigszins verruimd in 1963 en 1979) dan nader is vastgesteld. De bezwaren mochten echter niet politiek van aard zijn, niet gericht tegen het wezen van de staat. De totaalweigeraars echter keren zich tegen een gezag, dat het monopolie bezit van het vreselijkste en meest zedeloze geweld, en willen voor deze staat ook geen vervangende dienst verrichten. Ze zijn dus ook van 1923 af tot heden veroordeeld tot gevangenisstraffen, oplopend tot achttien maanden. In de periode van 1923 tot 1940 is het aantal principiële weigeraars wel geringer geweest dan in het tijdvak van 1915 tot 1923, zo ongeveer tien tot twintig per jaar. Na de tweede wereldoorlog kwamen de getallen daar aanvankelijk niet bovenuit, omdat

honderden zich beriepen op de wet, die gewetensbezwaren erkende. De zeer actieve beweging Onkruit, ontstaan in 1974, concentreerde zich aanvankelijk op het ondersteunen van de principiële dienstweigeraars, maar vervolgens ook op spectaculaire, geweldloze vormen van sabotage en vernuftige invallen in militaire centra. Ze is buiten- en anti-parlementair en wenst directe actie te bevorderen tegen een staat, die – naar het woord van Marcuse – weliswaar een Welfare State (een verzorgingsstaat) wil zijn, zij het met mate, maar tevens – en dan onmatig – een Warfare State, een oorlogsstaat. Men mag ook niet onderschatten dat de vakbond van dienstplichtigen, de VVDM, het principe "Befehl ist Befehl" aan scherpe kritiek onderwerpt.
Zo heeft de daad van protest van Stephan Kraan een diepe en reeds langdurige historische en ethische ondergrond. In de zestiende eeuw heeft de Franse humanist Rabelais geschreven: "Weten zonder geweten, dat is de verwoesting van de menselijke ziel." Een gewetenloze wetenschap bedreigt nu het voortbestaan van de mensheid. Het is op grond van een hoogwaardig motief als men daartegen metterdaad protesteert.

Anton Constandse

Motieven van totaalweigeraars

Een korte bloemlezing:
"Als u mensen die een beroep doen op de Wet Gewetensbezwaren beoordeelt, dan beoordeelt u hen op hun geschiktheid om al of niet binnen een apparaat te functioneren dat het gebruik van georganiseerd geweld legitiem acht. U helpt door uw beoordeling mee het apparaat ideologisch in stand te houden."
"Ik ga bij niemand te biecht en zeker niet bij de duivel! Een veroordeling beschouw ik als een eer, het geeft aan dat tussen mij en de gevestigde orde geen affiniteit bestaat."
"Wanneer iemand, een persoon of een instelling, een belangrijke dienst van mij vraagt, of in dit geval eist, dan hangt mijn beslissing het wel of niet te doen af van hetgeen mijn geweten, mijn besef van goed en kwaad, mij ingeeft."
"Als de bevolking eenmaal echt wakker is, wordt Nieuwersluis overspoeld met dienstweigeraars. De Fiscale Recherche wordt bedolven onder meldingen van weigeraars van belastingplicht. Munitiedepots gaan her en der in vlammen op. Zo ver zijn we nog niet. Maar ik zie er geen heil in om bij gebrek aan medestanders mezelf te vernederen door in militaire dienst te gaan. Ik weiger dus, en roep iedere militair op óók te weigeren."
"Waarom zullen we hier, tijdens dit proces, over mijn gewetensbezwaren praten? Dat is in de grotere context die ik hiervoor geschetst heb volstrekt oninteressant! Want het gaat niet om mijn individuele persoon, al doet de rechtsgang dat wel geloven, maar om de problematiek van het militarisme."
"Niet wij, de dienstweigeraars, moeten voor de commissie, Krijgsraad of wat ook, maar zij die dit onrechtvaardige systeem in stand houden moeten veroordeeld worden!"
"Met een beroep op de Wet GMD val je onder een regeling van de militaire dienstplicht, die laat zien dat er voor iedereen een plaatsje binnen het geheel is. Maar juist dat geheel moet bestreden worden!"
"Keuring en Wet GMD zijn wel een erg merkwaardige constructie: eerst kijken ze via een vernederende vlees- en zielskeuring of je geschikt bent om anderen wèl te doden, daarna controleren ze of je anderen niet kunt doden."
"In mijn totaalweigering sta ik niet alleen. Ik beschouw het, hoewel het natuurlijk een persoonlijke keuze is, niet als een individuele daad. Mensen kunnen jullie opsluiten, kapotmaken als het moet, maar de ideeën blijven rondgaan, ongrijpbaar voor jullie moordzuchtige handen."
"Een beroep op de Wet GMD doe ik niet, omdat dat op alle mogelijke manieren ingaat tegen de manier waarop ik me met anti-militarisme wil bezighouden. Anti-militarisme is een persoonlijk en politiek streven, dat blijkt uit wat je doet, en het is geen verhaal dat je vertelt aan een staatscommissie."
"...de enige mogelijkheden waren nu nog vluchten of totaalweigeren. In vluchten naar het buitenland kreeg ik steeds minder zin; het besef van mijn gelijk en dat ik volgens de algemene rechten van de mens in mijn recht sta,

versterkte dit. Maar ja, mensenrechten schijnen altijd alleen maar bij de buren te gelden. Dit alles, in combinatie met mijn eigenwijsheid, heeft ervoor gezorgd dat ik nu hier (voor de rechtbank) sta."

Totaalweigeraars zijn er in vele soorten en maten. Dat mag blijken uit de bovenstaande bloemlezing van fragmenten uit verklaringen die totaalweigeraars de afgelopen jaren aflegden voor Krijgsraad en Hoog Militair Gerechtshof.
Voor de één zijn vooral persoonlijke overtuigingen en overwegingen van doorslaggevend belang om totaal te weigeren, voor de ander zijn het vooral politieke overwegingen.
Tot voor kort kwamen totaalweigeraars bijna uitsluitend uit Onkruit-kringen. En Onkruit kwam op haar beurt weer voort uit een groeiende afkeer van op de partij-politiek gerichte strategieën. "Wij stellen geen eisen meer, onze enige eis is 'leven'! Alle andere eisen kunnen in de ijskast."
De totaalweigeraars grepen terug naar "de propaganda van de daad" en politieke partijen zagen al snel in dat zoiets niet in politiek haalbare eisen te vertalen was.
En de militaire aanklagers en rechters wisten hun geweten gesust door het bestaan van die Wet GMD.
"U hebt er zelf voor gekozen, voor die straf van 18 maanden," kun je op je proces te horen krijgen. En dat is nu juist wat totaalweigeraars willen

duidelijk maken: dat er geen keuze is: het is vreten of gevreten worden, en in laatste instantie schieten of geschoten worden.
Totaalweigeraars willen dat doorbreken: de valse schijn van de democratie, de scheve machtsverhoudingen, het afschrikkingsdenken. ''We leven toch in een vrij land,'' maar wie zijn medewerking aan het militarisme weigert, wordt gestraft met 18 maanden cel.

In het begin van deze eeuw weigerden veel arbeidersjongens de dienstplicht. ''Mijn vaderland verdedigen? Mijn vader heeft helemaal geen land,'' was toen een bekend grapje.
Het leger was een instrument van de bazen, oorlogen waren conflicten tussen bazen, en de arbeiders mochten de kolen uit het vuur halen. Je zou kunnen stellen dat dat nog steeds zo is. Maar er is ook iets veranderd: de bewapening is nu zo monstrueus, dat een catastrofe niet lang meer uit kan blijven.
''Wij zijn een jeugd zonder toekomst,'' zei een totaalweigeraar een paar jaar geleden voor de Krijgsraad.
Totaalweigeraars trekken daaruit een logische conclusie: zij weigeren aan die catastrofe mee te werken.
Tegenwoordig komen totaalweigeraars niet meer alleen uit Onkruit-kringen, ook in radicale vredesgroepen zitten mensen die de keuze voor totaalweigeren zullen gaan maken. Dat is een goede zaak. Alleen komt het er nu op aan een duidelijker alternatief te stellen voor waar we tegen zijn, wil de ''propaganda van de daad'' ook vruchtbaar zijn. Boeken over 't sociale anarchisme kunnen genoeg inspiratie bieden om daaraan te gaan werken. Het is de hoogste tijd om aan zo'n alternatief te gaan werken en niet opnieuw in te gaan op pogingen om een politieke oplossing van totaalweigeren te realiseren. Want zo'n ''oplossing'' bestaat er niet. En bovendien: zelfs een ezel stoot zich in 't gemeen niet tweemaal aan dezelfde steen!

Willem de Haan
Voormalig totaalweigeraar

MILITARISME NEE

MILITARISME
TOTAAL WEIGERAARS

Lieve vrienden, vriendinnen,

Groningen, 5 januari 1981

Ik heb voor 7 januari een oproep om in Ede mijn dienstplicht te vervullen. Dat doe ik dus niet. Evenmin doe ik een beroep op de Wet Gewetensbezwaren of laat ik mij op een of andere manier afkeuren. Ik ga gewoon niet en doe verder ook geen beroep op wat dan ook binnen het systeem. Dit houdt in dat ik ongeveer anderhalve maand nadat ik op moet komen op de opsporingslijst sta en vanaf dat moment vogelvrij ben. Ik zal met ingang van 7 januari onder gaan duiken om me over enige tijd met nog 10 anderen op te laten pakken bij een anti-militaristische actie. Hieronder zal ik enige van mijn beweegredenen om te gaan dienstweigeren uiteenzetten.
Allereerst is daar natuurlijk mijn afkeer van het leger. Het leger dat mijns inziens niets anders is dan een bolwerk van macht, onderdrukking en onvrijheid, waar mensen worden opgeleid om te moorden. Dit alles natuurlijk in een milieu waar orde en tucht als heilige voorschriften gelden. Afgezien van het feit dat ik daar persoonlijk gewoon niet tegen kan, ik zou er hartstikke gek worden, wekt zoiets een diep gevoel van afschuw, walging en kwaadheid in mij op. Maar dat is niet de enige reden waarom ik politiek dienst ga weigeren. In mijn ogen is het leger slechts een onderdeel van het grote militaire systeem. Mijn dienstweigering is dan ook een verzetsdaad tegen het gehele apparaat. Over het militaire systeem zijn natuurlijk boeken vol te schrijven. Ik zal me nu dan ook beperken tot enige punten die ik belangrijk vind. Essentieel is ook dat het militaire systeem niet alleen te maken heeft met dienstplicht, leger, Nato, defensie, oefenterreinen, opslagplaatsen oorlogsindustrie, enz, enz, maar het heeft ook heel duidelijk te maken met de hele structuur van de samenleving. In de westerse, en niet alleen de westerse, wereld bepalen tientallen belachelijke normen, regels, wetten, enz. hoe mensen moeten leven. Ze gaan al eeuwenlang uit van ongelijkheid, winstmaken, prestaties, egoïsme, enz., wat geresulteerd heeft in afgrijselijke grootmachten die op dit moment de wereld tientallen keren kunnen vernietigen, multinationals die ons land regeren, en een belachelijk klasseverschil, en ga zo maar door. Het is al vaak gebleken dat het leger, het militarisme, de belangen van deze mensen verdedigt en wordt misbruikt om deze te handhaven, dus eigenlijk een instrument is in handen van de mensen die de touwtjes in handen hebben.
Ik zal hier verder niet op ingaan, want dan wordt het te ingewikkeld, maar ik denk dat het wel duidelijk is dat anti-militarisme behalve een strijd tegen het militarisme tegelijk een strijd tegen de staat, zelfs tegen elke staatsvorm is, want elke staatsvorm is gebaseerd op macht en onderdrukking. Ik wijs principieel elke vorm van autoriteit af en wil zó leven als ik dat goed en verantwoord vind, zonder iets opgedrongen te krijgen. Maar laat ik me beperken tot de strijd tegen het militarisme.
Mijn afkeer van het leger op zich, en van de dienstplicht, is, denk ik, wel duidelijk. Maar waar een leger is met wapens, gevechtsvliegtuigen, oorlogsboten, raketten, enz. is natuurlijk ook een industrie die deze rotzooi maakt. Deze industrie is ongelooflijk groot. En het is geenszins een industrie waarbij de staat nog een vinger in de pap heeft. Weliswaar is zij de grootste afnemer en opdrachtgeefster, maar het zijn de grote multinationals en enige kleinere bedrijven die de oorlogsproduktie in handen hebben.

Doordat de minister nog steeds ieder jaar weer de defensiebegroting omhoog schroeft en door misbruik te maken van oorlogen in de Derde Wereld, is het een van de weinige industrieën die nog "winstgevend" is. Maar dat is bedrog. Door volksverlakkerij omtrent de noodzaak van Defensie en Nato kan er steeds meer geproduceerd worden, "want de Russen komen anders". Er wordt met argumenten als werkgelegenheid geschermd als het gaat om uitbreiding en vernieuwing van de oorlogsindustrie, maar waar het toe leidt: duizenden doden of zelfs het einde van de mensheid, daar wordt niet over gepraat.

Er wordt oorlogstuig geleverd aan dictatoriale regimes. Voorbeelden zijn de levering van oorlogsfregatten aan Indonesië, duikboten aan Taiwan en wapens aan Zuid-Afrika en diverse landen in Zuid-Amerika. De vraag naar oorlogswaar in eigen land wordt kunstmatig opgevoerd. Vernieuwing van het oude materiaal vindt aan de lopende band plaats, niet omdat het kapot of afgeschreven, maar omdat het niet moorddadig genoeg is (bijv. de aanschaf van de F 16).
Miljarden en nog eens miljarden steekt de overheid erin om onze oorlogsproduktie winstgevend te maken. Winstgevend, zoals altijd voor de producenten, want dat is goed voor de economie. En dat is natuurlijk meer dan belachelijk, ik weet zeker dat er genoeg verantwoorde industrietakken zijn, die met hetzelfde geld, x-tig keer zoveel mensen aan het werk kunnen helpen zonder een gevaar voor de mensheid te zijn.
Zoals al enige keren geopperd: "werkgelegenheid" is de nieuwe modeslogan van Defensie. Daarmee worden bedrijven en gemeenten gedreigd en overgehaald om maar mee te doen aan deze waanzin. Streken waar grote werkloosheidsproblemen zijn worden dan ook als eerste aangezocht voor oefenterreinen en opslagplaatsen van wapens en munitie. Fraaie beloningen moeten de gemeenteraden tot een keus dwingen. Voorbeelden hiervan zijn de laatste tijd volop te vinden in (Oost-)Groningen, Drente en Limburg. Het is een smerige tactiek en politieke partijen trappen er nog in ook, ze werken er zelfs aan mee!!!!
Behalve aan de produktie wordt er natuurlijk ook nog keihard gewerkt aan de steeds grotere perfectie van het oorlogstuig. Dit gebeurt hoofdzakelijk door een onderdeel van het heilige TNO van de warenonderzoekjes. De RijksVerdedigingsOrganisatie, waar Onkruit in september 1980 actie tegen heeft gevoerd. Bij de RVO werken meer dan 800 "wetenschappers" aan verbeteringen van het wapentuig. Er worden onderzoekingen gedaan naar de nieuwste methodes van oorlogvoering. Niet met atoombommen, maar met zenuwgassen, lazers, hormonen, psycho-technische munitie, springladingen, enz. enz. Alsof het huidige materiaal niet genoeg mensen dood kan maken, wordt hier gewerkt aan afgrijselijke wapens die niets meer met defensie te maken hebben.
Om al deze waanzin goed te praten schermt de overheid met valse argumenten en wordt via de massamedia met behulp van oorlogsfilms, oorlogsromans en oorlogsspeelgoed een romantisch beeld van de oorlog geschapen, waarbij militarisme als noodzakelijk kwaad en normaal wordt gepresenteerd. De mensen worden afgeschrikt met bedreigingen van de grootmachten. De Amerikanen naaien ons op over de Russen, die zonder onze "afschrikwapens" allang ons land zouden zijn binnengevallen. En omgekeerd.

Ten slotte wil ik nog even ingaan op waarom ik geen beroep wil doen op de Wet Gewetensbezwaren. Veel mensen vinden dat je toch veel goede dingen kan doen in vervangende dienst.
Allereerst beschouw ik de Wet Gewetensbezwaren als een onderdeel van het systeem en een smerig middel om wezenlijke kritiek daarop uit te bannen. Wil je namelijk erkend worden door de commissie, dan moet je kunnen aantonen dat je zeer ernstige gewetensbezwaren hebt tegen geweld en dat je niet tegen autoriteit kunt.
Maar o wee, waag het eens om politieke ideeën tegen het militarisme te uiten, waag het eens te zeggen dat je de Nato onzin vindt, dat je het gehele apparaat niet accepteert. Dan word je niet erkend! Je kunt dan kiezen tussen óf toch in het leger, óf de bajes in.
Het leger gaat ervan uit dat het militarisme goed en nuttig is. Iedereen die daarop kritiek heeft is een lafaard, zwakkeling of niet goed in zijn hoofd. Vanuit dat standpunt probeert het leger dan ook via de Wet Gewetensbezwaren die mensen te individualiseren; jij moet verantwoorden waarom jij niet geschikt bent, jij bent het die ter discussie staat en niet het leger, dat staat bij voorbaat vast.
Ik vind echter dat niet mijn geweten, maar het militarisme ter discussie staat. Daarom doe ik geen beroep op de Wet Gewetensbezwaren en wens ik verder ook niet mee te werken.
De consequentie hiervan is bekend. Nadat ik ben opgepakt word ik tot 18 maanden gevangenisstraf veroordeeld. Het spreekt voor zich dat ik ook dit niet accepteer, ik zal me ook binnen de bajes steeds verzetten en mijn gevangenisperiode aangrijpen om het militarisme aan te klagen.
Rest mij nog te zeggen dat ik hoop het er een beetje heel vanaf te brengen en het vol te houden. Verder hoop ik dat het feit dat ik op deze manier weiger bij velen aanleiding zal zijn om over dit soort zaken na te denken. Ik hoop dat ik niet alleen sta in de strijd en dat ook voor jullie geldt: GEEN MAN, GEEN VROUW, GEEN CENT VOOR HET MILITARISME. WEIGER TE MOORDEN: WEIGER DIENST.

Groetjes en een vredelievend doch strijdvaardig 1981 & 1982,
Stephan Kraan.

MINISTERIE VAN DEFENSIE

POSTADRES: POSTBUS 20701 2500 ES 'S-GRAVENHAGE
BEZOEKADRES: BLEYENBURG 38 'S-GRAVENHAGE

OPROEPING
VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT

AAN DE HEER
S KRAAN
ZAAGMULDERSWEG 100 B
9741 CK GRONINGEN

Lichtingsploeg:
81-01

Wapen/Dienstvak:
ARTILLERIE

Datum van opkomst:
WOENSDAG
07 JANUARI 1981

Plaats van aanmelding:
EDE
ELIAS BEECKMANKAZERNE
VOC

'S-GRAVENHAGE, 1 DECEMBER 1980

Nummer: 60.04.29.049

Hierbij roep ik u op ter OPKOMST IN WERKELIJKE DIENST OM BIJ DE KL
als gewoon dienstplichtige uw eerste oefening te vervullen. U dient zich daartoe op de hierboven vermelde datum te begeven naar de aldaar tevens vermelde plaats van aanmelding. In uw eigen belang raad ik u aan aandachtig kennis te nemen van de op deze oproeping voorkomende 'bijzondere bepalingen'.

DE MINISTER VAN DEFENSIE

BIJZONDERE BEPALINGEN

1. Algemeen

De opgeroepene is verplicht aan deze oproeping gevolg te geven en tijdig op de aangewezen plaats aanwezig te zijn, tenzij hij in de volstrekte onmogelijkheid verkeert op tijd te verschijnen (zie punten 4 en 5) of een bericht omtrent verleende vrijstelling of uitstel van eerste oefening heeft ontvangen.
...over in zijn bezit als gevolg van reeds eerder vervulde militaire dienst, moet de opgeroepene bij ...Hoed zijn en tevens voorzien zijn van het militair paspoort en van verdere tot zijn ...moet hij zorgen, dat al deze goederen bij de opkomst verkeren in ...Tevens behoort de opgeroepene bij zijn ...voor de eerste dagen in het bezit te ...mee te nemen.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

7 januari 1981

Ik duik onder. Vandaag moet ik me melden in Ede om mijn dienstplicht te vervullen. Mijn vrienden en kennissen weten het allang: ik doe het niet. Evenmin doe ik een beroep op de Wet Gewetensbezwaren. Binnenkort ben ik dus vogelvrij. Met tien andere totaal-weigeraars wil ik me over enige tijd bij een anti-militaristische actie laten oppakken.
Vanochtend heb ik mijn spullen ingepakt. Om kwart voor negen kwam Jan me halen met de auto. Via Nijmegen ben ik naar Arnhem gebracht. Daar zit ik nu, in de Parkstraat. Onderweg zijn we langs het huis van Louwrens (die tegelijk met mij op had moeten komen) in Deventer gereden. Maar die was niet thuis. Hij deed mee aan een "overval" met twintig anderen op de militaire banenmarkt in Almelo, met de bedoeling zich op te laten pakken.

De laatste dagen zijn zenuwslopend geweest. Ik was lichtelijk overspannen. Ik had er zo lang met allerlei mensen over gepraat, en nu gebeurde het. Gisteren heb ik mijn motivatie op papier gezet, mijn verklaring. Die heb ik in 300-voud gestencild. Ik ben met Jan niet onmiddellijk naar de Parkstraat gegaan. Eerst hadden we in Nijmegen nog een vergadering met toekomstige totaalweigeraars. Dat was erg melig. Iedereen was moe. Toch was het leuk om iedereen weer eens te zien.
Ondergedoken: een gek idee. Anders had ik nu in de kazerne gezeten.

9 januari 1981

Vandaag hoorde ik in café De Wacht dat Rense en Jurjen zijn opgepakt. Louwrens trouwens ook. Ze worden waarschijnlijk naar Nieuwersluis gebracht. Donderdag krijgen ze hun proces en worden ze veroordeeld.
Willem belde me. Hij vertelde dat de politie bij mij aan de deur is geweest, net nadat ik met Jan in de auto was vertrokken. Daar schrok ik wel even van. Het was de parketpolitie, die me kwam halen omdat ik nog een dag moet zitten vanwege een niet betaalde boete. Maar natuurlijk is dat geen toeval. Het is wel duidelijk dat politie en leger me al in een vroeg stadium hadden willen oppakken.
Rens krijg ik zeer waarschijnlijk niet meer te zien. Daarom ga ik, denk ik, naar het proces, hoewel er dan het gevaar in zit dat ik word opgepakt.

12 januari 1981

Ik ben op bezoek geweest bij vrienden in Zeist. Toen ik 's avonds weer in Arnhem terugkeerde en door het centrum liep reed een marechaussee-busje me tegemoet. Treiterend langzaam over het voetgangerspad. De inzittenden loerden uitgebreid naar me. Ik slaakte een zucht van opluchting toen het busje doorreed en raakte vervolgens bijna in paniek toen het omkeerde en weer in mijn richting kwam. Als het was gestopt was ik zeker gaan rennen. De zenuwen gierden me door m'n lijf.

16 januari 1981

Vandaag ben ik in Groningen geweest. 's Ochtends vroeg had ik een afspraak met Marga van Beusekom van Radio Noord in de studio bij het Martini-kerkhof. Ik wachtte in de kantine tot Marga me kwam halen. Daarna hebben we in de opnamekamer wel anderhalf uur gekletst. Over het leger, over totaalweigeren en over de motivering van totaalweigeraars. Maar ook over hoe dat nu voelt met meer dan een jaar bajes in het vooruitzicht. Radio Noord wil het uitzenden als ik opgepakt zou worden. 's Middags ben ik met Willem naar mijn moeder geweest, met de bus. Ik betrapte me op de gedachte dat het misschien wel voor het laatst zou zijn dat ik in het "openbaar vervoer" zou zitten. Een beetje melodramatisch. Ik merkte dat ik met extra aandacht naar de besneeuwde landerijen van de veenkolonie keek.
In mijn ouderlijk huis was het net of er niets was veranderd. Kletsen over de bajes. Mijn moeder wilde van Willem weten hoe het was in zo'n gevangenis en of haar zoon er echt niet dood van zou gaan. We aten hutspot, mijn lievelingsgerecht. Lang konden we niet blijven, we moesten 's avonds naar een vergadering van Onkruit.

Ik schrijf er vandaag pas over, maar moet het toch even kwijt: donderdag 15 januari ben ik bij het proces van Rense en de twintig geweest. Om zes uur stond ik op. Half zeven zat ik in de trein naar Almelo. Bijna de hele dag ben ik in de rechtzaal geweest. Het was fijn Rense, Jurjen en de anderen weer te zien. Een maand kregen ze. Belachelijk, en dat voor een actie tegen een militaire banenmarkt (op de dag van mijn onderduiken). Duidelijk een nieuwe lijn van het Openbaar Ministerie. Na het proces sloeg de politie ons nog uiteen toen we de 21 veroordeelden uitzwaaiden. Resultaat: een blauwe arm en gekneusde vingers en de zenuwen van de spanning en de ingehouden woede.

21 januari 1981

Vanochtend een gesprek gehad met Evert-Jan, mijn advocaat, en met Willem. Was wel leuk, maar wel even wennen in het begin. Als ik gepakt zou worden en veroordeeld zou Evert-Jan proberen om me in de gevangenis van Assen geplaatst te krijgen. Dat lijkt me erg leuk. Dichtbij al mijn vrienden en vriendinnen.

23 januari 1981

Ik ben al een paar dagen ziek. Dat oude pand in de Parkstraat, met mijn koude slaapkamer waar de sneeuw naar binnen waaide en het water langs de wanden gutste, had me doodziek gemaakt. Het begon met een snotneus, daarna met keelpijn en koorts. Ik had me dik ingepakt en lag overdag onder de klamme dekens. Gisteren was ik al van mijn kamer verhuisd naar de kamer van Jan. Op een provisorisch bed. Maar zo ging het niet langer. Ik had hoge koorts, kon me haast niet meer op de been houden. Dus heb ik

besloten om vandaag met de hoognodige spulletjes te verhuizen naar de kamer van Rens. Ik moest een heel stuk lopen met mijn rugzak. Ik tolde en viel uitgeput en met 40 graden koorts in het bed van Rens.

28 januari 1981

Gelukkig is de koorts nu wat gezakt. Ik heb wel 5 dagen 39 graden gehad. Al die tijd heb ik alleen maar sinaasappelsap gedronken en ik ben dan ook wel zes kilo afgevallen, wat voor mijn lang, mager lichaam een hele hoop is. Ik baal er wel van dat ik niet bij het hoger beroep van de 21 kan zijn. Er is ook een manifestatie, maar ik kan beter nog binnen blijven tot de koorts en de keelpijn echt weg zijn. De anderen hier in huis gaan er wel heen.

29 januari 1981

Er is een klein wondertje gebeurd. Nadat de jongens al drie weken hebben uitgezeten heeft de hoge rechter gisteren het eerder gewezen vonnis krachtig veroordeeld en vandaag komt Rens thuis. Straks halen we hem af. Ik ga ook mee. Ik ben er enorm blij om, want ik baalde als een stier dat ik hem al die tijd niet had gezien en leefde mee met de onrechtvaardige behandeling die de jongens hadden gekregen.
De andere mensen hebben al wat lekkers ingeslagen voor een feestje vanavond en de zwartrode vlag hangt al buiten, we gaan hem halen. Het was een schitterend gezicht toen de lange Rens in zijn lange jas bepakt en bezakt uit de trein kwam. Het weerzien was heel hartelijk en allemaal gearmd liepen we weer naar huis om op de kamer waar ik inmiddels alweer een dikke week ben, een klein feestje te vieren. Het duurde niet lang, want na drie weken bajes en de vermoeiende laatste dagen wilde Rens slapen. Ik kroop in het woonkamertje in een slaapzak, lekker warm bij de kachel. We hebben al afgesproken dat ik nog wel even kan blijven.

6 februari 1981

De hele dag zijn Dick en ik bezig geweest voorbereidingen te treffen voor het afscheidsfeest dat we zouden houden. Hij omdat hij vanuit Groningen naar Amersfoort is verhuisd en ik omdat ik de bak in draai. Na veel telefoontjes begonnen we de zolder van het grote kraakpand in de Schoolstraat op te ruimen en gezellig te maken. We kochten bovendien kratten pils, twee dozen wijn, een hoop frisdrank en wat spulletjes om te knabbelen. Op de zolder zetten we ook grote muziekboxen neer en een installatie met platen om lekker te kunnen swingen. Eerst moest nog wel verlichting aangebracht worden en wat gaten in het dak gedicht, maar we hadden hulp en alles was op tijd klaar. Tegen achten waren de eerste mensen er.

9 februari 1981

Vandaag was het proces van Hennie en Willie bij de Krijgsraad in Arnhem. Ik heb er lang over getwijfeld of ik mee zou doen met de demonstratie en de manifestatie. De vorige keer, in november, was het een ware knokpartij. Omdat ze me kennen en omdat ik bovendien gezocht wordt, zit er een kans in dat ik opgepakt word. Ik had er al dagen over nagedacht en over gepraat en de beslissing genomen om er naar toe te gaan.
Voorbereid op een eventuele arrestatie liep ik alleen het hele eind van mijn schuiladres naar de Krijgsraad. Het was wel vijf kilometer en ik probeerde zoveel mogelijk van de dingen om me heen te genieten en dacht er over na hoe het zou zijn opgepakt te worden. Ook bedacht ik situaties waarin het kon gebeuren. Plotseling, ik was al in de buurt van de Krijgsraad, passeerde me op de fiets de opper van de GBO, de Groep Bijzondere Opdrachten. In burger, zoals dit commando altijd optreed. Hij keek aandachtig naar me en herkende me wellicht van eerdere acties. Hij stak de straat over, keerde weer terug, en kwam achter me lopen. Daarop stak ik de straat over en probeerde uit te zoeken of het toeval was of dat-ie echt achter mij aan zat. Ik raakte hem pas kwijt na een spurt door een steegje en wat omweggetjes. Daar kwam ik Rens en Leo tegen met de bakfiets en in de bak fietste ik mee. Zo bleef ik ook gedurende de demonstratie in de bak zitten. Met de vlag voorop, aan het hoofd van de stoet. Allemaal mensen in mijn buurt die wisten hoe de vork in de steel zat. Ook de GBO liep in de buurt mee en ik hield ze angstvallig in de gaten. Af en toe werd er gestopt en waren er wat incidentjes door provocerende GBO-ers die net als de vorige keer een knokpartij wilden veroorzaken om dan te kunnen zeggen dat Onkruit weer eens rotzooi had getrapt. Maar alles verliep rustig.

11 februari 1981

Ik ben net weer terug van twee verrukkelijke daagjes Schier. Zulke mooie wandelingen in de natuur zal ik straks ook missen. De vogels en planten. Tsja. Het was echt schitterend om dit nog even mee te maken, een maand voor de actie.

18 februari 1981

Een week Groningen. Ik heb bij Monica gelogeerd en ben nu weer in Arnhem. Ook Chris logeerde in het grote kraakpand. Vanmiddag zijn we samen naar een school in Zwolle geweest om wat over Onkruit en totaalweigeren te vertellen. Het was een heel vol lokaal met jongens en meisjes van alle leeftijden, die heel benieuwd waren hoe – echte – Onkruiters eruitzien. Er waren veel verschillen. Lui die het okay vonden en ook rechtse balletjes die volgepompt waren met vooroordelen over actiegroepen. (Of we ook werkloos waren.) Bovendien moesten we natuurlijk uitleggen hoe we dan wel dachten dat het met de Russen zou gaan als het leger of zelfs de staat weg moest. Het is toch wel heel moeilijk zo af en toe om tegen die vooroordelen in de essentie van anti-militaristische actie duidelijk over te brengen. Maar je leert er zelf toch ook een hoop van, op zo'n school-uurtje.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

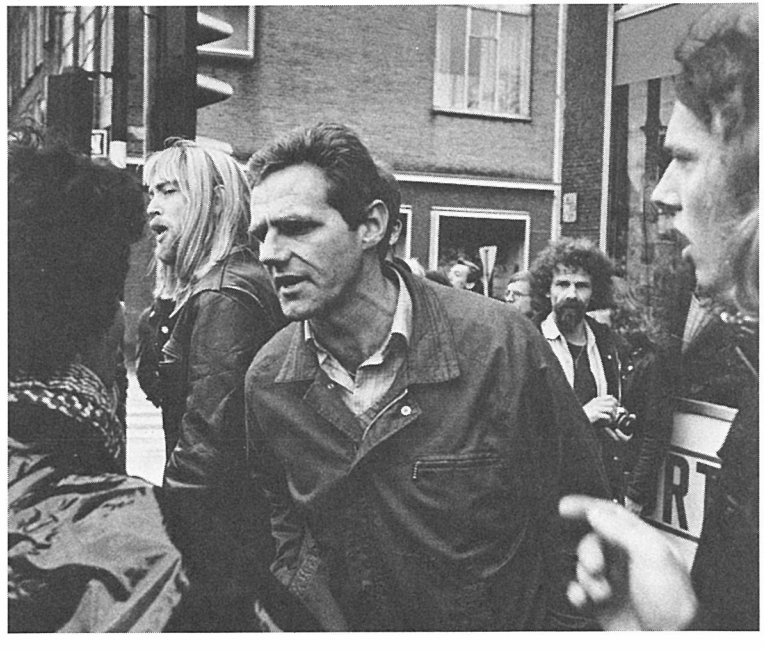

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

28 februari 1981

Vanmorgen de allerlaatste vergadering van de toekomstige totaalweigergroep. Eindelijk, na maandenlang om de twee weken vergaderen, was het actieplan klaar en alles gergeld. Over twee weken is het zover. Niemand van ons heeft ooit langer dan een paar dagen in de bajes gezeten. Ook ik heb daarin weinig ervaring. En al heb ik er nog zoveel over gepraat en nagedacht, hoe het me zal vergaan is afwachten. Ik ken zoveel mensen, mag graag reizen en wandelen en noem maar op. Dat is er straks niet meer bij. Onvoorstelbaar. Maar nu komt over twee weken dan echt DE DAG. Dan gaat het gebeuren.

10 maart 1981

De afgelopen week verbleef ik in Arnhem, waar ik Sil heb leren kennen. We maakten samen wandelingen over de Veluwe en kletsten een hoop.

Gisteren ging ik met mijn rugzak in de trein naar Rotterdam, waar we actie zouden voeren. Vol gedachten maar betrekkelijk rustig genoot ik van de laatste treinreis. Het was niet voor te stellen hoe het zal zijn om de volgende dag opgepakt te kunnen worden.
De actie waarbij de groep totaalweigeraars gezamenlijk zou moeten worden opgepakt, was gericht tegen de RDM, de Rotterdamse Droogdok Maatschappij. Een anti-militaristische actie, omdat bij de RDM, een onderdeel van Rijn-Schelde-Verolme, duikboten voor Taiwan worden gemaakt.
In de trein kletste een vrouw tegen me aan. Of ik op reis ging, ja, zij reisde ook vaak, dat vond ze leuk, dan voel je je zo vrij en onafhankelijk. Ze moest eens weten. In Rotterdam was ik nog nooit geweest en ik liep dan ook onwennig over het drukke stationsplein. Allemaal bussen en trams. Ik moest bus 49 hebben naar Noordereiland. Die was natuurlijk net weg. Bij het pand waar ik naar toe moest waren nog maar weinig mensen. We kletsten wat. Pas laat kwam de groep uit Nijmegen, die al het materiaal bij zich had. Er heerste een vreemde stemming. Veel humor, maar toch gespannen. De rest van de nacht werd er vergaderd. De taken werden verdeeld en iedere groep mensen ging na wat er gebeuren moest.
Veelvuldig werd de actie nagelopen. Niets mocht fout gaan. Nu waren er ook meer mensen. Wel een stuk of vijftig, inclusief Sil en een verslaggever. Ik sliep nauwelijks, maar kletste en vrijde met Sil. Ons laatste nachtje samen?

11 maart 1981

Omstreeks kwart voor acht kwamen we met 5 busjes bij het directiegebouw aan. In het eerste busje zaten de mensen die naar binnen gingen en in de rest van de busjes mensen die een blokkade bij de ingang zouden vormen en stencils aan werknemers uit zouden delen. In dat eerste busje 26 man, onder wie de negen Nederlandse totaalweigeraars, 3 Fransen en verder nog een radioverslaggever die van tevoren was benaderd. Bij het gebouw aangekomen gingen twee mensen kijken of de deuren open waren. Toen dat het geval was stormden we het gebouw binnen en vonden zonder moeite de weg naar de trap, die we alleen maar kenden van plattegronden.Onder geschreeuw van de portier en andere aanwezigen vonden we snel onze weg naar de derde verdieping, die we tot doel van onze actie hadden gekozen, omdat we vermoedden dat daar de directie zou zijn. Iedereen had een taak. Het was de bedoeling dat de mensen die achteraan liepen de klapdeuren van het trappenhuis dicht zouden houden met kettingen en de glazen deuren wit zouden verven, zodat men niet kon zien wat we deden en vooral niet wie wat deed. Verder waren er mensen die zouden proberen de branddeuren te blokkeren en de rest zou beginnen met het doorzoeken van de paperassen. Het lukte niet de hele verdieping in bezit te nemen. We besloten vier kamers aan de voorkant te bezetten. Alle deuren werden ook met kasten, bureaus gebarricadeerd, zodat er geen doorkomen aan was als we eruit zouden worden gehaald. Ondertussen werden ook de ramen van leuzen voorzien. En natuurlijk kasten en lades doorzocht op Defensiepapieren.
Ondertussen werd er al druk naar ons perscentrum gebeld om te zeggen dat de actie gelukt was en dat we ons hadden verschanst. Vanuit de ramen keken we op de werf waar twee duikboten lagen. Terwijl wij binnen druk bezig waren, waren de mensen buiten erin geslaagd om op de duikboot een spandoek te hangen. Inmiddels was de politie ook gearriveerd. Maar er gebeurde verder niets. Na een uur ongeveer was er binnen niets meer te doen en gingen we spelletjes doen, praten, speculeren en bellen. Buiten werd door de politie de weg vrijgemaakt. De blokkade werd met schoppen, slaan en aan de haren trekken verwijderd.
Zo rond twaalf uur kwamen er 5 ME-busjes voorrijden. Daaruit stapten agenten met koffertjes en koevoeten. Een maf gezicht. We hadden afgesproken om de deur te openen als we de garantie kregen geweldloos te worden afgevoerd. Dat gebeurde toen ook. We werden een voor een ongevraagd gefotografeerd. Daarna werden we met de handen op de rug geboeid naar beneden gebracht en in een busje gezet. Er waren geen bankjes in.Zwaaien ging niet met die boeien op de rug. Het bleef bij knikken en glimlachen. Ik kon ze goed zien: Sil, Nynke, Allard, Beer, enz. enz. Sil had gehuild, maar ik voelde me nu al opgelucht. Het was gelukt tot nu toe. Ik was eindelijk na dik twee maanden gearresteerd en kon nu aan de tijd beginnen waar ik eindeloos over heb nagedacht. We reden met een knallende vaart door Rotterdam. Door de rooie lichten heen. De boeien deden pijn omdat we constant door elkaar werden geschud. Op het politiebureau moesten we met vier mensen bij elkaar in wachtcellen. De boeien bleven om. Het was benauwd, die boeien sneden in mijn polsen en zo met de handen op de rug zat of lag het ook niet lekker. Sommigen waren zo lenig om onder hun benen door de handen en boeien voor hun lichaam te krijgen. Na een paar uur werden we een voor een naar boven gebracht. Verhoor. Zoals afgesproken zei ik mijn naam, en ook niet meer. We werden allemaal in verzekerde bewaring gesteld en verhuisden nu naar een enorm gore politiecel. Het stonk er geweldig en we zaten er met zes mensen in. Ik

probeerde te slapen en voelde me nog steeds heel opgelucht en rustig. Op een gegeven moment werden de meesten naar andere bureaus gebracht en ik werd in een wachtcel geplaatst. Alleen, nu. Ook de andere totaalweigeraars die in dit bureau gezeten hadden waren al weg. Mijn boeien waren nu na 6 uur eindelijk af.
De totaalweigeraars werden overgedragen aan de marechaussee en overgebracht naar het Depot voor Discipline in Nieuwersluis. Ik kwam terecht in een cel van 2 bij 3 meter met een raam.

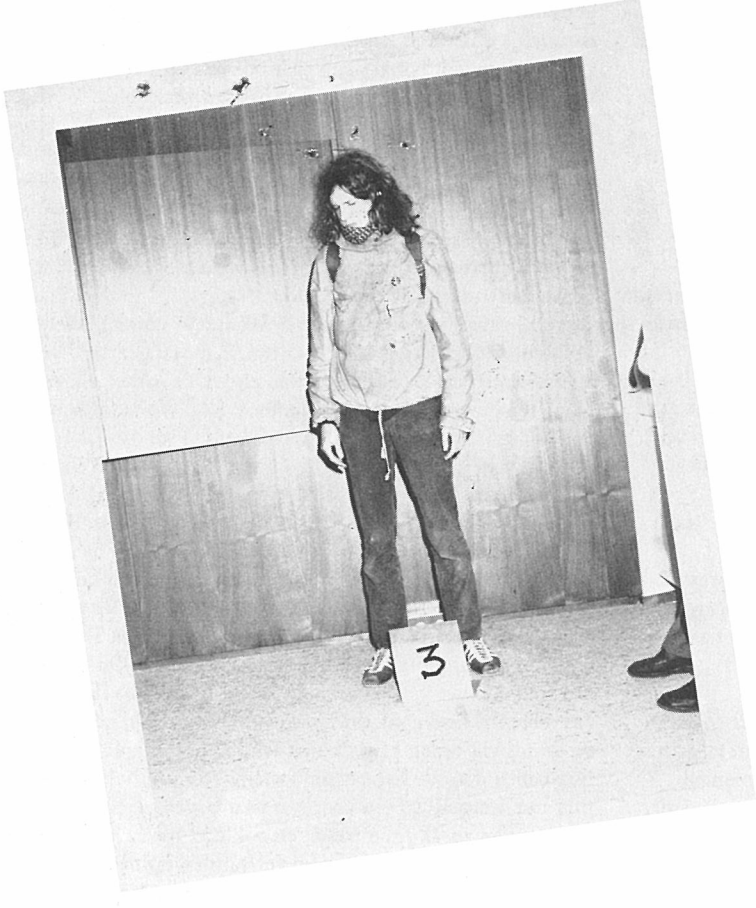

12 maart 1981

Om half zeven ging het licht aan en om zeven uur kreeg ik te eten: 2 plakjes brood met nagelkaas en een beschuitje met hagelslag. Ik vroeg of ik me mocht wassen, maar dat bleek niet mogelijk. De dokter kwam en informeerde of ik me goed voelde. Ik was opgewekt en stond hem vriendelijk te woord.
Na een lang gesprek met de arts, waarin ik mijn motieven weer eens op een rijtje kon zetten, moest ik naar een majoor. Min of meer per ongeluk gaf ik mijn naam op. Het resultaat was dat ik onmiddellijk onder de krijgstucht werd gesteld. Er kwam een pief die zich voorstelde als mijn militaire meerdere en mij opdroeg een uniform en een geweer in ontvangst te nemen. Ik zei hem dat ik me geen militair voelde en dat niemand mijn meerdere was. Tot drie keer toe weigerde ik de militaire spullen in ontvangst te nemen. Daarop zei de man dat ik in een isoleercel terecht zou komen. Vervolgens werd ik naar een kapitein gebracht die proces-verbaal opmaakte. Ik gaf alleen mijn naam op.
Terug in mijn cel had ik kort daarna nog een bezoeker: de psychiater. Die was echter snel vertrokken toen ik zei dat ik me goed voelde en totaal zou weigeren.
Om één uur werd ik afgehaald door leger-mannetjes. Ik moest naar Arnhem. Als ik zou meewerken zou er geen geweld worden gebruikt, zo werd mij verzekerd. Ik werd met een busje vervoerd. Joep zat er al in toen ik instapte. In een ander busje zat Martin. De busjes waren uigerust met gaas voor de ramen. Het was een raar gevoel toen we Arnhem binnenreden. Ik heb erg uitgekeken naar bekenden, maar ik zag niemand. Door tien legerfreaks werden we het gebouw van de Krijgsraad binnengebracht. Martin moest apart in een cel; Joep en ik mochten wachten in een halletje. Na een tijdje werd mijn naam geroepen. Ik moest voor de auditeur-militair verschijnen. Joep noch ik reageerden op de oproep. Aan de hand van foto's werd ik toen geïdentificeerd en voorgeleid. Het duurde bij mij maar kort. De man, ene Van de Boezen of zo, zei voor ik mijn mond had opengedaan: "Ik heb u niets te vertellen omdat u geen verklaring wilt afleggen!" Dat was dat. Met Martin en Joep was hij langer bezig, zodat we pas om een uur of vier weer vertrokken naar Nieuwersluis.
Toen Joep in de hal even een andere kant op liep, snauwde een of andere marechaussee: "Kom terug, anders schiet ik je gelijk een kogel door je kop."
Op de terugweg begon een soldaat in het busje te roken. Ik vroeg of hij dat wilde laten, omdat ik er last van had. Ik moest maar beklag doen, zei hij. En pafte rustig door. In Nieuwersluis kwamen we in andere cellen. Ik heb cel 12. De cellen zijn 1½ bij 2½ meter. Schreeuwend kunnen we elkaar bereiken, hoewel we zo ver mogelijk van elkaar zijn geplaatst.
Na een kort tijdje kregen we verzoekbriefjes en even later mochten we schrijfspullen en een boek halen.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

13 maart 1981

Ik ben al een beetje gewend aan de kleine cellen. Ik heb vanochtend wat kaarten verstuurd. Om kwart over negen kwam er een soldaat in mijn cel. Ik mocht luchten. Maar ik zei dat ik dat alleen tezamen met de anderen zou doen. Dus ging het luchten niet door.
Om ongeveer half elf kwam de post. Ik kreeg een brief van Willem en een van mijn moeder, die schreef dat ze trots op me is. Erg leuk. Van Joep hoorde ik dat alle weigeraars zijn gearresteerd.
In de loop van de ochtend moest ik bij de administratie komen. Door twee beroeps werd ik gebracht. Ze moesten persoonlijke gegevens hebben. Nou ja, ik wist natuurlijk van niets. Ze namen een vingerafdruk.
Mijn advocaat Evert-Jan kwam op bezoek. Ik heb hem alles verteld, wat er zoal gebeurd was en wat ik van anderen had gehoord. Hij wist nog niet of hij aanwezig zou zijn bij de zitting van de Krijgsraad. Het is toch een poppenkast en met hem praten kan ik daar waarschijnlijk toch niet. Hij gaf me De Volkskrant en beloofde Willem te bellen.
Toen ik naar mijn cel terug moest hoorde ik dat ik vanaf de volgende dag vegetarische maaltijden zou krijgen.
Vandaag zijn Dick, Robert en Harry binnengebracht. We zijn nu met z'n zessen. Het wachten is nu op de rest.
We hebben geruime tijd vanuit onze cellen met elkaar geschreeuwd om zoveel mogelijk ervaringen uit te wisselen.

Vanmiddag om een uur of half drie kwamen ook Jan en Chris binnen. We zijn dus compleet. We schreeuwen wat af en we kunnen elkaar zien door het kijkgaatje als een van ons naar de plee gaat.
Ik hoor dat de Fransen zijn uitgewezen. Over de grens gezet. Later in de middag hoor ik van officier Gillebaard, een aardige, vrolijke man van een jaar of zestig, dat ik weer naar de Krijgsraad zal moeten, omdat mijn voorarrest moet worden verlengd. Ik word ook in afzondering gesteld, "in verband met ernstig gevaar voor vluchten en in verband met het gevaar van ondermijning van de krijgstucht onder andere militairen". Hoe ze daar opkomen weet ik niet. Als ik had gewild had ik wel tien keer kunnen ontsnappen. Maar goed . . .
Ik heb een verzoek ingediend om een keer per dag te mogen douchen. Dat is in elk geval lekker en goed voor de hygiëne.

14 maart 1981

Willem en Mariët zijn op bezoek geweest, een half uurtje. Heb fijn met ze gepraat. Alles verteld en veel gelachen. Zij hebben een beetje over Groningen verteld. Het was heel maf, de deur moest openblijven, maar er was niemand die ons in de gaten hield. Ik krijg zo langzamerhand de indruk dat wij totaalweigeraars op handen worden gedragen na de ervaring die Nieuwersluis heeft gehad met de eerste groep weigeraars.

15 maart 1981

Goed geslapen. We zijn vandaag de hele dag bewaakt door marinemensen. Ik begin nu een beetje door te hebben hoe het allemaal in elkaar zit. Omdat Nieuwersluis een gevangenis is voor alle legeronderdelen, lopen hier van al die lui dus ook bewakers rond. Vandaar dat we de ene keer blauwe, dan weer grijze en groene pakjes voor ons hebben.
Vanochtend heeft Robert nog uit de Bijbel voorgelezen . . . Openbaringen (het laatste oordeel) en Romeinen (eert de overheid).
Ik heb twee schaakspellen gemaakt, een voor Robert. We hebben een partijtje gespeeld. Ging afschuwelijk de mist in.
Later heb ik wat gevoetbald in mijn cel met kneedgum. Leuk, maar wel een zweterige bezigheid.
Buiten is vandaag gedemonstreerd door een groep mensen, voornamelijk afkomstig uit Nijmegen. Er waren geen bekenden van mij bij. De militairen waren helemaal van slag af en liepen buiten met knuppels in de hand in het rond. De demonstratie duurde ongeveer een uur. Er werd gezongen. Om tien voor zeven mocht ik, na een eerdere vergeefse poging, opnieuw naar mijn moeder bellen. Het ging wel goed met haar en ze vertelde dat ze gisteravond een geslaagd verjaardagsfeestje had gehad.
Ik heb ook nog een lange brief van 12 kantjes aan Sil geschreven. Die kan ik morgen versturen. Sil is lief.

16 maart 1981

Ik baal. Ik ben moe en de post komt maar niet. Maar misschien baal ik het meest omdat ik met niemand contact heb. Omdat er gisteren geen kennissen van mij bij de poort demonstreerden. Ik heb vijfentwintig brieven geschreven en ben nog bang dat ik misschien iemand heb overgeslagen. Alles irriteert me, de radio. het geschreeuw op de gang . . .
Toch nog post, later op de dag. Welgeteld één briefkaart, van Els. Een hele leuke van Obelix. Het valt me een beetje tegen, ik had meer verwacht.
Later geschaakt met Robbert, op een echt bord. Dat helpt. Het gaat weer wat beter met me.

18 maart 1981

Overdag ben ik rustig. De problemen beginnen pas als ik wil gaan slapen, al ben ik nog zo moe. Dan begint het te spoken in mijn hoofd. Niet over bepaalde onderwerpen, maar in gedachten klets ik dan tegen mezelf. Dat werkt heel verwarrend. Je hebt het idee dat er in je hoofd een heleboel mensen tegen elkaar aan het praten zijn. Ik word er een beetje bang van. Bang dat ik doordraai, dat het steeds erger gaat worden.
Het is net alsof het regime de laatste dagen strenger wordt. De bewakers zijn onpersoonlijk en ongeïnteresseerd. Verder wordt de isolatie strenger toegepast. Eerst mochten we nog wel eens praten met elkaar, bij toeval, maar het werd toegestaan. Bij de wc's, de wasbakken of in de hal. Nu wordt iedereen angstvallig van elkaar gescheiden. Toen ik gisteren bij de wasbakken

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

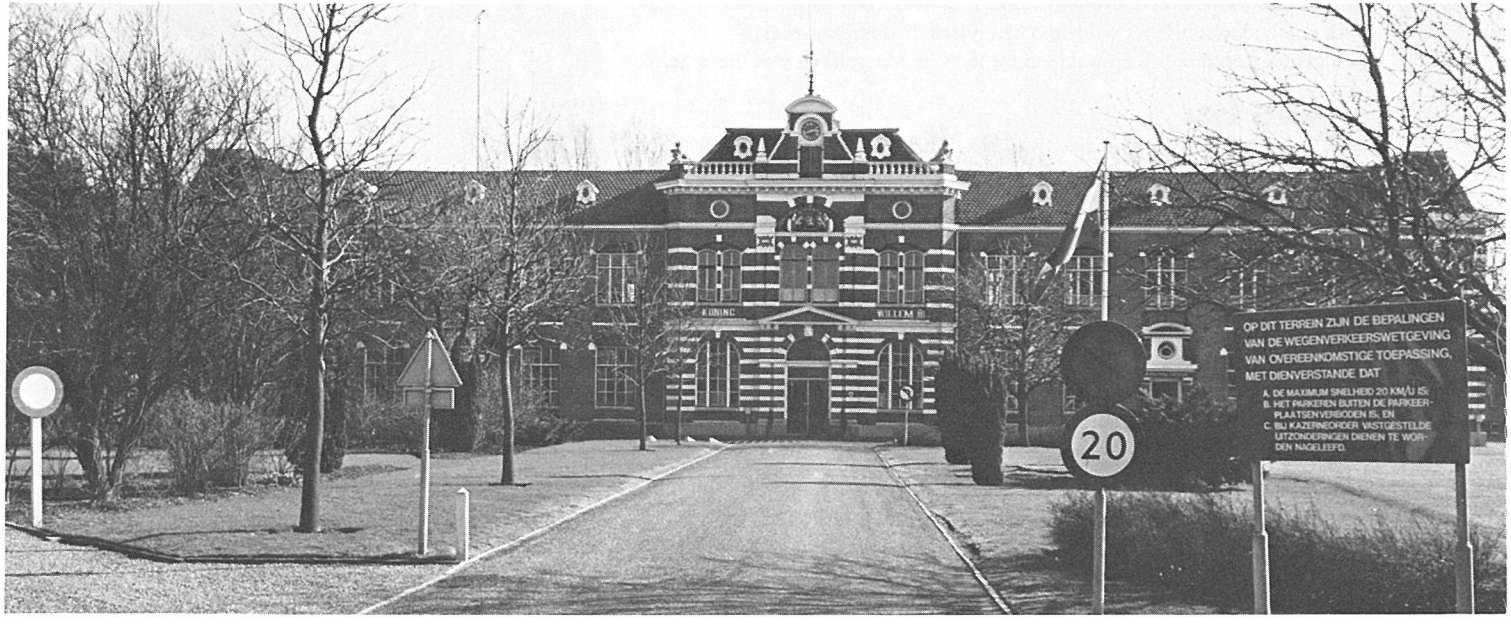

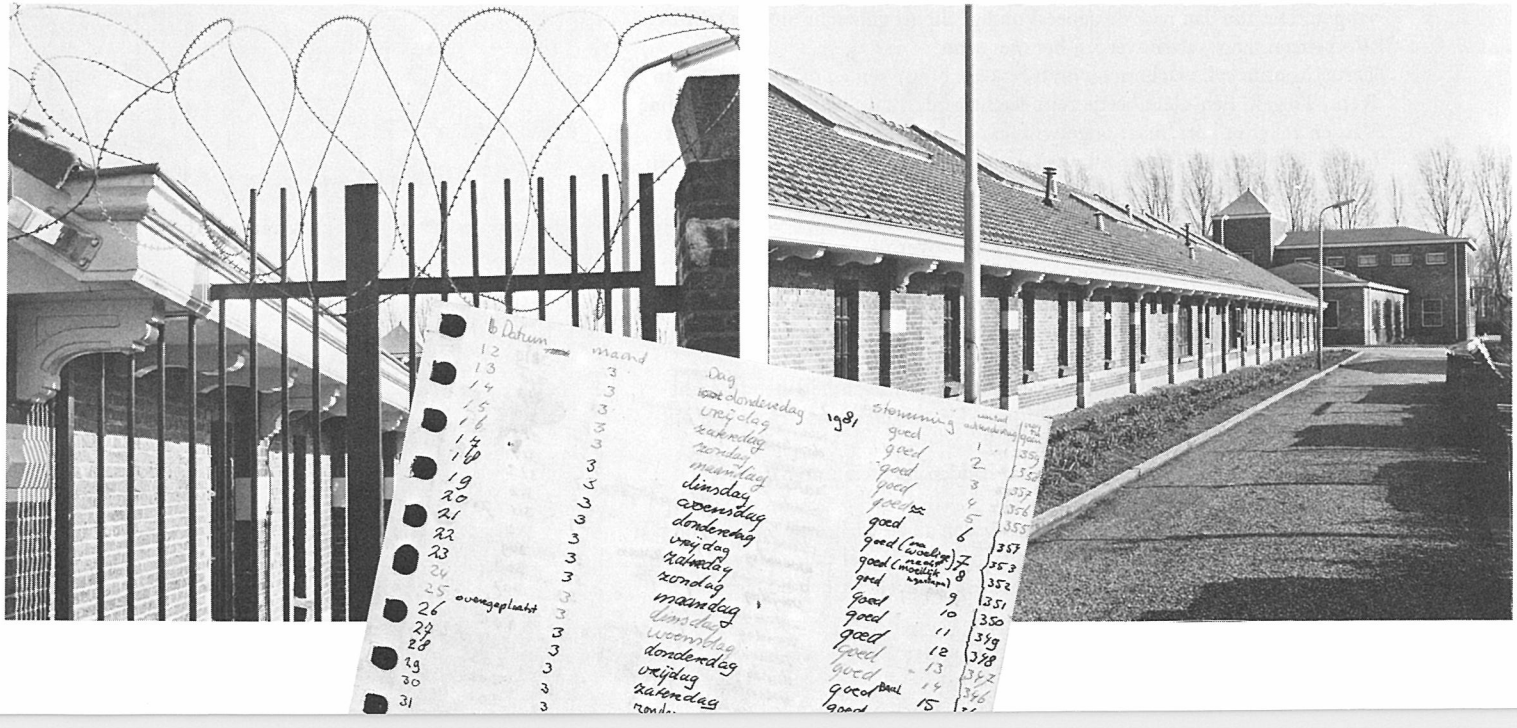

mijn kleren waste, mocht er niemand naar de wc. Toen Joep naar de wc was en ik de douche-spulletjes wilde pakken, werd de deur paniekerig dichtgegooid en moest Joep wachten tot ik weer vertrokken was. Belachelijk.

20 maart 1981

Ik was net bezig met het schrijven van beklagbrieven over de geweigerde typemachine, de afzondering en de beestjes in mijn cel, toen ik hoorde dat ik bij overste Bikker moest komen. Over Bikker praten de bewakers alsof hij god zelf is. Het was dus heel grappig. Uitgerust was ik wel, want ik slaap weer goed. De binnenshoofdse stemmen lieten zich niet meer horen. De overste Bikker had me laten komen in verband met de afwijzing van mijn verzoek om een typemachine in mijn cel te mogen hebben.
Of ik journalist was, vroeg hij. Of ik studeerde en waarvoor ik dan wel moest typen. Ik zei dat ik zelf wel kon uitmaken of ik belang had bij een typemachine en dat ik gewoon wilde typen. Daar kon hij dus niet aan beginnen. Dan zou de een naar een viskom vragen, de ander naar een gitaar of een blokfluit. Ik vond dat geen argument. Kijk, zei hij, jullie zijn hier in diensttijd en we kunnen binnen diensttijd dit soort dingen niet toestaan. Op zaterdagmiddag mag je typen, dan is het geen diensttijd.
Ik vroeg hem naar de afzondering. Ik vertelde hem dat nu mijn verzoek om een moker en een koevoet afgewezen was er geen gevaar meer voor ontvluchting bestond. Maar hij beriep zich op de regels.
Toen begon ik over de beestjes in mijn cel. Hij raadde me aan er een te vangen. Die zou dan naar de geneeskundige dienst gebracht moeten worden. We kletsten nog wat en werden het niet eens.
Terug in mijn cel: wachten op mijn bezoek. Nog even en dan komen Sil en Rens. Te gek. Een klein beetje zenuwachtig ben ik nu wel. Hoe zal het zijn? Vast en zeker te kort, maar ongetwijfeld ook heel knus. Die Sil, ze schrijft te gek lieve brieven. Als ze mijn cel maar kunnen vinden, als ze maar weten waar ze moeten zijn. Als ze maar niet te laat komen.
Sleutelgerinkel en geklets, maar niet bij mijn deur. Stom, hoor. Zal ik bellen? Nee, dat helpt niet. Ze halen me wel als het zover is.
Wat is dat nu? Waarom komen ze me niet halen? Zouden ze echt te laat zijn, Rens en Sil? Dat kan ik me niet voorstellen. Veronica . . . disco, tipparade, maar geen sleutels. Zal ik blijven schrijven? Er gaat een deur open, maar niet de mijne . . . nog niet!!
O, stom is dat. Al die halve pagina die ik nu geschreven heb, heb ik recht op bezoek! Maar ja, gewoon rustig blijven. De minuten verstrijken wel op deze manier. Ik bel, hoor. Ik wil Sil zien!
Robbert brengt thee. Ik zeg dat ze er al hadden moeten zijn. Misschien hebben ze de bus gemist, zegt ie.
Ha. Nou, ze waren er dus wel. Alleen hadden ze de verkeerde totaalweigeraar opgehaald. Maar we mochten iets langer praten, hoewel daar niet veel van te merken viel. Het was ontzettend kort. Het bezoek. Ik heb honderduit gekletst.

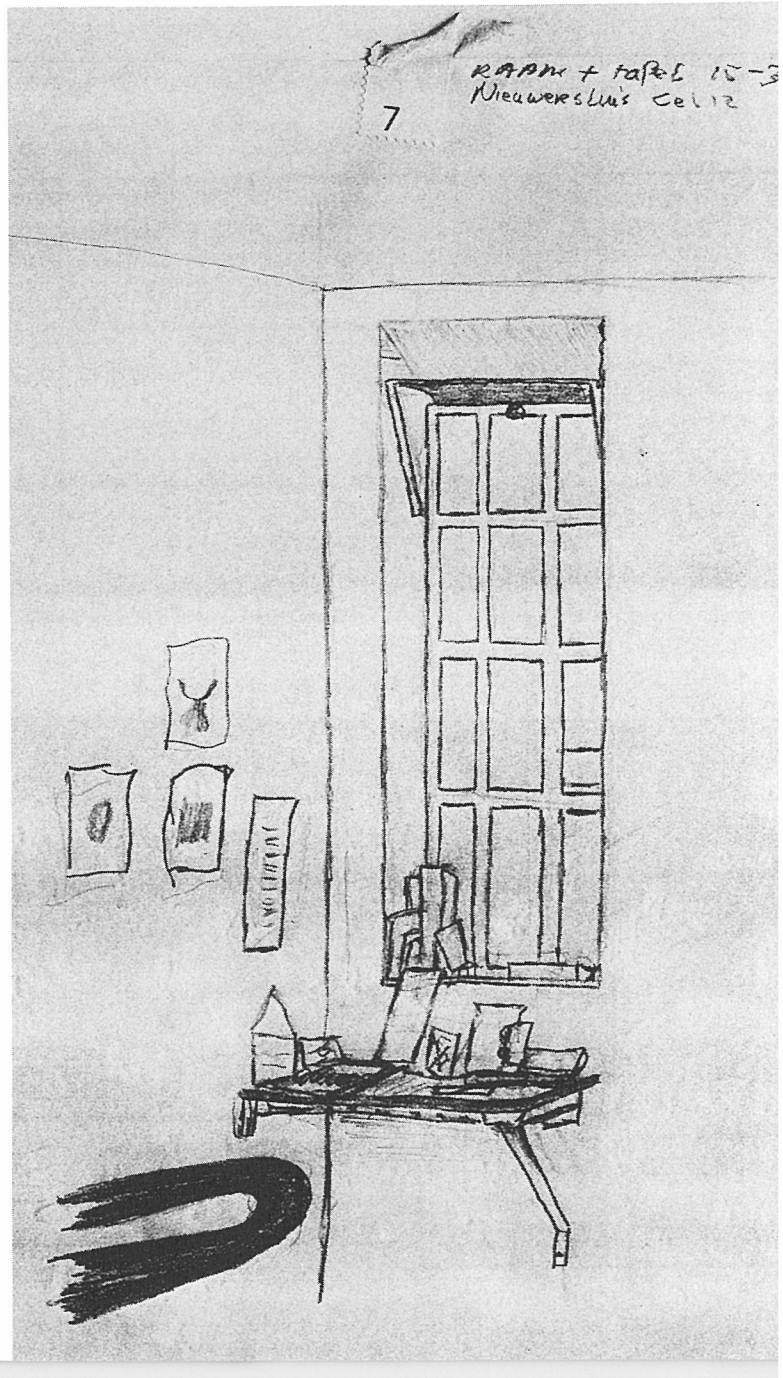

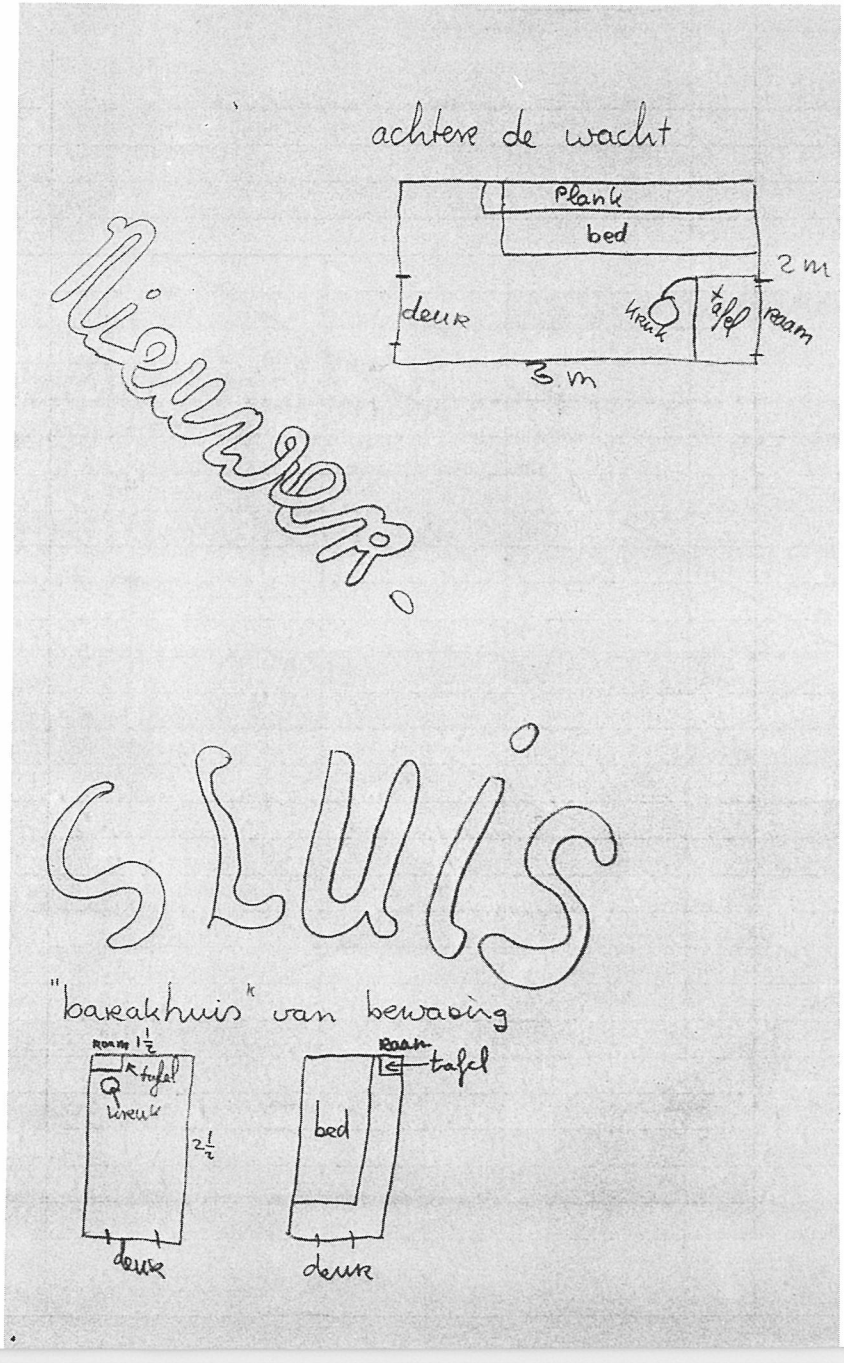

22 maart 1981

Vannacht te gek rustig geslapen. Voor mij is het wel duidelijk dat die slecht-in-slaap-val-nachten werden veroorzaakt door de koffie.

24 maart 1981

Het is duidelijk dat we uit Nieuwersluis overgeplaatst zullen worden. In plaats van direct in de dagcel te verdwijnen, moesten de meesten van ons de spullen inpakken en het bed afnemen. Behalve ik. Terwijl ik dus al om 7 uur in mijn dagcel had moeten zitten, was dat om 9 uur nog niet het geval. Ondertussen was het eigenlijk wel heel spannend wat er dan wel zou gebeuren. Martin en Joep gingen als eersten weg. Natuurlijk veel geroepen, maar we mochten niet persoonlijk afscheid nemen. Even later werd mijn cel geopend en mocht ik me wassen, maar bed afnemen en inpakken hoefde niet. De bewaker wilde niks zeggen, maar het was al wel duidelijk dat ik als laatste hier nog zou blijven. Vrij snel nadat ik in de dagcel werd gezet, verdwenen Dick en Chris. Toen gebeurde er een hele tijd niets. Pas om half twee zouden ook Robbert en Harry weggaan. Ondertussen werd er nog steeds niets meegedeeld. Ik mocht niet weten waarheen en wanneer ik zou worden overgeplaatst. Het was in 't begin best wel moeilijk te zien en te merken dat ik nu helemaal alleen in een cellengebouw met 30 cellen en bewakers zat, een hele eer trouwens. Gelukkig kwam 's middags de humanist binnen, die wel allerlei dingen uit de doeken kon doen. Hij vertelde dat ik de volgende dag naar Leeuwarden zou gaan en ook waar de anderen zaten. Ondanks dat ik gehoopt had naar Assen te gaan, was het bericht toch een opluchting, want het is heel frusterend als je niet weet wat er met je gebeuren gaat. Dan pas merk je wat voor macht ze over je hebben en dat ze kunnen doen en laten wat ze willen. Ik merkte wel dat ze behoorlijk baalden dat ze voor mij die hele barak moesten bewaken. Er werd bijna niks tegen me gezegd, het eten werd plotseling belabberd, enz. Alle cellen waren inmiddels door een stel sloofies van de beroeps schoongemaakt en voorzien van bedden. Het was een maf gezicht, al die openstaande cellen en de stilte, want de radio was ook uit. Gelukkig kwam er nog post die dag en had ik nog een leuk boekje te lezen, zodat ik me niet hoefde te vervelen. Bovendien was ik heel rustig en opgelucht nu ik wist wat er ging gebeuren.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

25 maart 1981

Om zeven uur werd de nachtcel opengemaakt. Toen ik naar buiten kwam was er niemand en een schamel ontbijt stond op de kast. Ik ging me rustig wassen en onder het genot van thee uit een metalen theepot met de Nederlandse leeuw het plakje witbrood naar binnen werken. Na twee uur kwam er iemand en moest ik eindelijk inpakken en bed afnemen. Ik kreeg mijn geld en na een uurtje klooien ging ik op transport, bovendien werd onthuld waar ik naar toe zou gaan, maar ik mocht het niet verder vertellen. Waar de anderen zaten wilden ze niet zeggen, maar dat wist ik lekker al. Na drie uur rijden bereikten we eindelijk Leeuwarden. Het busje werd tot stilstand gebracht op een pleintje binnen de 5 meter hoge muren van de bajes. De legerfreaks moesten hun pistool en wapenstok achterlaten om de ''agressiviteit die daardoor bij de gevangenen zou ontstaan'' te voorkomen. Toen we door een houten deur binnenkwamen stonden we in een echte bajes, ik schrok me dood, dit had ik niet verwacht. Het was een grote fabriekshal. Tot drie hoog cellen, die te bereiken waren via stalen galerijen, die de leegte van de ruimte doorbraken. De vergeelde witte verf was op de meeste plekken geheel van het staal gebladderd. Het stonk er naar urine. Zowel bewakers als werkende gevangenen, die met karretjes, dweilen en emmers water rondliepen, keken verbaasd op toen ik onder begeleiding van de legerfreaks binnenkwam. Na twee uur in een wachtcel bekeek de ''badmeester'' mijn spullen. Het meeste mocht ik meenemen, alleen onderbroeken, sokken en zakdoeken zou ik van de bajes krijgen. Ik weigerde in eerste instantie, maar had eigenlijk ook geen zin om een jaar zonder spullen rond te lopen en moest dus met zeer gemengde gevoelens de witte onderbroek, grijze sokken en legergroene zakdoek aannemen. Na twee keer van cel te zijn veranderd omdat de een te goor was en de ander vol ongedierte zat, kwam ik eindelijk in cel 30 terecht. Een cel midden tegen de rechter wand van de fabrieksmuur, die in totaal 42 cellen voor 60 mensen herbergt. De deuren zijn vrolijk grijs getint en voorzien van een luikje, een kijkgaatje en een groot gat waardoor af en toe een sleutel naar binnen schiet. Mijn cel is ongeveer 2½ bij 4 meter. Voorzien van een stalen kast, een tafel bestaande uit een stalen frame en een blad, en een stoel die je normaal aantreft in wachtlokalen waar veel mensen moeten zitten. Verder staat er nog een bed, waarvan de gore matras een hoesje heeft om hem een beetje beter aanzien te geven, twee dekens, twee lakens, een kussen plus sloop. In de ruimte bevindt zich voor het ondersteunen van cultureel-literaire activiteiten voorts een prikbord en een boekenkast met Bijbel en bibliotheek-catalogus. Het raam is ongeveer 1 bij 1 meter. Aan de buitenkant van het glas een stalen spijlenconstructie. De muren zijn van geelachtig geverfde bakstenen, die lijken op die in Nieuwersluis, alleen zijn ze hier voorzien van gore teksten, namen en streepjes. Verder hangen er verspreid over de muur allerlei resten van posters op de plekken waar ze met lijm vastzaten. Ik heb een hele middag moeten boenen om de pisgeur eruit te krijgen en het groene linoleum weer overal dezelfde dikte en kleur te laten krijgen. Ook staat er nog een klein bedkastje om de po in op te bergen. Dingen die bij de cel-inventaris horen zijn verder twee glazen, kopjes, een plat en een diep hardplastic bord, een antieke bestekset en voor de hygiëne een dweil, aanrechtdoekje, veger, blik, teil en waterkan.

Het bajesleventje is hier wel even anders dan in Nieuwersluis. Daar zat je in je eentje, 24 uur per dag in een hok dat twee keer zo klein was, met maar weinig spullen. Hier zit je eigenlijk in een soort samenleving, waarvan het moeilijk is je af te zonderen. Twee keer per dag een half uur luchten, thee drinken, eten, recreatie, sport. Allemaal dingen die de dag breken en die het onmogelijk maken om lekker rustig een paar uur achter elkaar te werken. Steeds word je gestoord in je doen, ook al weiger je, zoals ik, recreatie en sporten. Bovendien is het hier altijd erg lawaaierig, doordat de werkende gevangenen de hele dag door de fabriekshal zeulen.

Als je gaat luchten ga je met ongeveer 15 anderen door een aantal poorten en hekken, zorgvuldig bewaakt, naar de lucht- en sportplaats. Ongeveer zo groot als een handbalveld en omgeven door muren met getraliede ramen en nissen waarin mussen nesten maken. De oude poort doet een beetje kasteelachtig aan met zijn puntdakje van grijze pannen. Boven de brede poort valt in een bruine stenen lijst het jaartal 1874 te lezen. Als we op de plaats komen gaan slechts enkelen wat rondjes lopen. De meesten staan bijeen om elkaar nieuwe ontwikkelingen te melden of sterke verhalen uit te wisselen.

23 maart 1981

Vanochtend pas om kwart voor acht wakker geworden en uit bed gehaald. Wassen, eten, gymnastieken en douchen.

Ik liep al enkele dagen met het idee rond om samen met de 16 totaalweigeraars een solidariteitshongerstaking te doen met de RAF-mensen in de BDR en met de H-blok-gevangenen in Ierland. Wij staan achter hun eisen en protesteren tevens tegen onze eigen isolatie.

Ik besloot er om via het raamrooster met mijn buurman Harry over te praten. Joep luisterde mee. Het werd een goed idee gevonden en we willen 31 maart beginnen als tenminste 10 totaalweigeraars meedoen. Joep heeft vanmiddag een afspraak met zijn advocaat en zal zorgen dat via een brief aan andere advocaten en contactpersonen iedereen op de hoogte wordt gesteld. Volgens mij zijn we best wel machtig. Als we dit doen heeft het vast effect, tenminste als we volhouden. Ik hoop dat de regering druk uit gaat oefenen op de betrokken landen. We zien wel. Ik weet niet hoe ik me moet voorbereiden. Hun strijd, onze strijd, internationale solidariteit. Het nieuwe plan geeft ook gelijk weer werk. Iedereen via brieven op de hoogte stellen.

28 maart 1981

Ik heb gisteren niet gegymnastiekt. Als voorbereiding op de hongerstaking eet ik ook minder. Harry schreef dat-ie het zo voorbereidde en dat lijkt me wel gezond.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

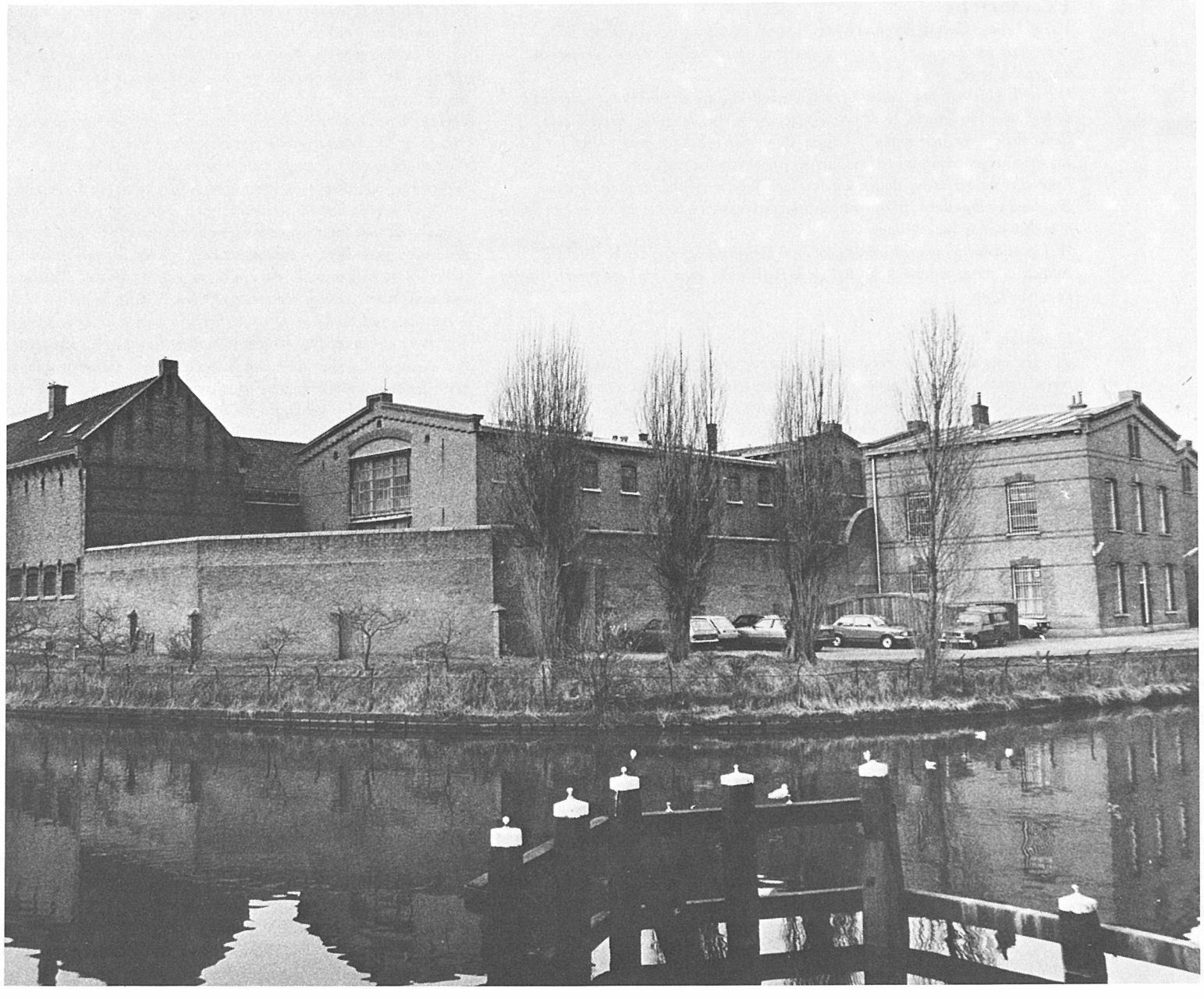

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

Persbericht

Vanaf 31 maart ben ik, Stephan Kraan, wegens totaalweigeren opgesloten in de gevangenis van Leeuwarden, met nog een groot aantal andere totaalweigeraars in hongerstaking gegaan.
Wij willen hiermee protesteren tegen de behandeling die de politieke gevangenen in de H-blokken in Ierland, en de politieke gevangenen in de Hochsicherheitstrakt (isolatiebajes voor "terroristen"), krijgen. Bovendien is het een protest tegen het feit dat totaalweigeraars in Nederland niet bij elkaar worden geplaatst.
Door deze hongerstaking willen wij de schandalige, onmenselijke praktijken van Engeland en Duitsland (BDR) om politieke gevangenen kapot te maken en hun verzet te breken aan de kaak stellen.
Wel moet duidelijk gezegd worden dat deze hongerstaking niet betekent dat wij volledig achter de acties van de IRA en de RAF staan, maar enkel een protest is tegen de behandeling.

H-blokken.
Al jaren lang voeren ongeveer 300 gevangenen in de H-blokken in Long Kesh in Noord-Ierland diverse hygiëne- en hongerstakingen uit, uit protest tegen de erbarmelijk onmenselijke situatie waarin ze worden vastgehouden. Ze zitten 24 uur per dag in hun cellen opgesloten, zeven dagen per week, 365 dagen per jaar. Sommigen van hen al 5 jaar!
Ze krijgen een half uur per maand bezoek, zijn gedwongen het gevangenisuniform te dragen, gedwongen gevangeniswerk te doen, krijgen slechts 1 brief per maand en mogen er ook slechts 1 schrijven. Hun enige lectuur bestaat uit 2 evangelische blaadjes en de Bijbel. Dit alles omdat ze een politieke status willen hebben aangezien ze zichzelf niet als gewone misdadigers beschouwen maar als krijgsgevangenen.
Om hun eisen: dragen van eigen kleren, geen gevangeniswerk, geen isolatie, het mogen ontvangen en versturen van post, het zelf organiseren van arbeid, ontspanning en scholing kracht bij te zetten zijn ze nu in honger- en hygiënestaking. Wij staan achter deze eisen en zijn solidair met hun strijd.

Hochsicherheitstrakt.
Deze gevangenissen in Duitsland zijn speciaal gebouwd om politieke gevangenen te isoleren en met de meest verfijnde psychologische methodes tot andere gedachten te brengen en kapot te maken. Ze worden volledig geïsoleerd van andere gevangenen, vernederd en geslagen door bewakers. Ook zij zijn in hongerstaking gegaan met als eisen: behandeling volgens het Protocol van Genève, samenplaatsing van politieke gevangenen waarbij onderling contact mogelijk is, controle op de behandeling door een internationale commissie, vrijlating van Günter Sonnenberg omdat zijn psychische toestand onder deze omstandigheden onmogelijk beter kan worden, en vrijlating van Verena Becker, die open TBC heeft. Wij staan achter deze eisen en zijn solidair met hun strijd.

Het is dus duidelijk dat in twee West-Europese landen (deze twee) en nog vele andere de internationale rechten van de mens en de rechten van politieke gevangenen met voeten worden getreden. Bewuste criminalisering, doodzwijgen van de gegevens, repressie, enz. worden ingezet om deze toestanden te handhaven. Dat mag zo niet langer doorgaan.
Ook in Nederland is men druk bezig om politieke gevangenen steeds harder aan te pakken en elk verzet tegen het onmenselijke systeem in de kiem te smoren.
Niet alleen worden de straffen die krakers, anti-militaristen en kernenergie-tegenstanders krijgen steeds hoger, ook tegen burgers die een andere manier van leven hebben wordt het repressieve apparaat ingezet (bijv. de zigeuners).
Totaalweigeraars zijn mensen die weigeren in militaire dienst te gaan en ook weigeren een beroep op de Wet Gewetensbezwaren te doen. Zij willen het leger ter discussie stellen en niet het individu dat een beroep doet op die wet. Daarom wordt de laatste tijd steeds meer collectief geprotesteerd tegen de militaire dienst. 11 Maart jongstleden is een groep van 8 totaalweigeraars opgepakt. Samen zitten er momenteel 16 vast. Na eerst twee weken in afzondering in Nieuwersluis te hebben gezeten worden ze over heel Nederland verspreid om hun verzet te breken. Gelukkig zijn er niet genoeg gevangenissen, zodat soms twee totaalweigeraars in een bajes zitten, maar in dat geval worden ze zoveel mogelijk gescheiden gehouden. Wij protesteren hiertegen omdat we vinden dat we politieke gevangenen zijn, die collectief verzet plegen. Wij vinden het belachelijk dat we verspreid worden! We vinden dat we samen in een bajes moeten zitten om onze ideeën nog beter uit te kunnen dragen en omdat we geen "misdadigers" zijn, wat dat dan ook mogen wezen.

29-3-1981

Stephan Kraan
Huis van Bewaring
Keizersgracht 4
Leeuwarden

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

30 maart 1981

Morgen begin ik; leve de lol.
Ik kreeg een brief van mijn moeder. Ze vond dat ik niet in hongerstaking moest gaan en dat ik een beroep op de Wet Gewetensbezwaren moest doen. Ik schreef een harde brief terug, waarin ik uitlegde dat ik niet van plan ben om ook maar iets van mijn plannen in te trekken. Ook maakte ik duidelijk dat ik me niet door haar laat chanteren.

31 maart 1981

Ik heb goed geslapen vannacht en ben vol goede moed begonnen aan m'n hongerstaking. Ik voel me een beetje slapjes en zal me heel rustig moeten gedragen de komende twee weken. Ik heb veel getypt en geschreven en het hongeren viel wel mee. Ik heb nog een keer gelucht, om elf uur. Voorlopig voor het laatst. Ik moet me een beetje in bedwang houden niet te veel doen, want dat kost alleen maar kracht. Gisteren heb ik de hele dag naar de radio geluisterd of er iets werd gezegd over de hongerstaking, maar alles was gericht op de long van Reagan. Het valt me op dat ik vandaag plotseling meer aangesproken wordt door bewakers en gevangenen. Tijdens het luchten werd ik vrij positief benaderd door een bewaker van wie ik het niet had verwacht. "Jij bent de enige normale mens hier," zei-ie.

1 april 1981

Vannacht sliep ik prima. Alleen had ik vanmorgen last van mijn benen, iets met de bloeddruk of zo. Bovendien heb ik het idee dat mijn hart sneller klopt. Het klopt onregelmatig. Verder adem ik ook anders dan normaal, wat sneller. De concentratie lukt wel, maar er is meer voor nodig. Ik voel weinig honger, maar mijn lichaam voel ik wel. Vandaag moet de dokter maar even kijken.
Zo, de thee is geweest, lekker, want ik had een hele vieze smaak in mijn mond. Daarom poets ik ook vaker mijn tanden en met tandpasta, terwijl ik dat normaal niet doe.
Ik ben net bij de dokter geweest. Ik ben over een vertrouwensarts begonnen. Hij zag duidelijk zijn monopolie geschonden en voelde zich bedreigd nu ik een eigen arts wil.
Vanmiddag kwam Evert-Jan langs. Die vertelde dat er een vertrouwensarts zou komen. Maar de rest van de dag zag ik niemand. Ik vermoed dat ze hem geweigerd hebben.
Met de hongerstaking gaat het verder prima, alleen is tussen 11 en 3 een moeilijke tijd, omdat ik dan geen thee krijg. Ik moet daar toch maar iets voor regelen.

2 april 1981

Vanmorgen weer erg veel moeite met het bed uitkomen. Een leeg gevoel, leeg, licht en slap. En een hele vieze smaak in mijn mond.
Pas na een gesprek met de commissie van toezicht kreeg ik vandaag een onderhoud met de directie, waar ik al zo lang om had gevraagd. Ondanks wat gepruttel kreeg ik, met het reglement in de handen, toch wat ik wilde, een thermoskan, een vertrouwensarts, extra bezoek, en de achtergehouden spullen.

3 april 1981

Lichamelijk was het hetzelfde als gisteren. Vandaag had ik het extra bezoek van mijn moeder. Dat was dus omdat ik met haar wilde praten over mijn hongerstaking. Na een eerste jankbui zei ze alles goed te begrijpen en meer vertrouwen in mij te hebben. Ze zei wel dat een eventuele dorststaking mij heel snel het leven kon kosten omdat ik vroeger iets gehad heb aan mijn bijnierschors of zo.

4 april 1981

Vanmorgen had ik een korte inzinking. Ik kon het niet opbrengen om iets te doen, maar toen ik tips van Sil opvolgde en wat oefeningen gedaan had, ging het snel beter en kon ik weer aan het werk gaan. Vandaag kwam ook Mark, de vertrouwensarts. Hij komt tijdens de hongerstaking elke dag even een half uurtje langs en zal me vluchtig onderzoeken en een praatje maken. Het is een aardige man.

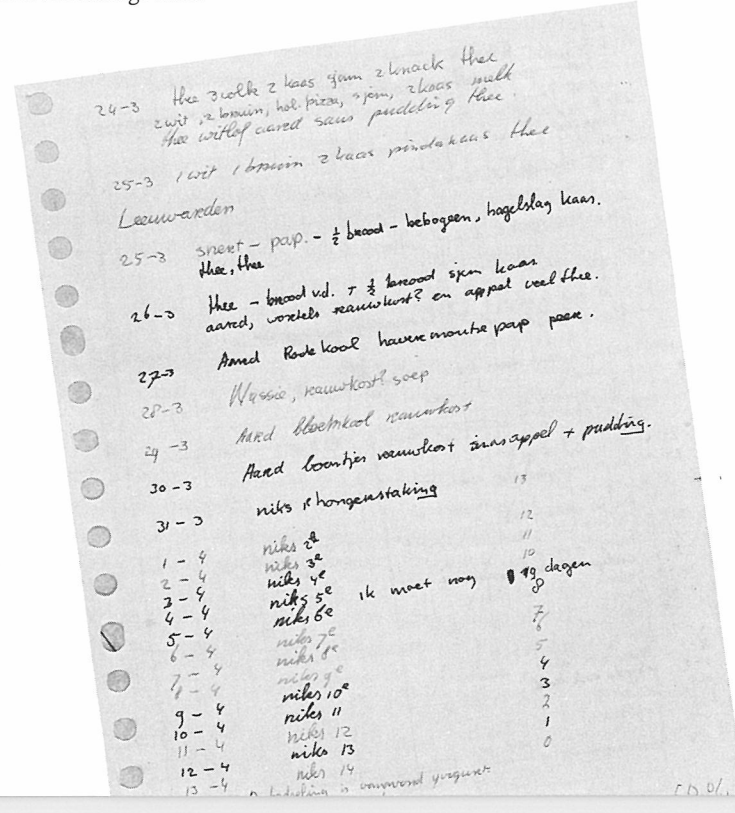

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

5 april 1981
Het opstaan ging met de nieuwe aanwijzingen van Sil een stuk gemakkelijker. Wel had ik tijdens een partijtje schaak een enorme black-out, ik kon me even niets meer herinneren. Volgens mij zouden vandaag de mensen voor de bajes komen zingen, en om kenbaar te maken waar ik zat, plakte ik met tandpasta en witte papieren letters in spiegelschrift LEGER WEG op het raam. Ik kreeg wel een waarschuwing, maar mocht het tot 's avonds laten zitten. Helaas heb ik niemand gehoord. Ik had het onterechte gevoel alleen te staan. Later echter zette dit gevoel zich om in een gemotiveerde stemming.

6 april 1981
Vandaag een rustige dag, ik voelde me zoals de vorige dagen. Toen ik 's avonds begon te schrijven klonk om half tien plotseling "Geen Man, Geen Vrouw, Geen Cent Voor Het Leger!" De verwachtte demonstratie! Blij probeerde ik in het TL-licht achter me, terwijl ik op de tafel stond, naar buiten te zwaaien, maar ze zagen het niet. Toen schreeuwde ik: "Hallo, welkom, alles gaat goed!!" Een gejuich ging op, ze hadden me gehoord. Ze zongen door. De bewakers zeiden dat ik me rustig moest houden en er was geroezemoes op de gang en alle radio's boven en onder gingen uit. Stoelgeschuif. Een demonstratie voor mij, een raar gevoel kwam bij me los. Steeds kwamen ze terug, opnieuw en harder. Terugschreeuwen deed ik niet meer, bang voor een actie van de bewakers. Verrukt luisterde ik, terwijl ik al in bed lag, naar de gezangen.

7 april 1981
De gebeurtenis van gisteravond gaf zo'n kick dat ik me vandaag meteen beter voelde. Wel last van mijn maag, wat waarschijnlijk komt omdat mijn darmen niet helemaal schoon zijn.

8 april 1981
Een drukke dag zonder problemen. Ik had zalige gesprekken met Mark, de humanist Kroost en met Sil. Dat laatste via de telefoon. De hongerstakingsituatie was als de vorige dagen.

9 april 1981
Vandaag was ik na een wat slechte nacht moe en wat down. De huid rondom mijn ogen trekt ontzettend en de concentratie valt me wat moeilijker. Af en toe als ik loop word ik duizelig en zie ik sterretjes. Bloeddruk en pols waren volgens vertrouwensarts Mark iets lager. Waarschijnlijk drink ik nog te weinig.
We hebben gepraat over het beginnen met eten, wat in zicht komt. Mark maakt een schema en ik zal wat spullen via de buitenkantine bestellen.

10 april 1981
Vandaag heb ik nergens last van gehad. Ik heb veel getekend en gelezen, gewoon heerlijk ontspannen gedaan. Helaas heb ik geen mineraalwater gehad zodat ik veroordeeld blijf tot de gore thee. Het komt me de strot uit.

11 april 1981
Ik heb weer eens gelucht omdat het nu heel mooi weer is. Maar biljarten kon ik niet langer dan een half uur volhouden. De duizeligheid dwong me naar mijn cel terug te keren. Van Joep kreeg ik een uitgebreid verhaal over hoe de hongerstaking hem verging. Wel goed dus, maar de meeste anderen zijn om diverse redenen al gestopt. Alleen Joep, Dick en ik zijn nog bezig. Nou, ik ga in ieder geval sowieso door tot maandagavond.

12 april 1981
Een rustige leesdag waarop ik duidelijk voelde zwakker te worden, maar met de aan dat gevoel aangepaste activiteiten kon ik het makkelijk rooien.

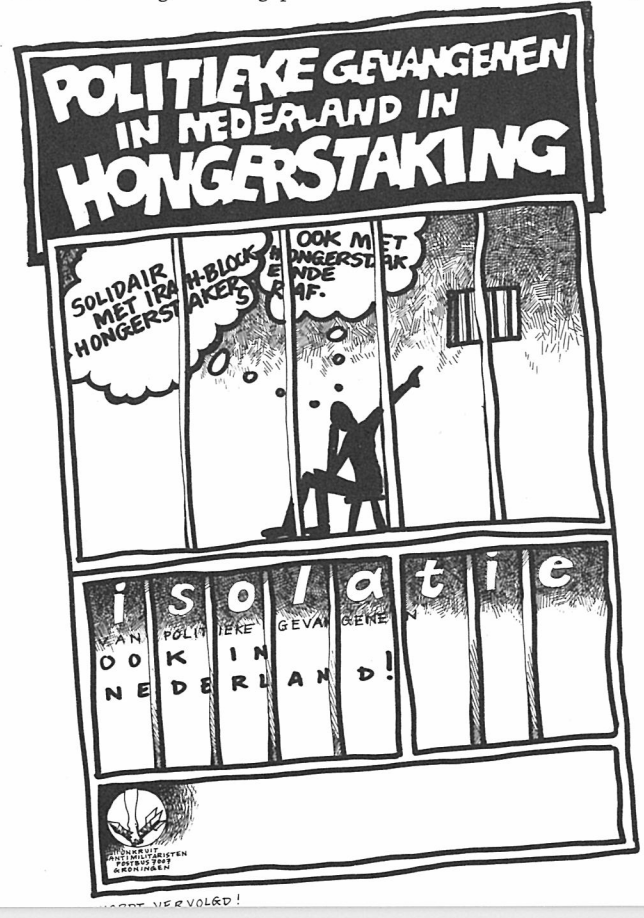

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

13 april 1981

Vanavond ga ik weer eten. Tenminste dat is de bedoeling. Als ik yoghurt kan krijgen. Ik begin denk ik vandaag wat honing in de thee te doen. Dat heb ik vanochtend bedacht. Mark heeft opgebeld. Maar hij kwam niet. Wel de gestichtsarts. Hij was heel koel en kort aangebonden. Hij voelde mijn pols en nam mijn bloeddruk op. Met Mark had hij niets te maken, zei hij. En met ons dieet ook niet. Hij had het gevangenisziekenhuis opgebeld en ik krijg de komende dagen vloeibaar en fijngesneden voedsel. Maar geen vervangende middelen voor eiwitten. Het normale gevangenisvoer dus, alleen anders bereid en opgediend.
Ik baalde wel.
Er kwam vanochtend een marechaussee om te zeggen (te vragen) dat ik woensdag naar Arnhem mocht, naar de Krijgsraad. Veel nut heeft het niet, maar het blijft een dagje uit en bovendien kan ik makkelijk zorgen dat er een ontvangstcomité klaar staat. Dat zie ik wel zitten.
De directeur wilde me ook nog spreken. Hij begon over mijn dieet. Hij zei dat Mark zoiets niet kon voorschrijven. En dat de gestichtsarts dat wel zou regelen. Die zou zich toch al in zijn kruis getast voelen. Verder zei hij dat de meeste spullen die ik voor m'n dieet wilde hebben wel via de buitenkantine konden worden aangeschaft, maar vruchtensap niet. Alleen cola, appelsientje en 7-up, de dranken die via de gevangeniswinkel gekocht konden worden, waren beschikbaar. Daarom kon van mineraalwater ook geen sprake zijn. Uitzonderingen werden niet gemaakt, vertelde hij. Er waren nu eenmaal mensen hier die mij niet zo zagen zitten en dus precies volgens de regels te werk zouden gaan. Zelf vond hij dat onzin, maar ja, zei hij, ik ben hier niet alleen de baas. Toen ik aankondigde hiertegen officieel mijn beklag te zullen doen, raadde hij me dat af. Dan jaag je die mensen die zich tegenover jou aan de regels willen houden, nog meer tegen je in het harnas, verklaarde hij en hij voegde daaraan toe: dan wordt alles nog formeler en worden privileges die je nu hebt ook afgeschaft.
Chantage dus. Heel laf en gemeen, vond ik. Belachelijk. Ik besloot om alvorens in beklag te gaan een brief te sturen aan de kantine en aan de directie met het verzoek ook vruchtensap en mineraalwater op te nemen in de voorraad. Tenslotte ging het hier niet om alcoholische dranken.
Om tien uur naar bed, lezen in een boek van Max Dendermonde.
Om half elf kwamen de demonstranten weer. Met tonnen en trommels, ze schreeuwden en zongen, ongeveer een kwartier lang.
Ik lag vergenoegd, maar met gemengde gevoelens te luisteren in bed. Raar is dat toch dat ze daar voor mij staan, maar ook wel schitterend.

14 april 1981

Ik ben in een goed humeur. Echt waar, zalig, nog steeds opgelucht dat ik het gehaald heb.
Willem en Rens zijn op bezoek geweest. Een succes. Willem had zijn haar eraf en Rens was bijna kaal. Allemaal in opperbeste stemming met een tafel vol foto's, geld, chocolade.
Ik heb 's avonds mijn pap laten staan. Mijn mond kan meer op dan mijn maag kan verdragen. Ik heb nog steeds last van mijn buik. Het is net alsof mijn darmgestel nog niet weet dat de hongerstaking voorbij is. Morgen ga ik naar Arnhem, voor verlenging van het voorarrest. Rens had ik tijdens zijn bezoek ingelicht. Hij zou bellen en wat organiseren.

15 april 1981

Het is tien uur. Ik zit te wachten op het ogenblik dat de deur zal open gaan. Mijn plastic zakje met een boek, map met papieren, crackers, zakje gedroogde vijgen, zakje drop controleerde ik voor de laatste keer, luisterde naar de VPRO op de radio. Twintig over tien ging de deur eindelijk open. Eerst moest ik naar de badmeester voor fouillering van mijn kleren en tas. Alles mocht mee na vluchtig onderzoek. Op het vlak stonden marechaussees, met strakke, niet zo sympathieke gezichten en toen ik de handboeien ook nog om moest, zij het niet strak, kreeg ik al haast spijt dat ik zou gaan. Maar ja, instructies. Onder licht gejoel van enkele gevangenen die het belachelijk vonden en zelf natuurlijk ook een hekel hebben aan marechaussees, ging ik naar de opening aan de zijkant waar ik drie weken eerder binnen was geloodst. Om in een nieuwe blauwe marechausseebus plaats te nemen. Het was een luxe bus met nieuwe lichtblauwe stoelen, een tafeltje en zelfs vloerbedekking. Voor alle ramen, behalve de voorruit, zat gaas. Ik zat alleen achterin, geboeid en de deur ging op slot. De marechaussees stapten voorin. Ze zeiden dat er een ingezonden brief van mij in de krant had gestaan en begonnen op cynische toon een "discussie over het leger". Ik ging er maar half op in en keek onderweg naar de flarden vrijheid die badend in zon door de lente werd beheerst. Het was echt weer fijn om eruit te zijn. Voor Zwolle stopten we bij een pompstation, wat blijkbaar hun vaste tussenstation was, ze dronken koffie en vroegen of ik geld bij me had, wat natuurlijk niet zo was. Na een minuutje beraadslagen besloten ze om ook mij op een bakje koffie van drie kwartjes te trakteren.
Vlak voordat we Arnhem binnenreden stopten we bij een benzinestation en werd het gaas voor de voorruit geplaatst. Ik had ze verteld dat ze wel wat konden verwachten en bovendien was het voorschrift.
Toen we aankwamen, had ik wel verwacht wat mensen te zien, want Rens zou opbellen. Helaas niemand te zien, maar er was ook geen beveiliging, Iedereen kon zo in en uit lopen. Onder begeleiding van de marechaussees, werd ik geboeid naar de derde verdieping gebracht. Het was even voor enen. Het was vol maar ik zag geen bekenden, en begon dus maar onder veel knabbelende geluiden aan mijn crackers. Plotseling, geheel onverwacht, kwamen Bernadette, Marjan en Jan binnen. Te gek was dat, gelukkig was ik nog steeds heel ontspannen en voelde ik me echt op schoolreis.
We kletsten honderd uit.
Om half twee werd ik opgehaald. Even wachten op de auditeur, en toen mocht ik binnenkomen.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

Ik nam tegenover de rechter aan de tafel plaats en opende de rode map die ik bij me had en sloeg het betreffend papiertje voor me op. De rechter vroeg of ik nog iets te zeggen had en of ik een raadsman bij me had.
Evert-Jan was er niet maar ik kon mijn woorden zelf ook wel doen. Ik zei dat ik de genoemde punten voor de voorlopige hechtenis ervaarde als een regelrechte aanval op mijn persoon en een niet erkennen van mijn individu. Als mens had ik recht op een gelijke behandeling als ieder ander en het is waanzin om me bij voorbaat te zien als iemand die een ernstig gevaar voor vlucht vormt en/of een gevaar vormt voor de krijgstucht van de andere militairen, de gronden waarop ik in voorlopige hechtenis zit. De auditeur zei, dat dat wel zo was omdat ik opzettelijk de militaire dienst weigerde te doen. De Krijgsraad zal zich erover buigen en ik zou schriftelijk een beschikking krijgen. Het was dus al besloten, hoewel de secretaris elk woord wat ik zei vlijtig op-pende.
Terug in de wachtkamer, natuurlijk schaterlachend het geheel verteld. Dick en Chris waren er nog niet en ik was klaar voor zover ik wist. Maar we gingen rustig door met kletsen. Marja belde met huize-Palland en ik kreeg Dorien en Liesbeth nog even aan de lijn, het was een feest en voor mij een allang geslaagde dag. Uit de automaat haalden we nog lekkere chocolademelk en Bernadette en Jan gaven me elk een tientje voor onderweg. Zo omstreeks kwart voor drie moest ik weg, ze hadden zich vergist en we hadden al een uur eerder weg gekund, wat ik natuurlijk helemaal niet zo'n ramp vond. De boeien die waren afgegaan toen ik naar de raadskamer moest, werden weer omgedaan.
De zon scheen over de weilanden waar lammetjes speelden en vogels, grutto's kieviet en kauwtjes bezig waren met voorjaarsactiviteiten. In Grouw gingen we tanken en kochten de marechaussees, waarmee ik inmiddels al dikke ''vrindjes'' was geworden, een dikke reep chocola voor mij, maar natuurlijk wel van mijn eigen geld.
Toen we bij de bajes kwamen, en naar de ingang reden, zag ik een spandoek met ''Stephan vrij!'' Ik snapte het niet: stonden ze hier de hele tijd te wachten? Tien mensen, meest jongens, liepen wuivend en vuist opstekend mee en ik was natuurlijk helemaal door het dolle heen. Aan het eind van de toch al zo ontzettend geslaagde dag ook nog de actieve mensen van Leeuwarden. Ze zeiden dat ze elke week kwamen zingen en vroegen of ik het ook hoorde. Ook wilden ze graag op bezoek komen. Leuk om nu eens gezien te hebben wie er altijd buiten staan te zingen.
Toen we naar de poort reden, en ze meeliepen, liep de hele administratie, een paar bewakers en zowaar Westra uit om ze terug te sturen en te kijken wat er wel niet aan de hand was. Naderhand kreeg ik complimentjes dat het zulke rustige mensen waren. Nog nooit eerder had ik zo glunderend door de bajes naar mijn cel gelopen.

16 april 1981

Vanmorgen was ik volop aan de schijterij en natuurlijk deed mijn kont die, voor het eerst sinds weken weer aan het werk moest, hartstikke zeer. Zowel vanmorgen om negen als vanmiddag om twee uur heb ik gelucht. Beide keren wel aardig contact gemaakt met een paar mensen en ik begin al echt erbij te horen en een vertrouwd beeld te zijn in de ogen der medegevangenen. Vanavond tijdens de laatste ronde kwamen er weer spontaan een aantal mensen bij me kijken en we praatten aan de hand van mijn wanordelijke papiermassa over de reklassering en natuurlijk over de RAF. Nu is het kwart over negen, ik ga denk ik lekker lang lezen en misschien ook nog wel wat opruimen om dan straks of zo de boel eens grondig schoon te maken want dat heb ik tijdens de hongerstaking niet gedaan. Hoe is het Sil, zit je al in Spanje, het laatste wat ik hoorde was dat je in de Pyreneeën zat of zo. Ik hoop het voor je, vooral ook dat je lekker weer mag hebben en je je vermaakt.

17 april 1981

Vannacht heb ik goed geslapen, zonder maagkrampen. Vanmiddag was er tafeltennissen, in het kader van de Paasactiviteiten. Nou het was in elk geval wel heel lekker, zo'n anderhalf uur pingpongen. Ik werd zesde van de acht, wat me nog een blikje ananas opleverde. Terug in de cel heb ik een aantal brieven geschreven, om mijn schrijfachterstand in te halen. Zelfs vandaag op Goede Vrijdag is er post gekomen. En een Volkskrant plus een aantal weekbladen. Aan leesstof voorlopig geen gebrek.
Vanavond tijdens de laatste ronde nog lekker even gekletst met Mark en met de bewaker. Ze begonnen zelf over macrobiologie, vegetarisme, hongerstaking en het leger. Vannacht vrijwel geen last gehad van maag en darmen.

18 april 1981

Vandaag mijn cel uitgemest, een uur lang. Zelf gedweild. Om twaalf uur kwam het eten. Bami deze keer. Niet denderend dus. Verder een groot deel van de dag geschreven.

19 april 1981

Het boek over de wereld die aan vlijt ten onder gaat heb ik uit. Het slot vond ik niet zo denderend. Mijn cel mocht vandaag open blijven staan. Ik moest vier keer in een half uur naar de plee.
Ik heb voorzichtig aan gedaan met eten. Er waren allerlei extraatjes: twee plakjes krentenbrood, extra kaas, een ei, een gebakje. Dat allemaal dankzij de paashaas.

20 april 1981

Tijdens het luchten vanmiddag werd ik door iedereen op de korrel genomen. Het ging om mijn hongerstaking, mijn straf, de vele post die ik ontvang en om de demonstraties. Alles werd afgekraakt. Gelukkig ken ik de jongens.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

Het is in feite allemaal fake en een uiting van jaloezie en stoer doen. Ik heb af en toe een beetje meegelachen en opmerkingen gemaakt, hoewel dat wel moeilijk ging. Toch heb ik het gevoel dat ik al een stukje meer door de jongens ben geaccepteerd.

21 april 1981

Vandaag kreeg ik mijn beschikking van de Krijgsraad. Mijn voorarrest was weer met dertig dagen verlengd. Wel was het argument "ernstig gevaar voor vlucht" geschrapt. Ik zit nu alleen maar wegens "handhaving van de krijgstucht . . ."
Op zich zelf weer een leuk uitgangspunt voor een nieuw pleidooi.

29 april 1981

Ik ben jarig. Nou, vanochtend voelde ik me dus helemaal niet jarig. Ik werd wel gefeliciteerd, door een aardige bewaker. Na het eten heb ik wat gestudeerd. Toen kwam de post. Zestien brieven, maar vooral kaarten en ook nog een boekje van Sil. Wel lastig, al die kaarten terugschrijven. Je moet bijna steeds hetzelfde, zo kort mogelijk zeggen.
Om twee uur moest ik bij de directeur komen. Eindelijk.

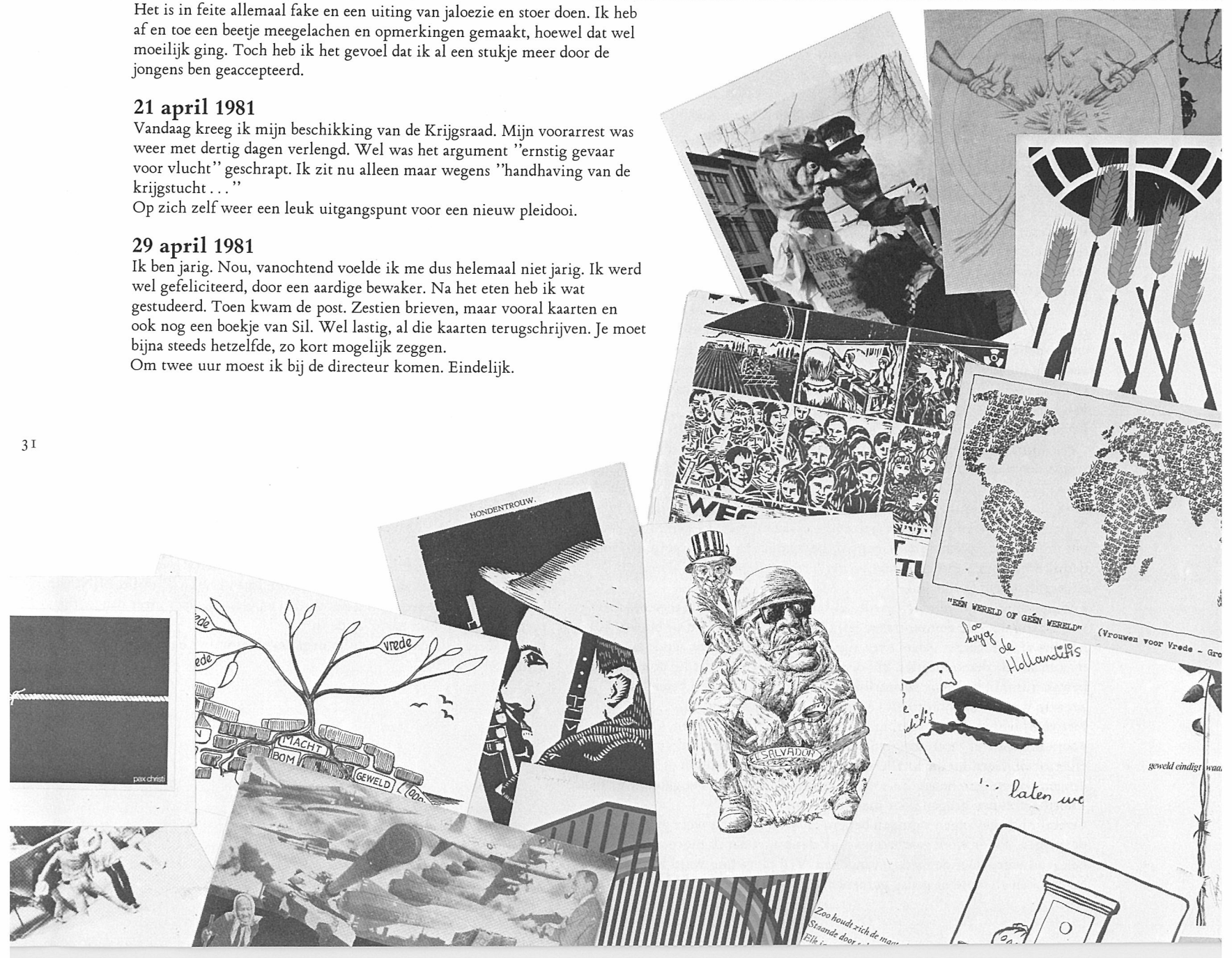

Hij begon over het vegetarische eten en we hebben een hele discussie gehad. Hij zei het wel met me eens te zijn, maar alleen waren er praktische problemen. Hij zou wel zien en beloofde verbetering.
Vanavond omstreeks negen uur wordt mijn verjaardagspakket gebracht. De directeur zou proberen om de brigadier en de bewakers zover te krijgen dat ik het van mijn moeder zou kunnen aannemen.
Mijn verzoek om mineraalwater en vruchtensap op de lijst te zetten van de kantine is goedgekeurd.
Naarmate de klok van negen uur naderde werd ik steeds zenuwachtiger. Na de laatste ronde, zo tien voor negen, brak de hel los. Naar het geluid te oordelen stond het plein en de parkeerplaats voor de bajes vol met mensen. En iedereen zong, verjaarsliedjes, anti-militaristische liedjes. Ik hoorde trommels, toeters. Er was geluid van vuurwerk en fietsbellen. Er werden leuzen gescandeerd. Een aantal stemmen meende ik te herkennen. Ik werd niet gehaald, dus mocht ik het pakket niet zelf in ontvangst nemen.
Ik vraag me af wanneer ik het krijg. Vast vanavond niet meer. Ik hoor een megafoon en autotoeters aan de zijkant van het gebouw. Ook geschreeuw en plotseling weer massaal gezang. Te gek is het. Heel erg leuk. Nog steeds een hele massa. Nu heffen ze allemaal een soort Indianengehuil aan. Het is een waar feest. Zo'n verjaardag heb ik nooit meer. Jammer dat ik er niets van kan zien.
De brigadier kwam binnen en feliciteerde me. Hij vertelde dat hij toestemming had gegeven voor het zingen. Maar toen vijftig mensen daarna weigerden weg te gaan, zijn ze, zo zei hij, door de politie met zachte hand verwijderd. Het pakket met een lijst met namen zou ik morgen krijgen.
Nou, die brigadier die zo aardig deed, vergat dus even dat ik wist dat hij degene was geweest die ervoor gezorgd had dat ik geen toestemming kreeg om mijn verjaarspakket aan te nemen. Bovendien had hij de politie gebeld, de lul. De mensen mochten niet op het terrein zingen, maar alleen aan de andere kant van het kanaal.
Lemmerding, mijn gereformeerde cel-buurman die altijd de thee rondbrengt, was razend door de demonstratie. Hij riep: "kankerlijers" naar buiten. Hij had het al eens eerder gehad over zijn vriendjes die snel een einde zouden maken aan de demonstraties. Hij denkt langzamerhand dat hij ook een soort bewaker is. Hij bedoelde natuurlijk niet "kankerlijers", hij bedoelde te zeggen: waarom demonstreert er nooit eens iemand voor mij . . .
Het werd buiten rustig. Ik ging naar bed om nog wat te lezen. Om even voor elf barstte er weer een grandioos gezang los. En er werd vuurwerk afgestoken. Geen kleine knallers, maar keiharde astronauten of hoe die dingen ook mogen heten. Ze werden tussen de muur en het gebouw gegooid. Enorme dreunen gingen door merg en been.
Overal in de gevangenis gingen bellen, er werd heen en weer gelopen over de gangen. En er werd geschreeuwd. Ik denk niet dat ik morgen vriendelijk bejegend word door de medegevangenen. Vrij plotseling werd het gezang afgebroken en werd er gedag geroepen.

30 april 1981

Vanochtend zat Lemmerding al heel vroeg bij het brigadiershokje met twee bewakers te discussiëren. Heel heftig en ik wist meteen waarom het ging. Toen hij thee kwam brengen, informeerde een van de bewakers of hij mij nog wel thee wilde geven. Ik vroeg Lemmerding of hij kwaad op me was. Dat was dus zo. Het is duidelijk dat het hier nu veel moeilijker voor me wordt.
Hij is een echte ophitser en heeft het nu op mij gemunt, ik ben blij dat ik de laatste week niet meer heb gelucht, nu valt het ook niet op dat ik niet ga. Maar bang ben ik wel.
Mijn leven hier wordt er niet ontspannender op.
Ook van de bewakers of iemand anders heb ik geen positieve reactie gehad, iedereen zwijgt en ontwijkt me. Dat belooft niet veel goeds. Ik heb mijn pakket, nu twintig over elf, ook nog niet. Ik ben benieuwd wanneer dat komt en bovendien wat hiervan de nasleep wordt.
Twaalf uur eten. Geen aparte bak voor mij erbij, Lemmerding zou wel even zien. Ik hoop maar dat dit toeval is. Want anders word ik wel even boos. Ik kreeg een gewoon pannetje en ze pakten het vlees ervan af. Mijn pannetje was weg. De kok zei dat ik het ook wel met gewoon boter kon doen. Geen rauwkost of iets anders. Godverdomme. Als dit toeval is. Dat kan haast niet en die stomme brigadier bemoeide zich er nauwelijks mee. Het repressie-apparaat van de bajes slaat toe. Onmachtig ben je. Ik kan niet bewijzen, dat het opzet was, godverdomme. Grof hoor, die doos heb ik ook nog niet.
De kok kwam me opzoeken. Mijn pannetje was op de B-afdeling beland, zei hij. En hij zei dat sojavlees voor me maken voor hem geen probleem was, maar dat de directie en de administratie dan wel moesten zorgen dat hij het kreeg.
Om een uur of vier moest ik bij de directeur komen. Daar kreeg ik eindelijk mijn pakket met de namenlijst en een brief van Hylko. Familie, NJN, van het Noordelijk Gewest, uit Leeuwarden en Groningen – meer dan zestig mensen hadden hun naam op de lijst.
Ik was weer helemaal over mijn negatieve stemming heen en voelde me prima.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

1 mei 1981

Tijdens het douchen werd er weer niet gepraat. Na het douchen had ik een gesprek met de brigadier, dezelfde die de politie had gebeld bij de verjaarsdemonstratie. Hij keurde af wat er was gebeurd en vertelde me dat veel gevangenen me wilden pakken om me overgeplaatst te krijgen. Hij kon er niets aan doen wanneer ik werd gepakt en ik in elkaar zou worden geslagen, zei hij.
Ik moet hen gewoon laten zien dat ik niet bang voor ze ben en desnoods tremmen ze me maar in elkaar. Ik vertrouw op mijn geweldloze weerbaarheid. Ik moet ze ook duidelijk maken dat ik nooit verantwoordelijk kan worden gesteld voor hetgeen er buiten de gevangenispoort gebeurt. Het is redelijk mooi weer, dus misschien komt de confrontatie wel tijdens het luchten, vanmiddag.

rode gloed
over de muur gehuil
hoog en eentonig
de slag uit de hemel
de wereld die splijt
bloed druipt tussen de muren
besmet mijn lijf
ik kan niet meer weg
vastgesnoerd
het dak naar beneden
de muren vallen naar binnen
mijn longen uitgedrukt
ik snak naar lucht
oorlog zie ik
donderslag
overal lawaai
schreeuwen, huilen, zingen
bommen vallen
slaap kindje slaap
daar buiten loopt een schaap
een schaap met rode voetjes
die drinkt het bloed zo zoetjes
slaap kindje slaap

3 mei 1981

Ik heb iedereen geschreven wat er de afgelopen dagen is gebeurd. De meeste gedetineerden hebben het mij wel vergeven. Vooral omdat ze nu weten dat ikzelf het vuurwerk ook niet leuk vond en mijn vrienden heb geschreven dat ze maar niet meer moesten komen. Dat heeft bij velen wel een goede indruk gemaakt. Het blijkt dat de meesten het zingen zelf niet zo'n probleem hebben gevonden.

4 mei 1981

Minderop van de textiel heb ik, nadat bleek dat hij nog steeds niets tegen me wou zeggen zelf aangesproken over het vuurwerk. Ik zei: "Ben jij ook zo geschrokken van dat vuurwerk." Hij reageerde nog voor ik was uitgesproken. En toen hij had gezegd wat hij wilde zeggen was er duidelijk wat minder spanning. Ik heb last van mijn vinger. Die is nog meer gaan ontsteken en de enge rode streep wordt erger. Morgen is de dokter er niet – dat kan nog leuk worden.

5 mei 1981

Ik heb nat verband om mijn ontstoken vinger gedaan. Maar dat was niet zo'n succes. Vanochtend meteen naar de verpleger gevraagd. Die schreef soda voor. Hij kwam pas om een uur of elf en toen had ik zelf al een sodabad genomen met mijn vinger. Ook last van maag- en darmkrampen. Kortom een puinhoop. Heb vandaag niet zoveel gedaan. Alleen maar wat naar de radio geluisterd.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

6 mei 1981

Vanochtend weer met soda geklooid. Om een uur of tien moest ik naar de dokter. Het was een jonge dokter en de verpleger zat tegenover hem. Hij schreef me peniciline voor, sodabaden en een nat verband. Als mijn vinger niet zou overgaan zou hij volgende week een bloedproef nemen. Hij keek ook naar mijn knie die eveneens ontstoken is en naar de bobbel op mijn sleutelbeen. Dat was kraakbeen. Verder onderzocht hij maag en darmen. Alles wat ik mankeerde kwam volgens hem door de hongerstaking. Overigens weeg ik al weer 74 kilo. Toen ik terugkwam op de gang, zag ik een bewaker, een bovenreiniger en een paar gevangenen. De bovenreiniger had een paar flinke klappen gekregen. Zijn hele gezicht bloedde. Dat had Karel gedaan, een van de gevangenen. Er werd geen rapport opgemaakt. De vechtpartij zal wel zijn uitgelokt door een scheldpartij. Dat betekent wel dat duidelijk werd dat,wanneer je de bewakers mee hebt, je zelfs in de gevangenis iemand inelkaar kan slaan.

7 mei 1981

Mark, mijn vertrouwensarts, is geweest. Hij was verbaasd over het feit dat ik verbonden was. Toch kwam hij, na onderzoek, tot de zelfde conclusie als de gestichtsarts. Een hele geruststelling. De vinger zou gauw over moeten zijn; de knie zou nog wel enkele weken kunnen duren.

11 mei 1981

Om kwart voor negen was het luchten. We waren met een klein groepje. Geert voetbalde met een bewaker. Ik deed niet mee. Terug in mijn cel ben ik gaan schrijven. Buiten is het stralend weer en heel warm. Ik hoor de gierzwaluwen gillen. Ik denk vaak aan vroeger.

roeping

binnen
op het plein buiten
staat een mooie grote boom
bloesems als kostbare duiten
maken van haar een grote kroon
vol met parels en diamanten
de mooiste ter wereld
staat te kijk aan alle kanten
bebroed door lijsters en merels
toch staat ze daar triest
de boom van mijn dromen
raar dat ze er voor kiest
dit is geen plek voor bomen
een plein van stenen tegels
omgeven door een muur
met daarin stalen pegels
ze maken elk leven zuur
"Zeg mooie boom wat doe je hier
kun je me dat vertellen?"
"Nou jongen kijk,
ik breng vertier aan jou en je gezellen".

12 mei 1981

Op de binnenplaats gekletst met Henk, de biljarter en een van de normaalste mannen hier binnen de muren. We gaan proberen iets op te zetten om verbetering binnen de bajes door te drukken. Ik zie dat wel zitten en heb me gelijk opgegeven voor een gespreksgroep op maandag. In ieder geval een positieve ontwikkeling. Het verband om mijn vinger mocht er vandaag af; met mijn knie is het nog steeds sukkelen.

13 mei 1981

Tijdens het luchten 's middags werd ik gevraagd of ik naar de directeur wilde gaan (door de jongens) om te gaan praten over een keer extra luchten en douchen. Als hij dat zou weigeren, zouden we een handtekeningen-actie beginnen. Ik vond het te gek dat er initiatieven kwamen, waarop ik tijden zat te wachten, maar waarvan ik niet de aanstichter was. Na het luchten stapte ik meteen naar de brigadier. Die deed heel denigrerend en hooghartig. Hij zou het wel regelen, ik moest afwachten. Terug in mijn cel heb ik gelijk een tekst gemaakt met de handtekeningenlijst. Die heb ik aan Rolf laten lezen. 's Avonds is de lijst naar de recreatiezaal van de Oostelijke vleugel gegaan, zodat de jongens uit die afdeling konden tekenen.
Tijdens gesprekken merkte ik dat iedereen de actie toejuicht, maar dat er velen wel bang zijn voor de reactie van de bewakers.

14 mei 1981

Er wordt nu veel gepraat, niet alleen over de actie, maar ook over een te vormen gedetineerden-club. Leuk is dat, om hier plotseling strijdlust te ontdekken. De meeste jongens zijn zo dom nog niet. De bewakers zijn in ieder geval verdeeld, dus niet allemaal tegen.
Op het ogenblik wordt geprobeerd de mensen van de Westelijke vleugel te organiseren. Die hebben nog niet kunnen tekenen. Als alles goed gaat krijgt de directeur de lijst vanmiddag. Vlak voor het eten vroeg ik een jonge bewaker of we de lijst bij het eten mochten ronddelen. Hij deed heel rot en zei dat we het al goed genoeg hadden. Hij vergeleek de gevangenis met de toestanden in Zuid-Amerika. Hij beweerde ook dat negentig percent van de jongens toch weer terugkomen in de bajes, omdat ze het hier zo goed hebben. Belachelijk. Het werd dus een lekkere scheldpartij. Vanmiddag bezoek gehad van Roelof en Mariette. De bewaker kwam nog even kijken wat ik at, want ze hadden van alles voor mè meegebracht. Hij zei, dat ik niets mee mocht nemen naar mijn cel. Ik lachte wat en stak een beetje de draak met hem. Op de terugweg naar mijn cel maakte ik bij het fouilleren voor de grap een gebaar van "raak me niet aan." Prompt moest ik me in het badhok helemaal uitkleden.

totaalweigeraar Stephan Kraan gevangen in Leeuwarden

Stephan vecht voor vrede
dus weigert hij dienst
daarom trapt "onze rechtsstaat" hem
18 maanden de bak in

BESTRIJD HET MILITARISME;
- WEIGER DIENST
- WEIGER WERK IN DE OORLOGS-FABRIEKEN

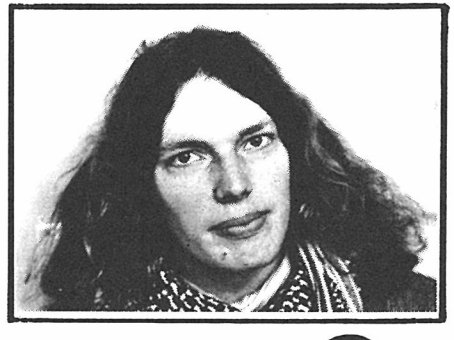

GEEN MAN GEEN VROUW GEEN CENT VOOR 't MILITARISME !!!

onkruit
postbus 7007
Groningen

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

19 mei 1981

Vanochtend alles bij elkaar gezocht wat mee moest naar Arnhem. Om half twaalf kwamen ze me halen. Een van de marechaussees kende ik nog van de vorige keer. Een dikke met een rooie kop. De ander was een lange spillebeen. Ik moest weer in het blauwe busje.
De bewakers keken vol medelijden toe, want één dag in de boeien van de marechaussee is maar niks. Daarom kreeg ik geen boeien om in het gebouw. Dat had de brigadier al toegezegd. Mijn verbazing was echter groot toen ik ook in het busje geen boeien omkreeg. Ik vroeg er ook maar niet naar. Bij Zwolle of iets verder werden weer ijsjes gehaald en chocola, lekker was dat. Toen we Arnhem binnenreden zag ik geen bekenden behalve bij hotel Bosch waar Enrico bezig was een auto in te laden, wat-ie toen ik terug ging wéér deed.
Toen waren we bij de Krijgsraad. Precies om half twee. Nieuw record, we hadden ook steeds 130 km per uur gereden.
Gelukkig was Sil er al. Ik liep meteen op haar af en voelde de warmte van haar wang op de mijne. Ze was erg zenuwachtig geweest en had gedacht dat ze me in de cel hadden gegooid. Sil zei dat ik nog lang niet aan de beurt was, gelukkig maar. Ik knabbelde aan de chocolade, die ze had meegebracht en hield haar hand vast. We zaten met ons tweeën apart achterin de wachtzaal. Na een hele tijd, wel een uur, was ik eindelijk aan de beurt. Sil wilde mee, maar dat mocht niet.
Toen ik de raadskamer in kwam ratelde de rechter op wie ik was. Ik luisterde niet en ging zitten tegenover de rechter. Die vroeg of ik nog wat te zeggen had. Ik hield mijn pleidooi. Het was of er geen eind aankwam. De heren knikten met vriendelijke gezichten. Toen ik klaar was, dacht ik van de auditeur het gebruikelijke dooddoenertje te horen. Dat was nu wat uitgebreider. Hij ging helemaal in op wat ik gezegd had.
Handhaving van de krijgstucht betekent dat, als ik vrijgelaten word, militair ben en dienst moet doen. Dat doe ik niet dus zit ik vast, want ik ben militair. Ook op de andere, minder belangrijke, dingen ging hij in. En later ook nog de rechter. Resultaat: weer 30 dagen arrest erbij met de aantekening dat het proces spoedig zal volgen.

20 mei 1981

Ik werd gehaald. Ik moest bij de directeur komen. Ik nam de handtekeningenlijst mee en de statuten voor de gedetineerden-vereniging. De directeur begon over het artikel over onze actie dat in de krant had gestaan. De redactie had hem gebeld. Hij vond dat we beter met hem hadden kunnen overleggen. Maar ja, de brigadier had dat onmogelijk gemaakt.
Verder hebben we gepraat over het nut en de manier van inspraak voor gedetineerden. We gaan het geen vereniging, maar een commissie noemen en we mogen elke maandag vergaderen van de directeur. Toch had hij enkele twijfels over de activiteiten.
Heb tijdens het luchten een gesprek gehad met enkele gedetineerden met fascistische ideeën en met een bewaker. Het lijkt wel of sommigen me minachten. Ik heb goed van me afgebeten. Nu maar afwachten hoe een en ander zich ontwikkelt. Ik wil persé niet de positie krijgen van iemand die alles gedaan krijgt.

22 mei 1981

Bij het luchten was het even wennen dat Henk er niet meer is. Een aantal bewakers maakten er opmerkingen over. In de trant van: Nou je kunt je commissie nu wel vergeten, en je vriendje is nu ook weg. Lullig. Ze proberen me op stang te jagen, maar een beetje gelijk hebben ze wel.

25 mei 1981

Het luchten vanmiddag ging niet door; we hadden gespreksgroep met zes gedetineerden, tot half vier. Er was geen klap aan. De een zat nog meer over overvallen op te scheppen dan de ander. De een wist nog sterkere verhalen te vertellen over wapens en alarmsystemen dan de ander.
Ik hield mijn mond maar en heb naar buiten zitten kijken. Eens kijken hoe het de volgende keer gaat, anders ga ik er maar niet meer heen.

28 mei 1981

Tot twee uur heb ik aan mijn verklaring voor de Krijgsraad gewerkt – een verklaring op rijm.

29 mei 1981

Ik begin te beseffen dat Klaas, nu nog het enige overgebleven lid van de gedetineerden-commissie, liever alleen opereert en er niemand anders bij wil betrekken. Hij kwam papieren ophalen en vroeg of ik meedeed met de Pinkster-activiteiten.
De bewaker veronderstelde nog dat ik wel nergens aan zou meedoen. Maar die had het mis. Ik doe mee met tafeltennis en klaverjassen.

1 juni 1981

Tijdens het luchten praatte ik met Piet, een junk uit Groningen die Hulko en Willem kent. We hadden het over straf en de bajes. Ik weet nog steeds niet of ik al dan niet wil worden overgeplaatst naar Assen. Maar ik denk van wel. Weer eens een verandering en het schijnt dat het daar beter uit te houden is.
Om twee uur was er weer praatgroep. Vijf mensen dit keer. Het ging over militarisme en totaalweigeren. En over geweld in het algemeen. Ik liet ze in hun waarde, maar vertelde wel hoe ik er tegenover stond.
Vlak na de tweede "lucht" kreeg ik een gesprek met een geschikte bewaker. Ik liet weten dat ik wel een nieuwe tafel erbij wilde hebben in mijn cel. Nou, dat werd geregeld. In zaal A stond er toch een teveel. Ik heb mijn cel meteen opnieuw ingericht en opgeruimd. Het was eerst wel wennen, maar nu ben ik al helemaal verknocht aan het nieuwe meubelstuk.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

8 juni 1981

Toen ik wakker werd kwam mijn "buurman" binnen. Hij schreeuwde onmiddellijk: "Wat moet jij met twee tafels?" En: "Volgens mij komen ze die extra tafel morgen al weghalen." Dan weet ik meteen wie me heeft verlinkt," antwoordde ik. En ik nam me voor de tafel niet zonder meer af te staan. Ik zal weigeren hem te ontruimen en als ze dan binnendringen, versper ik de weg. Daarna pak ik dan de tafel beet en als ze me uit de cel hebben getrokken weiger ik weer naar binnen te gaan. Ik zal ze laten merken hoe effectief geweldloos verzet kan zijn. Zo gemakkelijk zullen ze het niet hebben.

9 juni 1981

Vlak voor het tweede luchten werd ik gehaald. Bij de administratie stond een marechaussee. Hij vertelde dat mijn proces op 23 juni zou worden gehouden. Dus over veertien dagen.
Later aan de brigadier gevraagd of ik mijn advocaat mocht bellen. Dat kon, maar wel via de maatschappelijk werker. Ik vroeg of ik daar dan heen kon. Hij informeerde waar het dan precies over ging. Tenslotte zei hij dat ik mijn advocaat maar een brief moest schrijven. Tijd genoeg, die veertien dagen, vond hij. En andere jongens doen het ook schriftelijk. Hij had er kortom geen zin in me ter wille te zijn.
Ik ga hiertegen, denk ik maar, in beklag. Sil komt straks op bezoek en kan iedereen inlichten.

iedere keer
als de deur met een klap
en een sleutelgerinkel dichtklikt
iedere keer
als ik moet vragen
of ik naar de w.c. mag
iedere keer
als ik betast word door handen
op zoek naar iets wat er niet is
iedere keer
als ik bedreigt word
door een blauwhemd uit macht

iedere keer
als ik bespied word
door het ronde gat in de deur
iedere keer
als zij bepalen wanneer ik
luchten mag of eten
iedere keer
als ik je na een uur
door het stalen hek zie verdwijnen
iedere keer
word ik kwaad

11 juni 1981

Tijdens het luchten met Ger en Klaas gekletst. In de krant stond het bericht dat tegen de mensen die zijn opgepakt bij de RDM-actie tijdens het proces 5 maanden is geëist, waarvan 2 voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar. Het is nog de eis. De straf zal wel minder worden. Ik hoop niet dat ik er nog straf bij krijg, maar ik denk dat de totaalweigeraars in dit geval vrijuit gaan.

13 juni 1981

Tijdens de "lucht" had ik nog een gesprek met een aantal buitenlanders over taal. Wel leuk, met een Italiaan, een Turk en twee Chinezen. Zij worden veel gepest door de ballen die hier lopen. De fascistjes, zou je haast zeggen. Tijdens het kaarten, wat ik aansluitend deed, werd duidelijk dat die groep aan aanhang wint. Ze spreken me steevast aan met Truus. Ik heb nog geen remedie ertegen gevonden. Het is jammer dat die groepering de groep is die de echte verbeteringen zal tegengaan. De Truuszegger dus. Godverdomme, ik baal er wel van. Op dit moment ben ik er machteloos tegen, want elke handeling is er één die belachelijk is. Behalve de gewelddadige. Maar zover krijgen ze me niet, ook al vreet ik mezelf eigenlijk op. Elk antwoord is verkeerd. Maar ik ga ze niet uit de weg.

14 juni 1981

Om even over tweeën hoorde ik vanuit mijn cel getoeter, gefluit en geschreeuw buiten. Een massa mensen had zich verzameld om te gaan zingen. Ik zag verschillende bekenden. Fijn om weer contact te hebben, al was het maar vanuit mijn celraam, tussen de spijlen door. Het deed me erg goed.

15 juni 1981

Een discussie met de brigadier gehad over de serenade. Hij waarschuwde me dat als er een demonstratie zou zijn bij mijn vervoer naar de Krijgsraad, ik overgebracht zou worden naar de marechaussee-kazerne, net als met Robert en Harry was gebeurd. Die kans is dus niet zo klein, bedacht ik me.

17 juni 1981

Veel en leuk gedroomd vannacht. Een afknapper om dan wakker te worden in de bajes. Tijdens het luchten had een jong knaapje wat te zeggen over het haar van Piet en van mij. Hij vroeg of wij ons nu meisjes voelden. Vanavond hoorde ik dat Onkruit op de radio was geweest, het ging over die lui die Kees hadden geprobeerd te bevrijden en er vier maanden voor hadden gekregen. Ik baalde dat ik het gemist had.

18 juni 1981

Ik heb de verklaring van Evert-Jan nog eens gelezen en heb geprobeerd om mijn eigen verklaring uit mijn hoofd te leren.

19 juni 1981

Vandaag is het de honderdste dag dat ik zit. Een mijlpaal en nog 2,6 maal zoveel. Een leuk gevoel.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

22 juni 1981

Bezoek gehad van iemand van rechtshulp. Lang gepraat en veel informatie gekregen. Later bij de administratie gezegd dat ik niet wil worden overgeplaatst naar Assen. In mijn cel geoefend met het opzeggen van mijn verklaring. Het gaat nog niet zoals ik wil. Soms vergeet ik wat. Ik heb er al iets op gevonden als me dat tijdens de zitting gebeurt. Ik zeg, als ik blijf steken gewoon:

Wacht, er gaat iets door me heen
er is een klein probleem
mijn tekst is namelijk even zoek
ik haal het even uit mijn broek.

Het is zeven uur. Ik heb net een brief geschreven aan de ouders van Willem. Daarin heb ik geschreven dat ik blij was dat mijn angst, dat ik een dag eerder zou worden opgehaald voor het proces, ongegrond was. Ik likte net de enveloppe dicht toen de deur werd geopend. De bewaker zei dat er piket voor voor mij was. Dat ik me klaar moest maken voor vertrek. Dat de marechaussee me kwam halen.
Ik vroeg waarom ze me kwamen halen, terwijl toch het proces pas om twee uur de volgende dag zou worden gehouden. ''Opdracht uit voorzorg,'' was het antwoord. Ik zei dat ik dat volledig overbodig en onnodig vond en dat ik niet meeging. Ik stapte mijn cel weer in en deed de deur via het geopende luikje op slot.
Ik deed mijn sportschoenen aan en stopte mijn verklaring in mijn broek. Ik had geen sokken aan en was verder gekleed in korte broek en een kiel. De deur werd opengedaan. Drie bewakers plus twee marechaussees waren present. De marechaussees kende ik nog – het waren de twee waarmee ik vorige keer zo aardig had gepraat. Ze pakten me stijf bij mijn bovenarmen, elk aan een kant. Ik liet me vallen met als gevolg dat ik hardhandig de cel werd uitgesleept. Bij armen en benen pakten ze me vast en ik werd richting trap gedragen. Onderweg jonasten ze me, rechts tegen de muur, links tegen de leuning van de galerij. Daarbij werd steeds meer kracht gezet. Bij de trap gekomen (ik bleef roepen: Geen man, geen vrouw, geen cent voor het leger) werd ik op de bovenste tree van de gietijzeren constructie gezet. De twee marechaussees begonnen steeds harder tegen mijn rug te trappen om me te dwingen zelf de trap af te lopen. Ze stompten en schopten me letterlijk naar beneden. Ik werd steeds woedender. Beneden zette ik het op een lopen en stormde via een trap aan de andere kant van de hal weer naar boven. Ze renden achter me aan, terwijl de bewakers zich verspreiden over de ringen om me te vangen. Ik schreeuwde en bonsde op de deuren van de cellen om de andere gevangenen te laten merken dat er iets aan de hand was. Op de eerste ring werd ik op de grond gegooid en nu werd ik door alle vijf naar de dichtsbijzijnde trap gebracht. Ik bood geen verzet meer toen ze me droegen. Ik werd ruggelings met mijn hoofd naar beneden de trap afgesleurd,

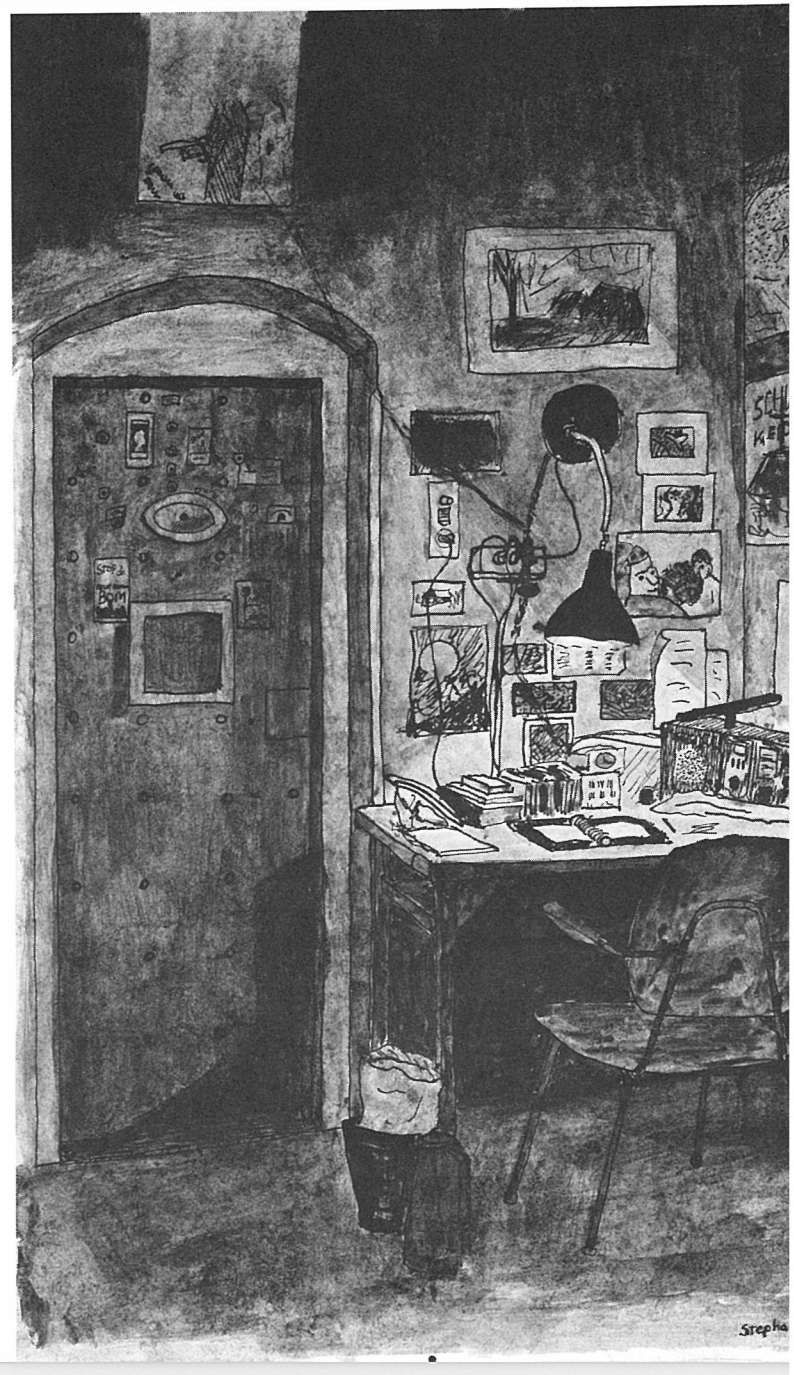

aan handen en voeten vastgehouden, met mijn rug schurend over de treden. Halverwege werd ik losgelaten en donderde ruggelings en ondersteboven naar beneden. Daarna werd ik door twee bewakers en de twee marechaussees over de vloer gesleept en in de buiten gereedstaande auto gegooid.
Kwaad, verontwaardigd en met pijn in mijn rug werd ik overgebracht naar de marechaussee-kazerne, tweehonderd meter verderop. Daar werd ik in een cel gestopt.

23 juni 1981

's Ochtens kreeg ik een knevelketting om en werd naar een wachtend busje gevoerd. Via omwegen reden we naar Arnhem. Daar werd ik naar een andere marechaussee-kazerne gebracht. Naar de cel, weer met knevelketting om.
Na twee uur werd ik weer opgehaald. Weer een knevelketting om. Op naar de Krijgsraad.
Bij de ingang zag ik kleurige balonnen, bekende gezichten: Allerd, Eddy, Willem, Marie, Nini . . . Ik bonsde zo hard mogelijk tegen de ramen. Lekker afreageren. Via de bagagelift gingen we naar boven. Toen was ik weer op bekend terrein. De hoek om naar het wachtlokaal. Ik schrok me kapot, het stond stampvol mensen. Veel bekenden. Dat had ik niet verwacht. Toen ik Evert-Jan zag in de advocatenkamer had ik moeite niet in huilen uit te barsten. En toen Sil naderhand kwam kreeg ik het weer superbenauwd. In overleg met Evert-Jan besloot ik tijdens de zitting mijn gewonde rug te laten zien en een aanklacht in te dienen tegen de twee marechaussees. Eerst kreeg ik toestemming aanwezig te zijn bij het proces tegen Dick. Ik zat tussen Willem en mijn moeder in de zaal en zat maar om me heen te kijken naar bekenden, zodat ik een groot deel van het proces miste. Al gauw was het mijn beurt. Direct na het begin gaf Evert-Jan aan dat ik met mijn aanklacht moest komen. Ik deed mijn verhaal en trok mijn hemd omhoog om mijn blauwe plekken te tonen. Daarna wees ik beide marechaussees aan en werd er een aanklacht ingediend.
Evert-Jan begon met zijn pleidooi in dichtvorm. De zitting werd daarop geschorst. Aan het einde kreeg ik de gelegenheid om mijn gedicht op te lezen. Niet uit mijn hoofd, maar gewoon van papier. Toen ik klaar was zette het publiek in met: Geen man, geen vrouw, geen cent voor het leger . . .
Eigenlijk moest ik toen weer met de marechaussee mee, maar ik nam zo uitgebreid afscheid van iedereen, dat de volgende zaak al weer aan de gang was en ik kon gaan zitten.
Toen ik eindelijk werd weggevoerd door de marechaussees waren die uiterst correct en vriendelijk, schijn-vriendelijk. Ik werd zelfs niet gekneveld. Op de terugweg naar Leeuwarden zeiden ze zelfs dat ze het gedicht mooi hadden gevonden. Voor de bajes in Leeuwarden stonden Elvira en Jurjen te wachten. Een stuk of zes bewakers stormden naar buiten om ze te verwijderen. Terug in de gevangenis heb ik nog even mogen bellen met mijn ouderlijk huis.

Ik ben vanochtend naar de gestichtsarts geweest voor een doktersverklaring over mijn rugkwetsuren. Die weigerde echter, om onduidelijke reden, zo'n verklaring op te stellen.
Gelukkig mocht ik mijn vertrouwensarts, Mark, opbellen. Die inventariseerde de kneuzingen en blauwe plekken. Het was een hele lijst.
Vandaag heb ik ook een gesprek gehad met de directeur. Toen hij het hele verhaal had gehoord zei hij dat het rapport over mijn verzet in de gevangenis zou worden geseponeerd. Ik besloot om geen beklag te doen over het optreden van de betrokken bewakers. Ik zou het wel met ze uitpraten.

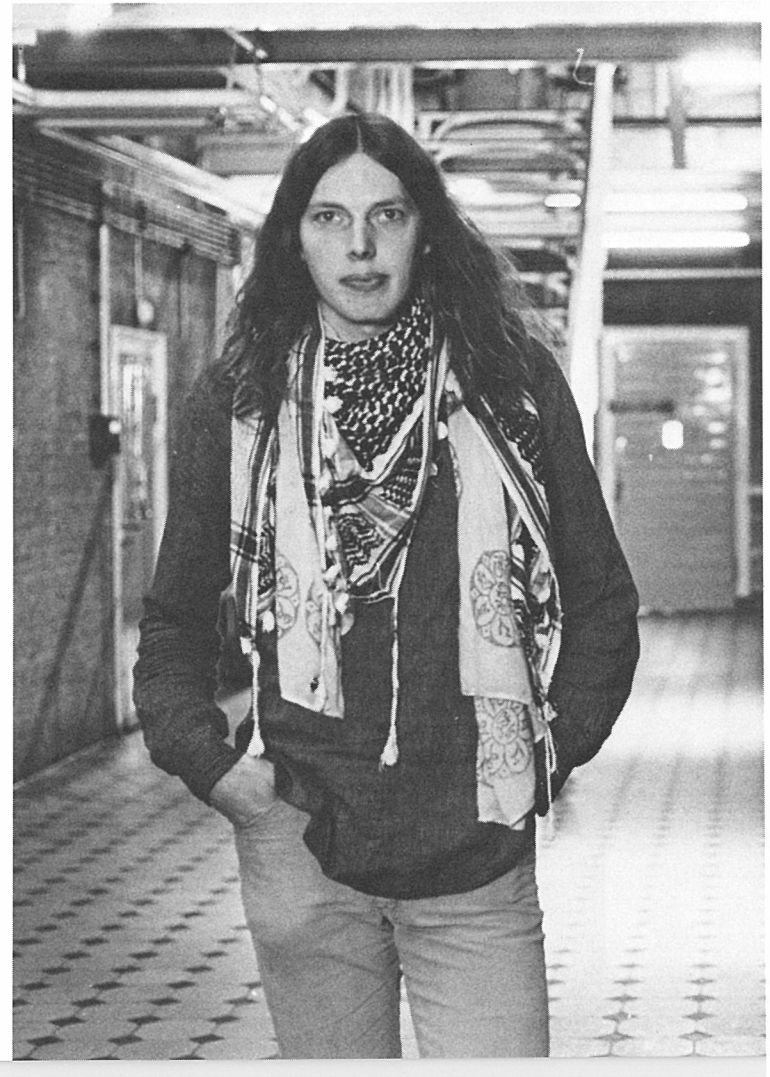

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

VERKLARING VAN STEPHAN KRAAN, TOTAALWEIGERAAR, VOOR DE KRIJGSRAAD OP 23-6-'81

Dag meneer de rechter, dag hoge militairen,
Het kan eigenlijk niet slechter, het is om te blèren.
Ik sta hier zoals jullie zien geheel in het reine wit,
want vrede en onbedorvenheid is mijn hele bezit.
Vrede, ja je hoort het goed,
maar wat stel je je daarbij voor?
Leger, tanks en oorlogsbloed,
de wapenwedloop gaat steeds maar door,
dagelijks sterven miljoenen de dood.
Wanneer komt de beslissende stoot?
Het gaat boven mijn verstand,
waar zijn we in vredesnaam beland?
Het leger vecht zelfs tegen eigen mensen
die alleen maar vrede wensen,
of een huis om in te wonen,
een schoon milieu, hogere lonen.
Maar komen ze dan in verzet,
dan wordt het leger ingezet.
"Links rechts door de sloot,
anders schiet de commandant je dood."
"Sla die linkse rakker neer,"
schreeuwen de Wiegels keer op keer,
vanuit hun pluche stoelen,
hun gouden bed om in te kroelen.
"Presenteer geweer,
richt op de ongelikte beer,
die zich verzet
tegen onze wet.
Knuppel erop los
en sluit ze op;
ja je bent de klos met je punky kop,
je buttons op je leren jack,
wiet en stuf in je puutje sjek.
Ga maar eens werken,
de economie versterken.
En als je veranderingen wilt,
ga dan maar naar het parlement!"
Zei de commandant onverkilt,
maar die vertrouw ik voor geen cent.

Misleiden kunnen jullie ook al goed,
vooral in 't hoge Noorden.
Jullie worden er niet voor beboet,
voor jullie valse woorden.
"Werkgelegenheid," roepen Luns en de zijnen,
in ruil voor depots en oefenterreinen.
"Geschiet is goed, natuurgebied nee,
gewoon maar tanks en vliegtuigen in de Lauwerszee.
Tsja, want anders komen de Russen
en om de opgefokte angst te sussen,
moeten er ook nog maar wat kernraketjes bij,
dan zijn onze Amerikaanse vriendjes ook weer blij.
En het volk dat moet zich stilhouden;
democratie dat is toch heel wat waard,
daarom moeten zij op generaals vertrouwen,
ze genieten toch ook van de welvaart."
Jullie hebben het beste voor met ons
volgens jullie hoogste legerbons,
maar denk maar niet dat we dat geloven,
omdat jullie ons van onze vrijheid beroven.
Niet staan voor leven maar voor dood,
alleen voor jullie eigen brood.
Want vrede maken jullie niet;
Amerika één groot verdriet
in Vietnam en het Midden-Oosten
de Derde Wereld; rampen oogsten.
Uitbuiten voor eigen kapitaal,
onder leugenachtige boemanstaal.

Ik noemde het net al,
ons mooie gebied de Lauwerszee,
een mooi voorbeeld van regeergelal.
Gemeente en provincie zeiden NEE,
zij willen ook natuurterrein,
want vogels en planten vinden dat fijn.
Een mens zonder natuur
heeft ook geen lange levensduur,
toch heeft onze minister
heel erg sinister,

ondanks deze volksgeluiden
het kapitaal weten te beduiden:
daar horen tanks en kanonnen.
Het parlement, heel onbezonnen,
geloofde dat meteen,
maar wij zijn niet zo stom,
wij gingen er gelijk heen.
Het Lauwersmeer dat was bezet
en het werd elke militair belet
ook maar één schot te lossen,
of door het terrein te crossen.
De politie was er niet,
die hadden iets anders voor ons in 't verschiet.
Opgestookt door rijke boeren
en rechtse fascisten, die al lang zaten te loeren,
kwamen dronken discofanaten
met ons nogal hardhandig praten.
Hutten gingen er in twee,
donkere wolken boven de Lauwerszee.
"Zie je wel," zei toen de regeringszak,
"dat was het echte volk dat sprak,
relschoppers en demonstranten
zijn alleen maar goeie bajesklanten!"
Nog niet zo lang geleden
kwamen daar weer duizenden samen
om de simpele reden:
geen militarisme maar banen.
De minister heeft nog steeds zijn oren dicht.
Hij geeft gewoon het groene licht.
Maar ze zullen van ons horen,
want zij die natuur verstoren
omwil van zinloze oefening
voor de definitieve vernietiging
in een mum van tijd,
ontmoeten bij ons hevige strijd.
Geen vliegtuig, tank, nee, geen soldaat
krijgt van ons een kans,
want voor ie aan het moorden slaat,
ligt-ie volledig in trans.

VERVOLG VERKLARING VOOR DE KRIJGSRAAD EN HET VONNIS

En niet alleen in de Lauwerszee
zullen wij van ons doen horen.
Kazernes, commando's, marechaussees,
taptoes, vliegshows zullen wij verstoren.
Depots in Coevorden en Veenhuizen
Havelte, Vlagtwedde zullen wij vergruizen.
Bommenwerpers op de Waddeneilanden
zullen wij in zee laten belanden.
Begin dit jaar wilden ze me pakken,
voor multinationals en Beatrix
moest ik met een stelletje zakken
in dienst; maar wist allang; da's niks.
Nooit soldaat, liever ook geen bajesklant,
ik wil nooit vechten voor hun welstand!
"Kruipen door een sloot?" Ik ben niet gek
en zonder twijfelen liet ik verstek.
En het zat die baasjes wel hoog,
dat ik niet voor hun door de bosjes vloog.
Als naar hun ergste vijand begonnen ze me te zoeken,
in heel het land; in alle hoeken.
Gelukkig ontsnapte ik vele malen
en kon ik zelf het tijdstip bepalen.
Want de bajes in moest ik blijkbaar toch,
maar het helpt niet; anti-militarist ben ik nog.
Samen met zeven anderen
wilden we Nieuwersluis veranderen.
Een paardestal stond voor ons klaar.
Met Chris, Harry, Martin, Jan, Dick, Robbert
en Joep zat ik daar,
geïsoleerd. We pleegden een vredescoup,
maar je snapt het al het mocht niet baten,
want in die oude paardestal stikte het van soldaten;
ze waren blijkbaar hun paarden kwijt.
Paniek; ze dachten het is oorlogstijd.
Ze liepen met hun zweep en paardeklont
te zoeken naar de paardestront.
En wij maar troosten; want ze keken sip,
maar ja, soldaten zijn nu eenmaal traag van begrip.
Ze begrepen niets van ons protest,
zochten alleen naar de paardemest.
Ze waren nl. in opleiding
"Hoe ga je met onwillige beesten om."
Dit als optimale voorbereiding
op een onverwachte bom,
tijdens één of andre rel.
Maar snel gaf de majoor toen het bevel
om óns dan maar te temmen,
totdat we in zouden stemmen
en mee zouden lopen in hún pas.
Toen begrepen ze het al ras.
Meteen volgden ze de bevelen op,
nu waren ze echt in hun nop.
Ze geilden op ons in te sluiten;
slechts alléén mocht je naar buiten
en als je naar een ander keek,
werden ze meteen al bleek.
Dreigend pakten ze dan hun zweep;
het liefst schoten ze je gelijk om zeep.
Voor álles moest je een briefje schrijven,
maar meestal kon je in je stalletje blijven.
Maar wat ze ook probeerden,
hoe meer wij protesteerden.
Sommigen twijfelden veel,
maar ja: "Befehl ist ja Befehl."
Voor hun was het niet meer te harden,
toen brachten ze me maar naar Leeuwarden.
"Ernstig gevaar voor vlucht
en handhaving van de krijgstucht,"
wierp men mij voor de voeten.
En het staat al vast,
of het mij al dan niet past,
ik zal ervoor moeten boeten.
Want het is een kwalijke zaak
dat ik van het militarisme braak,
dat ik niet wil moorden,
geen fascistje spelen in onherbergzame oorden.
Ja, want dat is heel bezwaarlijk,
dan ben je namelijk staatsgevaarlijk,
wanneer je op de kop van Beatrix schijt
en de complete vrijheid bepleit,
wanneer je parlement doorziet
en niet op vreemde mensen schiet.
Wanneer ik een woning kraak in plaats van huur
en vecht tegen de sluimerdictatuur.

Maar mij zullen jullie niet krijgen
om de mensheid te bedreigen.
Nooit als gedwongen kanonnenvlees,
pion in de vernietigende wapenrace.
Bekijk het maar met die kankerzooi
en reken maar dat ik roet in jullie eten strooi.
En jullie maar zeuren:
waarom laat je je niet herkeuren,
of doe een beroep, er is toch een wet.
Vergeet het maar jullie schietgebed,
voor jullie is dat wel aardig
maar ik voel me niet afkeurenswaardig.
Ik laat mijn protest niet zwijgen,
kopzorgen zullen jullie van mij krijgen.
Over mij hoeft niet worden gepraat,
maar over jullie apparaat,
en het hels machtssysteem,
want om het leger gaat het niet alleen.
Wat dacht je van de wapenfabrikanten,
volksverlakkerij in kranten,
rolpatronen tussen vrouw en man.
Zo'n man als je in 't leger worden kan,
een koele kille onderdrukker,
een smerige gevoelloze fucker.
Kernenergie en woningnood,
milieuvervuiling, mensen dood.
Het is wel duidelijk hoe alles gaat;
er is maar één oplossing:
Weg met de staat.
Ik laat mij niets vertellen;
ik kan mijn eigen oordeel vellen.
Er is geen leger nodig,

militarisme is overbodig.
Maar militarisme dient de staat,
het schijndemocratische apparaat.
Daarom nemen we zelf het recht in handen,
zonder minderheden aan te randen.
Maar hoe wij ook protesteren
steeds weer komen gepantserde heren
en slaan ons in elkaar,
of slepen ons over straat aan ons haar.
Ze sturen een hond, op je kont
of gewoon een hap in je gezicht,
zodat je even later in het ziekenhuis ligt.
Dan staan ze ook nog raar te kijken
als een paar stenen hun bereiken.

Maar op deze bijna moorden
hebben wij gepaste antwoorden.
We informeren de scholen en manifestaties,
delen pamfletten op demonstraties,
maken onze eigen krant,
verspreiden die over heel het land.
We slopen jullie gebouwen,
jullie wegen gaan we blokkeren,
we zullen aan de vrede bouwen
door het leger te saboteren.
We maken jullie administratie stuk.
Daarbij zijn we bijzonder tuk
op jullie staatsgeheimen.
Die maken we openbaar.
Wij laten ons niet lijmen
door jullie blindgestaar,
want zoals je in je tuintje ziet
het is een natuurwet:
ONKRUIT VERGAAT NIET
Niks helpt; geen schep, schoffel of veger
steeds blijf je horen
GEEN MAN, GEEN VROUW,
GEEN CENT VOOR HET LEGER

W.L.nr. 1273/II/81.

Rol nr. 1872/81.

IN NAAM DER KONINGIN

Uitgesproken door de Arrondissements-krijgsraad op 7 juli 1981.

De Arrondissementskrijgsraad te Arnhem heeft het volgende vonnis gewezen in de zaak tegen:

De President,

De Secretaris,

KRAAN , Stephan,

geboren te Onstwedde, 29 april 1960,
wonende te Groningen,
beroep: onbekend,
dpl.soldaat, Stafdetachement Depot voor Discipline te Nieuwersluis,
rnr. 60.04.29.049,
thans verblijvende in het Huis van Bewaring te Leeuwarden,

b e k l a a g d e, bijgestaan door zijn raadsman Mr. E.J. Rotshuizen, advocaat te Leeuwarden.

De krijgsraad voornoemd,

gezien de beschikking tot verwijzing d.d. 12 maart 1981;

gehoord de vordering van de Auditeur-Militair;

gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:
1. dat hij op of omstreeks 7 januari 1981 te Ede, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig militair, in elk geval als militair in de zin der wet, in het genot van groot verlof, danwel buiten werkelijke dienst was, en verkeerde in het tijdvak gedurende hetwelk hij voor de militaire dienst kon worden opgeroepen, opzettelijk, althans in ernstige mate nalatig, niet heeft voldaan aan een wettige oproeping, afkomstig van en/of namens de Minister van Defensie om op genoemde datum aldaar (bij VOC) in werkelijke militaire dienst te komen;
2. dat hij op of omstreeks 12 maart 1981 te Nieuwersluis, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht, nadat zijn meerdere, de sergeant Th.C.J. Tilleman hem, beklaagde, de opdracht had gegeven om een militair uniform aan te trekken en een wapen in ontvangst te nemen, heeft geweigerd, althans opzettelijke heeft nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen, waarna hij opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat hij door genoemde meerdere uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gezezen;

overwegende, dat in de tenlastelegging, als laatste woord van het onder 2 tenlastegelegde, kennelijk tengevolge van een typefout staat vermeld: "gezezen", welke fout de krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: "gewezen", door welke verbetering de beklaagde in zijn verdediging niet wordt geschaad;

VERVOLG VONNIS

overwegende, dat een Justitiële Verklaring, opgemaakt te Nieuwersluis op 12 maart 1981 en ondertekend door de commandant van het Stafdetachement Depot voor Discipline onder meer inhoudt, dat de dpl.soldaat Stephan KRAAN, registratienummer 60.04.29.049, op die datum sedert 12 maart 1981 in werkelijke dienst is bij de Koninklijke Landmacht;

overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat de beklaagde het hem onder 1 tenlastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat Theodorus Cornelis Johannus TILLEMAN, 25 jaar, militair in de rang van sergeant der Infanterie, als getuige door de Officier-Commissaris d.d. 3 april 1981 gehoord, zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:
"Op 12 maart 1981 heb ik als sergeant in Nieuwersluis aan soldaat S. Kraan een militair uniform aangereikt en hem opgedragen: "Ik geef je het bevel: Trek dit uniform aan." Ik hoorde Kraan antwoorden: "Nee, dat doe ik niet." Vervolgens stak ik hem een FAL-geweer toe, zeggende: "Ik geef je nu het bevel dit geweer aan te nemen." Ik hoorde hem antwoorden: "Nee, dat doe ik niet." Ik waarschuwde hem dat hij een ernstig strafbaar feit beging, dat hem voor de krijgsraad kon brengen. Ik herhaalde mijn bevelen. Ik hoorde Kraan herhalen: "Nee, dat doe ik niet.";

overwegende, dat Klaas DOOREN, 31 jaar, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, als getuige door de Officier-Commissaris d.d. 25 mei 1981 gehoord, zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:
"Omstreeks 12 maart 1981 heb ik in Nieuwersluis gezien en gehoord dat sergeant Tilleman aan soldaat S. Kraan een militair uniform voorhield en hem opdracht gaf dat aan te trekken. Ik hoorde Kraan antwoorden dat hij dat niet deed. Ik zag Tilleman vervolgens aan Kraan een FAL-geweer toesteken. Ik hoorde hem aan die soldaat opdragen dat wapen aan te nemen. Ik hoorde Kraan weigerend antwoorden. Ik hoorde Tilleman hem waarschuwen dat hij een strafbaar feit beging, dat hem voor de krijgsraad kon brengen. Ik hoorde Tilleman zijn bevelen herhalen. Ik hoorde Kraan weigerend antwoorden";

overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:
dat hij op 12 maart 1981 te Nieuwersluis, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht, nadat zijn meerdere, de sergeant Th.C.J. Tilleman hem, beklaagde, de opdracht had gegeven om een militair uniform aan te trekken en een wapen in ontvangst te nemen, heeft geweigerd aan dit dienstbevel te gehoorzamen, waarna hij opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat hij door genoemde meerdere uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gewezen;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
"opzettelijke ongehoorzaamheid, terwijl de schuldige opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhardt nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen", voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid, juncto artikel 114, derde lid, aanhef en onder ten eerste van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde onder 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat de verzoeken tot recusatie, die de raadsman namens beklaagde heeft gedaan, door de krijgsraad-telkens in gewijzigde samenstelling-zijn verworpen zoals onder vermelding van de grond, in de notulen ter terechtzitting van 23 juni 1981 is weergegeven;

overwegende, dat de raadsman namens cliënt beweert dat de krijgsraad onbevoegd is van de onderhavige zaak kennis te nemen - gelet op respectievelijk artikel 6 van het Europese Verdrag tot Beperking van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en artikel 14 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten - op grond van afhankelijkheid, partijdigheid en incompetentie;

overwegende, ten aanzien van deze bewering:
1. ingevolge de artikelen 120, 121 en 124 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht, worden de President van de Krijgsraad onderscheidenlijk diens plaatsvervanger voor het leven benoemd, en de leden voor bepaalde tijd.
2. President en leden van Krijgsraad moeten ingevolge artikel 368 van de Rechtspleging, alvorens in functie te treden, onder meer zweren of beloven zich oprecht, eerlijk en onpartijdig te zullen gedragen.
3. Zij zijn met betrekking tot hun beslissingen aan niemand gehoorzaamheid of verantwoording schuldig.
4. Reeds in het licht van het vorenoverwogene, moet de Krijgsraad worden aangemerkt als een "independent and impartial tribunal"/"tribunal indépendant et impartial" in de zin van artikel 6, eerste lid, van het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, onderscheidenlijk artikel 14, eerste lid, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. De in de pleitnota onder II-2 vermelde omstandigheden doen daaraan niet af, evenmin als de daarin onder II-3 vermelde omstandigheid, dat het organiek dezelfde commandant is die de vervolging gelast en die de militaire leden van de Krijgsraad benoemt.
5. De stelling, dat een gerecht waarvan niet-juristen mede deel uitmaken dientengevolge, behoudens bijzondere waarborgen, niet zou zijn een "competent court"/"competent tribunal"/"tribinal compétent" in de zin van artikel 5, eerste lid sub a, van het voornoemde Europese Verdrag onderscheidenlijk artikel 14, eerste lid, van voornoemd Internationaal Verdrag vindt geen steun in het recht en in het bijzonder niet in genoemde verdragen.

overwegende, dat de krijgsraad op grond van het vorenoverwogene de geachte raadsman in zijn beweringen niet vermag te volgen en derhalve overgaat tot de verwerping ervan;

overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting onder meer heeft verklaard geen beroep te willen doen op de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst;

overwegende, dat wat er ook zij van beklaagde's principiële beweegredenen om een zodanig beroep op genoemde wet niet te doen, de krijgsraad in elk geval duidelijk is geworden, dat het beklaagde gaat om het weigeren van de vervulling van de gehele dienstplicht als zodanig;

overwegende, dat de krijgsraad de beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt acht om in de militaire stand te blijven, doch niet zodanig dat hij van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

overwegende, dat nu ontslag uit de militaire dienst zal volgen, waardoor beklaagde van de verplichting om de militaire dienst te verrichten zal zijn ontheven, de Krijgsraad als op te leggen hoofdstraf een vrijheidsstraf adequaat acht;

overwegende, dat, naar het oordeel van de Krijgsraad, gebleken is, dat degenen die zoals beklaagde uit verzet tegen de bestaande maatschappelijke ordening de vervulling van de militaire dienstplicht als zodanig afwijzen zonder daarbij een beroep te doen op de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst, van deze handelwijze niet weerhouden worden door het vooruitzicht op een langdurige vrijheidseming; ben

overwegende, dat de duur van de op te leggen gevangenisstraf in sterke mate bepaald dient te worden door de noodzaak te voorkomen dat zij, die opgeroepen worden tot het vervullen van hun militaire dienstplicht - met het oog op het verschil in tijdsduur tussen enerzijds de op te leggen gevangenisstraf en anderzijds de duur van de te vervullen dienstplicht of de duur van de eventuele vervangende dienst - de voorkeur geven aan deze vorm van totale dienstweigering;

overwegende, dat de krijgsraad daarom bij het opleggen van een gevangenisstraf mede rekening houdt met de duur van de dienstplicht (daarbij afgezien van eventuele herhalingsoefeningen) en de duur van de vervangende dienst;

overwegende, dat ten aanzien van zijn persoonlijke omstandigheden de beklaagde ter terechtzitting heeft verklaard geen nadere toelichting of onderzoek te willen, weshalve de krijgsraad in redelijkheid, op grond van het voorgaande en gelet op de ernst van het gepleegde feit, niet tot een andere strafoplegging kan komen dan thans juist wordt geoordeeld;

overwegende, dat beklaagde strafbaar is, daar geen feiten of omstandigheden aannemelijk zijn geworden die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de beklaagde zich sedert 12 maart 1981 in voorlopig arrest bevindt;

45

gezien behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen
23 van het Wetboek van Militair Strafrecht;
27 van het Wetboek van Strafrecht.

RECHTDOENDE IN NAAM DER KONINGIN

Verklaart niet bewezen hetgeen aan de beklaagde onder 1 is ten laste gelegd.

Spreekt hem daarvan vrij.

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en verklaart hem deswege strafbaar.

Veroordeelt beklaagde tot gevangenisstraf voor de tijd van ACHTTIEN MAANDEN met bepaling dat de tijd, door hem voor de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, vanaf 12 maart 1981, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat beklaagde uit de militaire dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Verklaart niet bewezen, hetgeen aan beklaagde onder 2 meer of ander is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Aldus op 23 juni 1981 overeenkomstig de conclusie door de President genomen, opgesteld en door de krijgsraad, bestaande uit Mr. J.A.L. Brada, President, Majoor C.H.J. Veldkamp en Kapitein Mr. W.H. Zoomers, Leden, gewezen in tegenwoordigheid van de Secretaris Majoor Mr. T.H.P. de Roos en op dezelfde dag geresumeerd en gearresteerd.

Ter ordonnantie van de Krijgsraad,

Aldus door de President
geparafeerd,

President.

Secretaris.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

1 juli 1981

Vandaag zou het de grote dag zijn. Ik zou het vonnis horen. Vrijwel de hele dag zat ik in spanning te wachten wanneer ik zou worden opgehaald. Maar dat gebeurde niet. 's Middags belde Evert-Jan me op en vertelde me dat de uitslag pas 7 juli zou zijn. Hij had ook begrepen dat het vandaag zou zijn, maar hij had de nieuwe datum van de auditeur gehoord. Ik baalde wel. Al die spanning voor niets.

4 juli 1981

Heb met de moestuinbewaker gepraat. Hij speelt nu voor brigadier. Ik zat ontspannen op een tafel in kleermakerszit met blote voeten en met een korte broek aan. Op een gegeven ogenblik kwam er een andere bewaker aan. Die informeerde of ik thuis ook zo zat. Ik zei dat ik overal weleens zo zat, ook thuis. Hij zei dat het geen manier was en dat ik in mijn cel maar zo moest gaan zitten. Toen ik me niet verroerde kwam hij op me af, klaar om te slaan. Maar de andere bewaker redde de situatie door te zeggen dat mijn tijd om was en dat ik nu weer terug naar mijn cel moest. Wel leuk zo'n stukje gezagsondermijning.

7 juli 1981

Ik ben benieuwd wanneer ik word gehaald door de marechaussee. Vandaag dus echt de uitspraak. Ik heb een verklaring over de democratie voorbereid, om na het vonnis voor te lezen.

De thee werd binnengebracht door mijn buurman. Hij zei ter begroeting: "Hé ouwe sergeant." De laatste week is hij een stuk vrolijker dan anders. Kort daarna moest ik sporten. Hardlopen, baloefeningen en voetballen. Het ging lekker. Voor het einde werd ik weggeroepen. De marechaussee stond te wachten. Eerst heb ik me nog gedoucht. Ik had geen haast, maar de marechaussees hadden dat wel. Die werden steeds ongeduldiger. In een legergroene Volkswagenbus reden we toen naar Arnhem. Tussen Meppel en Zwolle kreeg ik nog een ijsje. Onderweg heb ik bijna niets gezegd; ik had geen zin in vriendelijkheden. Buiten zag je al groepjes zwaar bepakte fietsers die met vakantie waren. Ik dacht aan vroeger en aan wat ik wilde gaan doen als ik weer vrij zou zijn. Ik zoek het in de eenvoud en de simpelheid: het vrije leven met maar één doel, het in leven blijven en ook de wereld te laten leven. Nu en voor altijd: geen chemie, oorlog of bazen . . .

Het was stil in het gebouw van de krijgsraad. Pas in de wachtkamer zag ik Rens, Els en een geboeide Dick. Sil was er niet. Eerst moest Dick. Een hoop gebrabbel, dat erop neerkwam dat hij achttien maanden kreeg. Hij ging gelijk in hoger beroep. Daarna was ik aan de beurt. Dat duurde langer, want Evert-Jan, mijn advocaat, had nogal wat aangedragen. Ik werd vrijgesproken van het feit dat ik een oproep zou hebben gehad. Maar dat maakte uiteindelijk niets uit. Ik kreeg ook achttien maanden. Mijn verzoek om m'n verklaring voor te lezen werd ingewilligd, met de opmerking dat het er toch niets meer toe deed. Zo kon ik de rechters hun rol in de vernietiging van de aarde voorhouden. Ze reageerden niet op mijn vraag hoe ze het voor zichzelf konden verantwoorden. Ze reageerden eigenlijk helemaal niet. Ook ik tekende hoger beroep aan.

Onderweg, op de terugreis naar Leeuwarden, namen de marechaussees een ijsje. Ik kreeg niets, omdat ik niet aardig was geweest. Ze bleven maar praten over mijn witte kleren, die een andere kleur zouden krijgen bij de geringste vluchtpoging. Wat een klootzakken!

Terug in mijn cel ontdekte ik dat alle buiten-kantine-spulletjes waren gebracht. Zelfs de potaarde.

Op de radio hoorde ik het nieuws van mijn veroordeling. Dat gaf me een blij gevoel.

8 juli 1981

Ik heb mijn planten verpot en maakte een potje schoon om appelpitten te laten ontkiemen. Het bezig zijn met mijn planten werkt enorm ontspannend. Tijdens het luchten had ik geen blouse aan, alleen maar een Palestijnse sjaal. Eigenlijk mag dat niet, officieel moet je geheel gekleed zijn, maar ik kon lekker in de warme zon zitten. Ik keek naar de planten en overdacht hoe ze het in mijn cel zouden doen. Als laatste ging ik weer naar binnen.

Van de onder-directeur hoorde ik dat er een journalist en een fotograaf voor me zouden komen, morgen. Hij vroeg of ik het goed vond. Ik zei "ja."

9 juli 1981

Bezoek gehad van een fotograaf en een journalist. Ze stelden vragen over mijn verleden, mijn motieven en ontwikkelingen en ik werd vanuit allerlei hoeken gefotografeerd. De afdrukken zouden ze me opsturen. Ik ben benieuwd. Het leken me wel aardige jongens.

Ik mocht later een uur en een kwartier op de zaal. Nou, dat viel tegen – walgelijk vervelend . . . Je zit elkaar maar aan te staren en praat wat. Nou, dat zag ik niet zitten, geef mij mijn celletje maar.

Uit de muesli heb ik een aantal zaden gehaald, waaronder lijnzaad en zonnebloempitten. Ik heb ze in een kiempotje gezet.

10 juli 1981

Vandaag zag ik plotseling dat in het kiempotje de lijnzaad al wortel schoot. Ik zal mijn pennebakje in een broeikasje veranderen. Of ik zet de spruiten in potjes. Even afwachten maar. Het is allemaal heel leuk.

Na de directeur en de brigadier maakt de bibliothecaris zich zorgen over mijn eeuwige celleven, mijn relatieve geïsoleerdheid. Hij kwam binnen om met me te praten en bood me een heel leuk baantje aan in de bibliotheek. Ik weigerde resoluut. Ik denk dat hij het wel begreep.

Ik heb mijn eigen administratieve bezigheden. Van afgeknipte appelsientje-kartonnen heb ik kleine broeikasjes gemaakt. Daarin heb ik wat lijnzaad en zonnebloempitten uitgezet.

Ik heb geen zin om te kletsen met de mensen hier. Ik baal van het

geouwehoer over straffen en blijf liever alleen. Nou, dat zal ook wel weer overgaan.
Met de kiemplanten gaat het snel. Zowel in de mini-broeikasjes als in de potten groeien ze. Van de moestuinbewakers kreeg ik nog een aantal bakjes om muesli-zaad in te stoppen. Ik denk dat het heel leuk wordt.

11 juli 1981

Vandaag wat schimmel en rotting weggehaald en nieuwe plantjes gepoot. Ik hoop dat het wat wordt; de kiemblaadjes worden al duidelijk zichtbaar . . . Ze groeien terwijl je kijkt. Het is adembenemend, ik geniet er ontzettend van.

12 juli 1981

Met de brigadier over mijn tuintje gepraat. Ik heb van karton een vensterbank gemaakt, ongeveer in de goot van het raam. De zijkanten van het karton verstevigde ik met van die hard-plastic papierklemmen.
Het slaat aan bij de andere gevangenen. Ik denk dat ik maar een soort kwekerij ga beginnen.

13 juli 1981

De zonnebloemplantjes zijn hun bakjes al bijna ontgroeid. Ik moet het plastic van boven weghalen. Na het bezoek zal ik ze verpotten.
Na het eten heb ik de zonnebloemplantjes in potjes gezet; de lijnzaadspruiten gingen in de aarde. Ik gebruikte daarvoor de deksels van de potjes. In elke deksel gingen drie plantjes, zodat ik nu negen lijnzaadplantjes en vier zonnebloemplantjes heb. Ook constateerde ik dat aan het afgevallen begoniablad kleine worteltjes ontsproten, zodat ik binnen een maand toch redelijk wat groen denk te hebben.

14 juli 1981

De plantjes groeien hard. Ze richten zich naar het licht van buiten.

15 juli 1981

Ik was duf vanochtend. Tijdens het luchten was er vergadering van de gedetineerden-commissie. We namen systematisch alle punten door die we op zouden brengen tijdens het gesprek van vanmiddag met de directeur: een nieuwe recreatiezaal, het doktersbeleid, luchten, cel-recreatie, bezoek, een bajeskrant, radio en noem maar op.
Bij de directeur werkten we systematisch de punten af. We kletsten meer dan een uur. Toch moeten we meer to the point zijn, want anders blijft de directeur om de zaken heen praten. Er kwam niets concreets uit.

16 juli 1981

Enkele plantjes kunnen al een grotere pot best gebruiken. Dus: nieuwe modder en andere potten.
Ik kreeg bezoek van Willem en Sil. Een gevoel van vervreemding bekroop me toen ik ze zag. Hun gezichten waren bruin. Ze waren in een soort vakantieroes en ik zit hier. Ik had ze ook meer dan drie weken niet gezien. Alles ging dan ook een beetje stug. Ik kwam maar langzaam los en verstarde van tijd tot tijd.

17 juli 1981

Ik was bezig te schrijven toen ik werd gehaald. Bij de administratie lag een vonnis voor verschillende verkeersovertredingen, in totaal 45 piek of vier dagen zitten. Belachelijk. Ik had volgens mij eerder een papier gekregen waarop stond dat ik maar één dag kreeg. Ik tekende hoger beroep aan. Ik zie wel wat het wordt.

18 juli 1981

Bij herinneringen horen ook verwachtingen. Ik wil al het fijne van het verleden nog eens beleven, plus de dromen van fijne dingen die nog te doen zijn. De knusse NJN-kampen, mooie hockeywedstrijden, het fietsen, de fijne nachten met vriendinnen, maar vooral het door de natuur lopen. De wetenschap dat de wereld anders is, dat ik anders ben als ik weer uit die klote bajes kom, die wetenschap maakt me triest en onzeker.

Ze maken alles stuk,
ze maken alles dood,
alles,
jou en mij.
Ze vernielen de dieren,
de planten, de bomen,
ze vernielen de zee,
de lucht om de aarde.
Wie doet er wat,
wie doet er aan mee,
niemand vraagt erom,
maar volgt gedwee.

Wat moet ik nu doen,
ik zit in de bajes,
de wereld vergaat,
alsof dat zo fraai is.
Wij zijn zo klein,
worden vertrapt, door hun hakken
verpletterd,
met een tevreden grijns.
Ze vernielen alles,
maken alles kapot.
Wanneer grijpen ze nu eens
hun eigen strot.

21 juli 1981

Er kwamen twee oudere heren in burger op bezoek met een grote typemachine. Ze stelden zich voor als marechaussees, rechter-commissaris en hulp-officier van Justitie. Ze hadden de opdracht om de aanklacht van mishandeling te onderzoeken en moesten een proces-verbaal opmaken. Zin voor zin werd een verhaal gemaakt, met de uiterste perfectie, om de gebeurtenissen te reconstrueren. Verder discussieerden we over stenengooiers, krakers, Onkruit, etc. Er werd om half een afgesloten met het opmeten van de ring en de trappen. Ik vond het schitterend dat die aanklacht zo serieus werd genomen en onderzocht.

27 juli 1981

Tijdens het luchten vroeg de "dribbelende Duitser" me of ik enkele stukken uit het jogaboek wilde vertalen. Ik had hem dat op zijn verzoek geleend. Zelf heb ik het van Sil gekregen. Klaas kwam er ook bij. Het was gezellig. De Duitser, Heinz, eet evenals ik vegetarisch.

28 juli 1981

Gisteren is er rotzooi geweest. De bewakers zijn er helemaal opgefokt van, en bang. Tijdens het wassen hoorde ik dat het om Bert was gegaan. Die had gisteren het archief van de dokter vernield toen deze hem niet wilde doorsturen naar een specialist. De dokter had op de alarmknop gedrukt, kreeg een tik en werd beetgepakt. Bert schijnt ook de directeur met de dood te hebben bedreigd. Dus is hij weggebracht en moest gisteren iedereen binnenblijven.

30 juli 1981

Na het luchten bij de brigadier geweest om te informeren waar het prikbord bleef dat ons door de directeur was beloofd. Het schijnt sinds gisteren al ergens in het gebouw te zijn, maar niemand weet waar . . . Na enig gepraat konden we het prikbord localiseren en binnen een half uur hing het op het vlak. Ik heb er meteen een boodschap op geprikt, over wat de bedoeling was van het bord, enzo.
Even later hing er al een mededeling:
te huur
kamer 32
eventuele belangstellenden melden bij de brigadier.
Dat grapje pakte dus verkeerd uit. De brigadier kwam na een tijdje mijn cel in en kondigde aan dat het prikbord op last van de directie moest worden verwijderd. Ik was razend. Eindelijk bereik je iets en dan kan de brigadier niet tegen een grap en kun je het vergeten. Ik heb het maar uit de hal weggehaald. Vanavond mag het in de recreatie-zaal worden opgehangen. Ik werd meteen actief en schreef een verhaal over het doen en laten van de commissie voor het prikbord.

3 augustus 1981

Na het luchten hield ik me met het lijnzaad bezig. Ik heb draadjes gespannen tussen de sponningen van de raampjes om er de planten tegen op te kunnen laten groeien. De zonnebloemen bond ik ook wat hoger op, want ze beginnen aardig lang te worden. Eigenlijk moet ik dikke, lange stokken hebben. Gezellig is het wel, die planten.

5 augustus 1981

Als ik 's avonds in bed lig
of gewoon zomaar
op een willekeurig uur
een foto, brief of gedachte bekijk
begin ik te leven
te beleven,
maak ik reizen
naar verre landen,
of fiets ik
gewoon door Drente,
kampeer ik op een stil plekje
bij een rivier in mooie natuur
en helemaal niet
vaag, raar of niet realistisch.

Welnee,
ik leef met alle mensen
die ik dan zie
met de natuur om me heen,
ja, raar is dat,
want als ik echt kijk,
schuddend met mijn hoofd,
zie ik
een dikke deur,
gele, stenen muren
tralies.
Want het was toch een droom
of . . .

5 augustus 1981

Ik zat met luchten bij Piet. We kletsten wat over dope en heroïne. Ik vroeg hem wat hij daarvan vond, omdat ik geruchten had gehoord dat hij ermee zou willen beginnen. Dat was gelukkig niet zo. Hij zou het zeker hier niet doen. Een hele geruststelling.

6 augustus 1981

Leo heeft zich voor de grap laten insluiten in mijn cel. De bewaker deed de deur op slot en gaf ons de gelegenheid een uur lang met elkaar te kletsen over van alles. Leo liggend op de beide stoelen, ik liggend op bed. We filosofeerden over verantwoord leven met het oog op de toekomst en vertelden elkaar verhalen van vroeger. Ik kan toch wel heel goed met Leo opschieten.
Samen met hem sprak ik vandaag nog met de directeur. We werkten het lijstje dat de commissie had opgesteld snel af en op veel punten werd onmiddellijk actie ondernomen. Resultaten dus. Dat was wel leuk. Meteen na het gesprek een verslag ervan gemaakt voor het prikbord.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

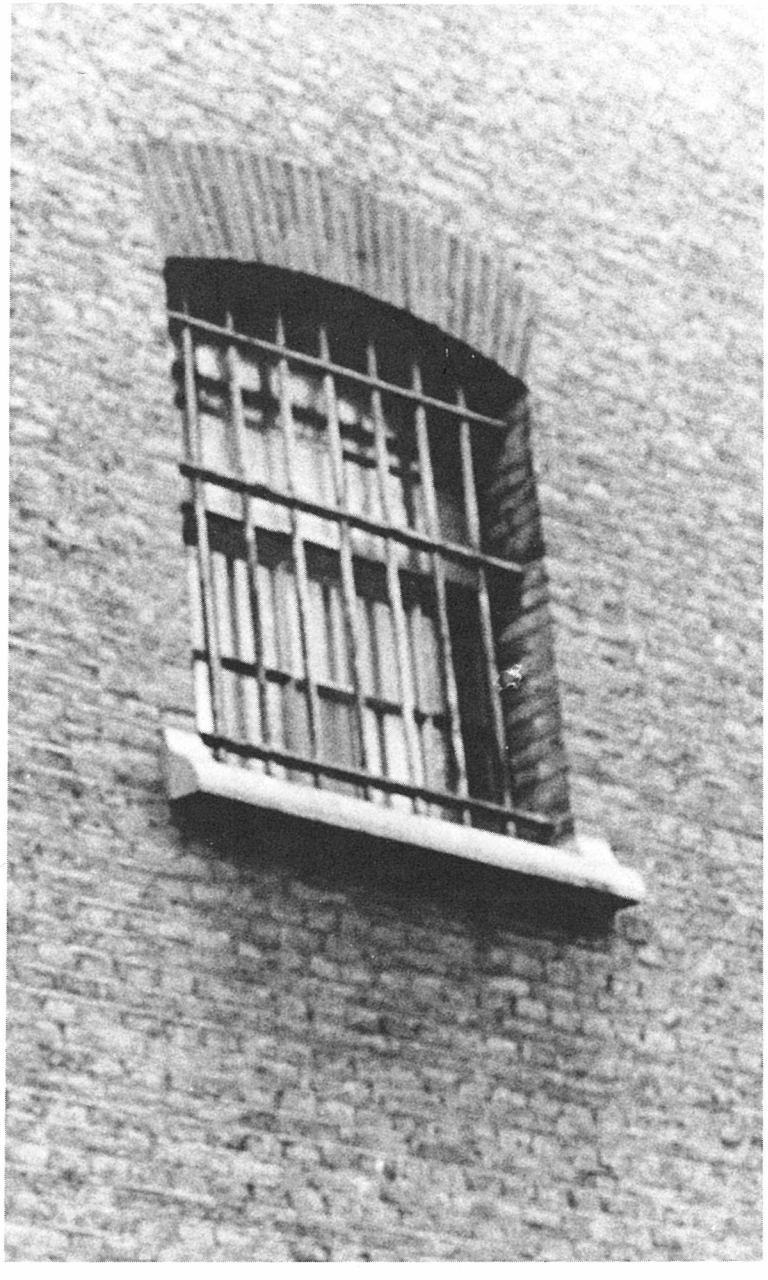

7 augustus 1981

Gehandbald. Het ging goed tot ik een ongecontroleerde beweging maakte, waardoor mijn linkerbeen naar achteren doorklapte. Het deed erg veel pijn. Ik deed toch nog strompelend mee, maar de pijn was heel erg storend. Ik twijfelde of ik een verband om mijn knie zou doen. Niet dus.
Toen we naar binnen gingen stond Leo beneden in de wc. We kletsten de hele twintig minuten van de laatste ronde vol.

8 augustus 1981

Veel last van mijn knie – ik heb er maar een rekverband omgedaan.
Tijdens het luchten ging ik in mijn eentje in de zon staan tegen de muur bij de keuken. Ik had totaal geen behoefte aan een gesprek met de mensen van mijn eigen Oost-kant. De Westside people bevallen me veel meer. Ik had besloten om niet naar de film te gaan, maar een brief te schrijven. Maar toen iedereen naar de recreatie ging en ik als enige achterbleef zei de bewaker dat ik nog wel even mocht blijven zitten om ook met "West" mee te luchten. Ik ging dus op de stoel in de zon zitten en wachtte kletsend met de bewaker op de groep. Toen ze aankwamen verbaasden Piet en Leo zich erover dat ik er zat en ik hing het verhaal op dat ik zat te wachten op de ambulance. Dit vanwege mijn verbonden knie en mijn zetel, waardoor een bwaker moest gaan staan. Het duurde nogal lang omdat voor mij de leger-ziekenauto moest komen en ik naar het militair hospitaal moest worden gebracht. Piet tuinde er prima in. Hij geloofde het tot ik aan het eind van het luchten opstond en meeliep naar binnen.

10 augustus 1981

We hadden voetballen en meteen in het begin van het partijtje viel ik lelijk. Ik speelde door en maakte nog wel wat solo's en doelpunten maar mijn knie bloedde, mijn heup was geschaafd en mijn pols deed erg pijn. Ik baalde nu helemaal van die stomme groep en dat stomme voetbal. Ik was blij dat het afgelopen was, maar ik had toch wel zoveel pijn dat ik op advies van een bewaker naar de brigadier ging om om medische bijstand te vragen. De verpleger kwam snel en na het douchen kreeg ik een rekverband om m'n knie. Mijn pols werd steeds dikker en deed daarbij ook nog verdomde zeer. Nou het werd me het nachtje wel zeg. Ik deed geen oog dicht. Om het uur deed ik het verband eraf, deed ik mijn hand in koud water en daarna met watten weer in het verband.

11 augustus 1981

's Ochtends vroeg ik meteen aan de brigadier of ik naar de dokter mocht. Die verwees me zonder problemen naar het ziekenhuis. Dat kan dus vanmiddag worden of morgen.
Half twee zou ik worden opgehaald door lui van het parket. Buiten bij de parket-auto moest er een stok in mijn broek om vluchten te verhinderen. De twee mannen van het parket zeiden dat ik net zo goed een crimineel was als de anderen en daarom dus ook een stok in mijn broek moest.
In het Diaconessenziekenhuis had ik met die stok in mijn broek veel bekijks. Er werden foto's genomen en ik werd behandeld door een chirurg. Alles ging vrij snel. De arts constateerde dat er een aantal haarscheurtjes in de middenhandsbeentjes van mijn rechterhand zaten. Ik kreeg een gipsspalk en een recept. Ik moest over een week terugkomen.

12 augustus 1981

Vanmiddag is Rik overgeplaatst naar de strenge B-vleugel. Hij had geprobeerd de kok om te kopen, om hem zover te krijgen hot-stuf naar binnen te smokkelen. Dat kwam hard aan. Ik voelde me beschaamd in mijn vertrouwen door nog wel een mede commissielid. Daar bovenop kreeg ik van de directeur te horen dat ik ook bijna was overgeplaatst, omdat ik plannen zou hebben om de wc's te saboteren. Ik zou Meindert de badman hebben opgestookt . . . Ik weet wel hoe ze aan die krankzinnige beschuldiging komen. Zo'n tweeëneenhalve maand geleden had ik voor de gein zoiets tegen Meindert gezegd. Via, via was dat verdraaid uiteindelijk bij de directeur terechtgekomen. Wat voelde ik me belazerd. Maar ik laat me niet klein krijgen door achterbaks geroddel. Gelukkig ving Leo me goed op, evenals Henk en Alex. Ze mogen dan killers zijn, ik kan ze tenminste vertrouwen.
Met mijn arm gaat het veel beter.

15 augustus 1981

Ik baal, baal en baal. Vandaag heb ik weer bijna niets kunnen doen vanwege die rechterarm. Leo baalde ook. Gek, hè. Hij kwam thee brengen en bleef zitten kletsen. Binnen een minuut kwam de bewaker en stuurde hem weg. Mijn cel ging weer op slot. Stelletje zakkenwassers. Ik heb in de krant een stukje gelezen over een demonstratie. Deed me goed.

17 augustus 1981

Bestaan de mensen nog wel,
de mensen van vroeger,
de mensen van buiten.
Wat zullen ze doen,
hoe zien ze eruit,
zouden ze me herkennen?
Net als vroeger
even kletsen op de Grote Markt
of in een lawaaiig cafe
met hun nieuwe vrienden
hun lange, hun korte
al dan niet geverfde lokken
hun rare kleren.
Of zullen ze burgerlijk
of gesetteld zijn?
Ik voel me niet veranderd,
maar ben het vast ook wel.
Zullen ze me nog herkennen,
de mensen van toen?
Ze staan in mijn hoofd
te wachten
op een nieuwe ontmoeting.

17 augustus 1981

Piet van de reclassering kwam langs. We kletsten wel een uur. We hadden het over die arm en mijn gevoelens over het op een gegeven moment weer vrij komen. We probeerden een aantal duidelijke verschillen aan het licht te brengen tussen hier leven en buiten. Ondertussen kon ik gewoon naar buiten kijken. In de gracht was een opa met kleinzoon in een groene versleten roeiboot aan het dreggen. Veel meer dan bajesgaas haalde hij niet naar boven. Het was een mooi gezicht om ze heen en weer te zien varen. Ook keek ik naar de voorbijgangers, vooral oude mannetjes die de fiets even tegen de reling zetten en de verrichtingen van het opaatje gadesloegen als was opa aan het vissen naar een kostbare buit. Ja, het was een genot om ernaar te kijken. Ik zou het uitzicht van die kamer daar best wel willen hebben op mijn cel. Ik zou de gehele dag genieten. Net ontdek ik dat aan de afgeknapte zonnebloem, die ik in het water had gezet, zich wortels vormen. Iets wat ik toch eigenlijk niet verwacht had. Ik ben ook benieuwd of de stengel in de pot nog uit gaat botten. Ik zou eigenlijk niet weten waarom niet. Maar aan de andere kant heb ik dat nog nooit bij zonnebloemen gezien. Maar een struikje zonnebloem zou best wel heel leuk zijn. Het lijnzaad doet het vooralsnog prima.

20 augustus 1981

Tijdens het luchten wat met Leo en Kees gepraat. Ik kreeg van Leo een stuk Afgaan om in mijn cel te verstoppen. Ik heb me ook nog bezig gehouden met mijn plantjes. Ik plantte zonnebloemen en twee wiet-zaadjes die waren uitgekomen.
Om twintig voor zeven belde ik om naar de wc te gaan. Beneden stond toevallig Leo. Ik ging meteen naar hem toe. We doken de wc's in en praatten wat met elkaar. Hij vertelde me dat hij van de directeur te horen had gekregen dat hij heroïne dealde in de gevangenis. En dat terwijl we juist zo fanatiek tegen die troep zijn. Leo trok het zich behoorlijk aan. Hij opperde de mogelijkheid dat het allemaal deel uitmaakte van een komplot om de commissieleden in diskrediet te brengen.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

21 augustus 1981
Om half vier moesten de leden van de commissie bij de directeur komen. Leo vertelde dat hij uit de commissie stapte en verliet gelijk de directeurskamer. Ik viel de directeur daarop meteen aan. Het werd een lang, emotioneel gesprek. De directeur zei dat hij alles niet zo had bedoeld en dat de bewakers en de gedetineerden allerlei roddels verspreiden. Ik kreeg toestemming om Leo na het eten te bezoeken en vertelde hem het gesprek met de directeur.

23 augustus 1981
Ik kreeg rapport "wegens het vermoedelijk in bezit hebben van hasj . . ." Het stukje hasj, dat ik op verzoek van Leo in mijn cel had verstopt, was ik allang vergeten. Het drong pas langzamerhand tot me door dat ze nu alles in handen hadden om me flink te pakken. Ze hadden mijn cel doorzocht en het stukje Afgaan gevonden . . . En ze zullen nooit geloven dat ik niet gebruik, niet deal of smokkel, maar het alleen maar bewaar om iemand anders te helpen met minderen. Niemand zal nu meer geloven in mijn goede bedoelingen. Ik ben tegen drugs, inclusief koffie, alcohol en sigaretten. Als iemand wil minderen met hasj, wil ik hem daarbij helpen door voor hem een stukje te bewaren. Ik gebruik het zelf niet, dus ze weten dat ze het terugkrijgen . . . als de bewakers het tenminste niet vinden. Buiten de gevangenis zou ik het niet doen, maar in de gevangenis liggen de zaken anders.

25 augustus 1981
Een nieuwe jongen vroeg me of ik gist voor hem heb. Hij wil namelijk alcohol maken. Nou, mooi niet met mijn hulp. Ik zit eraan te denken me minder in te laten met de anderen.

26 augustus 1981
Tijdens het luchten was er weer een erg maf sfeertje. Toch kon ik prima met Leo kletsen. Ik word overstroomd met vragen of ik gist kan smokkelen, en zo. Zie ik er zo onguur uit? Ik heb met Leo afgesproken dat we elkaar schrijven, want we krijgen haast de gelegenheid niet meer met elkaar te praten. Ik ben bij de directeur geweest vanwege het rapport over het stuk hasj. Hij wilde geen stappen ondernemen. Hij gaat er vanuit dat het stuk waarschijnlijk van Leo afkomstig is. Hij gelooft dat Leo dealt. Ik heb hem gezegd dat dat niet zo is en heb Leo verdedigd. Dat maakte geen indruk. De directeur denkt dat Leo mij gewoon in zijn binnenzak heeft . . . Belachelijk natuurlijk.

1 september 1981
Weer naar het ziekenhuis geweest voor onderzoek van mijn arm. Ik kreeg weer een stok in mijn broek, maar de begeleiders waren nu een stuk vriendelijker. De dokter constateerde dat ik genezen was.

2 september 1981
Met Sil gebeld. Slechts nieuws: ze kan morgen niet op het bezoek komen.

3 september 1981
Tijdens het luchten heb ik languit op mijn rug gelegen. De wolken dreven langzaam door de blauwe hemel. Twee eksters vlogen over, even later een roofpiet, een havik of een sperwer. Er trok ook nog een formatie ganzen voorbij. Dat was een mooi gezicht.

4 september 1981
Vlak voor het luchten kreeg ik de spullen van Evert-Jan. De RDM-actie van ons is geseponeerd. Goed nieuws dus. Dat scheelt weer een paar maanden.

7 september 1981
Tijdens het luchten vertelde Leo me dat hij intussen toch wat stuf heeft verkocht. We praatten erover. Ik maakte hem duidelijk dat ik het slecht vond. Hij zit echt tegen zijn laatste weken aan te hikken.

12 september 1981
Zonet heb ik in de actualiteitenrubriek van de VARA de eerste berichten gehoord over de demonstratie in Soesterberg, waar 250.000 mensen de militaire propagandashows bijwoonden. Maar het aantal anti-militaristen viel tegen. Ze werden door disco's en ander tuig met stenen bekogeld terwijl de politie en de marechaussee ze opjoegen als vee. Verdomme het is toch wel enorm ontmoedigend te moeten zien hoe men in Nederland blijkbaar is ingesteld op militarisme. En hoe mensen die ertegen zijn worden aangepakt. Een massale tegendemonstratie zou het enige kunnen zijn, want zoals vandaag heeft het geen enkele zin. De propagandamachine van het leger en de overheid criminaliseert je op een fascistiese manier. Het directe middel faalt hier omdat de uitwerking tegengesteld is aan het beoogde doel. Waarom kunnen we samen nu niet een gezellige menslievende en natuurlievende wereld maken waarin we mensen en de natuur als iets waardevols beschouwen.
Waarom laat iedereen zich verneuken door die stomme regeringen, partijen, landen. Waarom zijn mensen niet zichzelf.
Het enige wat mij overblijft is wèl mezelf te zijn en zoveel mogelijk te blijven, al is dat haast onmogelijk.

15 september 1981
Gepraat met Leo over reizen naar het zuiden. We kwamen weer tot de conclusie dat we elkaar toch wel aardig kennen. Misschien maken we echt nog wel eens samen een reis. Ik heb zin in een verre trip. Erover te dromen kan nooit kwaad.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

19 september 1981

Na het eten luisterde ik naar de Rooie Haan. Het ging onder andere over Dodewaard en kernwapens. Ik was lui, dus luisteren naar de radio was ideaal. Met de tweede "lucht" begreep ik dat er een film was, een karatefilm. Niets voor mij dus. Heb nog even over Dodewaard gepraat.

21 september 1981

Er is de afgelopen dagen veel over Dodewaard gesproken. Vanavond heb ik geprobeerd om op het nieuws van tien en elf uur nog wat over de actie op te vangen. Het is nu in een kritische fase. Doorgaan betekent echt oorlog, misschien wel met doden. Dus zullen ze wel tot het verstandige besluit komen te kappen, onder druk van die half fascistische knokploeg-lui. De blokkades zijn al opgeheven.

22 september 1981

Dodewaard gaat dus niet dicht en het tentenkamp wordt opgebroken. Klote, maar tegen geweld en fascisme kun je niet met geweldloosheid strijden en dan is het beter op te houden.

24 september 1981

Heb met Leo gepraat over zijn laatste dagen in de bajes. Hij zei dat ik misschien zijn radio mocht hebben als hij vrij komt.

Mijn cel heb ik opgeruimd en naar klassieke muziek geluisterd. Ik zag de paarse bloem in de lijnzaad. Heel mooi, een één-dagsbloem, want even later lagen er al een paar blaadjes af.

Veel bezoekers gehad vandaag. Willem was er ook bij, zijn haren had hij rood geverfd. Hij had iemand van de Filmacademie bij zich. Ze willen van mij een portret filmen van een Onkruiter, voor een voorlichtingsfilm voor het lager beroepsonderwijs. Lijkt me wel leuk.

25 september 1981

Vandaag ging Leo weg. Ik realiseerde het me pas toen ik zijn posters op mijn muur zag. Even later kwam hij langs om goedendag te zeggen. Ik kreeg zijn radio te leen.

We mochten een paar minuten kletsen en namen afscheid met een stevige handdruk. Het afscheid viel me niet zo zwaar, maar misschien komt dat nog wel als ik hem ga missen . . .

28 september 1981

Tijdens het kletsen in de gespreksgroep keek ik steeds naar buiten. Ik verwachte dat Leo langs zou komen. En inderdaad na een kwartier zag ik hem verschijnen. Ik stormde naar het raam en keek zijn richting op. Hij zag me en zwaaide vrolijk. Hij was met zijn hond en zag er moe uit.

Waarschijnlijk vond hij het een vervelend idee dat ik hier nog in de bajes zit.

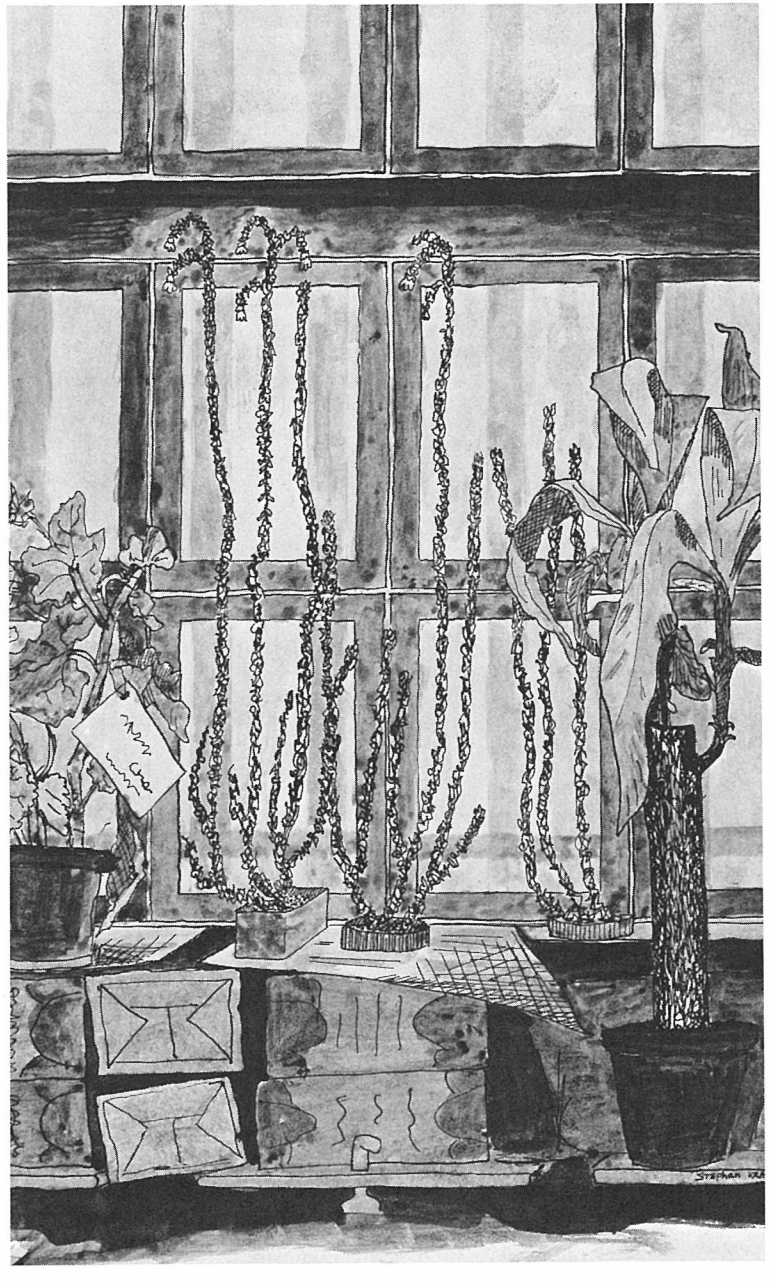

We schreeuwden wat over en weer en toen namen we met opgestoken vuisten afscheid.

30 september 1981

Bezoek gehad van Evert-Jan (met hem de taktiek van het hoger beroep besproken) en van Wouter van rechtshulp. Ik besprak met hem de machteloosheid die je voelt als het onmogelijk blijkt iets te veranderen aan het systeem. Ik vertelde ook over mijn eigen ongemotiveerdheid om door te gaan met de commissie. Ik kan het niet meer opbrengen . . . Na hem kwam Piet van de reclassering langs. Ik kon meteen doorpraten. Ik vertelde alles wat me dwars zat en we kwamen min of meer tot de conclusie dat ik me meer op mezelf wil richten. Dus kappen met de commissie (en de gespreksgroep) en wat gaan studeren of zo. Een goed idee, lijkt me.
Ook overleg gehad met de directeur. We praatten wat over het nut van de commissie, de willekeur van de bewakers en de betrokkenheid van de commissie bij bepaalde veranderingen. De directeur vond dat we te veel druk uitoefenden op de bewakers, waardoor ze agressief worden.

2 oktober 1981

Ik besloot mijn cel zo weinig mogelijk uit te komen. Ook voor sporten loop ik niet meer warm. Met de laatste ronde stond ik enkel in de deurpost. Ik had de moed niet meer om verder naar buiten te komen.

5 oktober 1981

In de vergadering van de commissie heb ik mijn voorzitterschap overgedragen. Scheelt me weer tijd. In de gespreksgroep zal ik vanmiddag mijn vertrek aankondigen. Dan krijg ik wat meer tijd om na te denken over mijn hoger beroep-zaak.

9 oktober 1981

Elke keer, de afgelopen maanden, dat ik in contact kwam met de bewakers Zegers en "Bromsnor", deden zij voor de lol extra vervelend en agressief tegen me. Ik reageerde daar heel ontspannen op, maar ze zijn niet voor rede vatbaar.

11 oktober 1981

Ik hoorde dat de jongen van cel 19 zich gisteravond heeft opgehangen. Gek, tien meter van me vandaan en ik heb er niets van gemerkt. Hij laat een vrouw en twee kinderen achter. Hij ging liever dood dan vijf jaar in de bajes te zitten.

13 oktober 1981

Evert-Jan vertelde me dat het hoger beroep op achttien november al is. Nog een maand dus. Een maand die veel te kort is om mijn plannen uit te werken. Waarschijnlijk sta ik in hoger beroep nog met andere mensen tegelijk terecht. Als dat zo is, maak ik een verhaal over militarisering van het Noorden. Word ik alleen berecht dan moet ik uitstel zien te krijgen, of meld ik me ziek.

15 oktober 1981

Ik zit nu 144 dagen. Ik heb een aftelkalender gemaakt.

17 oktober 1981

Met Kees heb ik een hele discussie gehad over relaties. Ik verdedigde het hebben van meer dan een relatie; hij het hebben van maar één vriendin. Hij heeft zijn vriendin een brief geschreven waarin hij het uitmaakte. Hij deed dat om van haar te horen dat hij nog wat voor haar betekende. Niet goed van hem, vind ik.

24 oktober 1981

Buiten slaat de regen kletterend tegen de celramen; binnen staat de zonnebloem in bloei. Heel mooi en kleurig. Ik heb echt eer van mijn werk: zowel de zonnebloemen als de lijnzaad in bloei.

26 oktober 1981

Ik heb aan mijn hoger beroep gewerkt. Ik begon te typen en kwam al doende eigenlijk op het idee om verschillende getuigen voor mij te laten spreken. Mient Jan Faber over beschuldigingen tegen het IKV, Rudolf de Jonge over het verleden en Röling over de politiek. Het probleem is wat ik ermee wil zeggen, met al die verschillende verhalen.
Ik kwam er niet uit en baalde behoorlijk van de hele rotzooi. Vooral omdat ik er met niemand over kan praten.

30 oktober 1981

Er kwamen een paar marechaussees voor me met een papier waarin stond dat mijn proces in hoger beroep definitief op de achttiende november om 14.30 uur zou zijn. Ik ging meteen naar de brigadier om Evert-Jan te bellen.

31 oktober 1981

Ze pakken je,
ze naaien je,
ze nemen je te grazen,
waar ze kunnen,
zoveel ze kunnen.
Ze beschuldigen je,
ze bestelen je,
ze beliegen je.
Alles wordt voor je beslist,
alles over jou:
je wandel,
je eten,
je lezen,
niets heb je in te brengen.
Je bent hun gevangene,
gegijzeld door hun.
Om je rustig te houden
geven ze je geestelijk valium,
door te liegen
op je gemoed te spelen,
door te zeggen dat alles een foutje
betreft.
En dat is menselijk,
niemand is schuldig
hersenspoeling.
Ze wassen hun handen
in onschuld,
maar
ze pakken je.

2 november 1981

In de gespreksgroep ging het dit keer over alcohol. Ik zat er maar wat bij te luisteren naar de problemen die iedereen oprakelde. Behalve ik zat het hele gezelschap direct of indirect door de drank in de bajes. Walgelijk al die problemen.

4 november 1981

Willem aan de telefoon gehad. Het werd een gesprek van bijna twintig minuten met veel informatie. Alle totaal-weigeraars komen de achttiende voor. Jan De Reu als eerste, om half elf. Dat wordt dus een monsterproces . . . Willem vertelde ook dat de vergunningen voor het maken van de film door Peter Gest rond zijn . . . Wel leuk dus allemaal wat Willem vertelde.

5 november 1981

Kort na het luchten moest ik bij de directeur komen. Cor en Peter van de filmacademie zaten er. We bespraken het een en ander. Morgen komen ze al. Ze gingen met De Kok wat locaties bekijken. Ze kwamen zelfs nog even in mijn cel, maar daar zou niet gefilmd mogen worden.
Wel een beetje een eng idee dat ze morgen komen filmen.

6 november 1981

Ik ben vroeg gaan douchen. Toen ik onder de douche vandaan kwam hoorde ik dat de filmploeg er al was. Ze waren buiten. Ik ging terug naar mijn cel. De deur mocht openblijven, zeker voor de speciale gelegenheid. De meeste bewakers waren ook extra aardig. Ik borstelde mijn haar en zette alle spulletjes klaar, die in de kleine bezoekersruimte de suggestie moesten wekken dat er in de cel zelf was gefilmd.
Tussen de keuken en de A-vleugel werd ik voor de camera geïnterviewd. Iedereen werd verschrikkelijk opgewonden van het gefilm. Ik vond het benauwend dat alle gedetineerden die langs liepen, me konden zien. Maar een uitzondering ben ik toch al . . .
We deden ook nog wat loop-opnamen met de camera op wieltjes. Peter was zo kinderachtig om te schreeuwen en in beeld te springen om de boel te saboteren. Nu ja, dat was te verwachten. Ik denk dat iedereen erg jaloers op me is.
De hele ochtend werd ik niet in mijn cel opgesloten. Van het filmen werd veel ophef gemaakt, al die spots, de camera, het geluid. Een hoop bombarie. Iedereen wist het nu en zag het nu. De uitzondering compleet! Dat vond ik niet zo leuk. De bewakers reageerden ook al zo dom. Gelukkig was het tijdens de opnamen rustig. Ik werd voor de film zes maal opnieuw door Kooistra, mijn lijf-bewaker, in cel 12 opgesloten. Pas toen was de regisseur tevreden. Toen moest ik met mijn spulletjes de celhoek inrichten en werd er weer gefilmd. Pas om een uur of vier vertrokken de academie-jongens. Ik was doodmoe.

7 november 1981

Van de VPRO een brief gekregen waarin de mogelijkheid werd geopperd tot een gesproken dagboek. Daar heb ik wel zin in.

10 november 1981

Een aangetekende brief ontvangen van de advocaat van Jan de Reu. Daarin werd ik uitgenodigd te getuigen en werden aanwijzingen gegeven voor het getuigen. De lijst met mensen die getuigen was wel wat magerder dan ik me had voorgesteld.

12 november 1981

Met de post kreeg ik het verwachte verhaal van Roelof over de vermilitarisering van het Noorden. Roelof heeft erg zijn best gedaan. Nu is het mijn beurt, om er een verklaring voor het proces van te maken.

13 november 1981

Evert-Jan kwam op bezoek. We wisselden de stukken uit. Ik gaf hem ook de post die ik vanmorgen was vergeten in de bus te doen. Verder vertelde hij dat ik woensdag gehaald word en dus niet een dag eerder. Maar gerustgesteld ben ik niet, want je weet het nooit met die lui.
Hij las mijn verklaring terwijl ik de zijne las. Die van mij was snel goedgekeurd maar ik had vrij veel kritiek op zijn verhaal. Te veel gericht op de onmenselijke straf, te lief.

14 november 1981

Met de post van vandaag kreeg ik een brief van de VPRO. Ze komen waarschijnlijk de 23ste voor opnamen van het dagboek, omdat een recorder op cel niet zal lukken.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

16 november 1981

Twee dagen voor het proces. Ik was tevreden over de verhalen die ik geschreven had en ook opgelucht. Want het is toch wel heel moeilijk om te weten wat je nu moet gaan zeggen op zo'n proces, waar behalve het publiek geen mens luistert en waar alle argumenten al talrijke keren zijn herhaald. Maar nu maken we er iets groots van en mijn verhaal over de vermilitarisering van het Noorden en het andere over de kern van mijn eigen motivatie passen vast wel in het geheel. Ik heb nog wel even geoefend want zo'n goeie ben ik niet in het voorlezen. Meteen vanmorgen na de dagelijkse ochtendgymnastiek las ik ze door. Ik kon geen aanvullingen of veranderingen meer bedenken.

Vanmiddag tijdens het luchten en de gespreksgroep werd me voor de zoveelste keer duidelijk dat ik bij de jongens hier gewoon niets van mezelf kwijt kan. Het blijft bij oppervlakkige verhaaltjes en opmerkingen. En de onderwerpen die mij interesseren zijn meestal onbespreekbaar. Mijn levenswijze verschilt te veel, en inmiddels weten ze wel dat ik dienstweigeraar ben en vegetarisch eet en me met de wereldproblematiek bezighoud. Sterke verhalen over berovingen, vrouwen en allerlei verwikkelingen in hun rechtszaken die ik inmiddels al uit mijn hoofd ken, interesseren me niet.

Kortom we passen niet zo bij elkaar. Over mijn gevoelens hoef ik hier helemaal niet te beginnen, ook die verschillen te zeer, zodat gesprekken alleen maar op frustaties uitlopen.

Gelukkig mocht ik vanavond wel nog even een keer extra bellen. Tien minuten met Willem. We wisselden de actualiteiten van de laatste dagen uit, veel meer konden we niet zeggen, want ik moest alweer ophangen. Maar toch wel lekker even, om de stem van een bekende te horen, om een beetje begrip en warmte te krijgen.

17 november 1981

Nog één dag, en dat voelde ik. Ik was de hele dag best wel onrustig en gespannen. Af en toe kriebelde het behoorlijk in mijn buik bij de gedachte wat er wel niet allemaal zou kunnen gebeuren. Evert-Jan kwam vanmiddag nog even om de laatste ontwikkelingen door te spreken en vertelde hoe alles ervoor stond. Ik rekende op een hele dag in een kleine cel zonder spullen. Vanmiddag kreeg ik nog te horen dat ze me morgenvroeg om kwart voor zes zouden halen. Een opluchting, want waren ze nu weer vandaag gekomen, was ik weer niet meegegaan.

Ondanks de zenuwen hield ik het vrij rustig. Na een hele bult fijne post vanmorgen, ging ik lekker muziek maken op mijn Ierse fluit. Ik had geen zin om nu brieven te beantwoorden maar wilde enkel lekker ontspannen bezig zijn. En dat is iets wat me altijd prima lukt want met muziek maken vergeet ik alles om me heen. Maar ook luisterde ik veel naar de radio en maakte ik wat spastische kruiswoordraadsels.

18 november 1981

Ik ben net in een cel gezet in het Gerechtsgebouw in Den Haag. Het is negen uur geweest en het was een snelle rit. Het is een kleine cel van 2 bij 2 bij 2. Het lage plafond benauwde me een beetje. Ik mocht gelukkig wel mijn spulletjes meenemen naar binnen en zodoende kan ik nu schrijven.

Samen met Dick, Harry, Jan en Jan werd ik opgehaald. We mochten alle vijf in het beklaagdenbankje zitten. Een maffe zaal. Alle advocaten achter ons. Een klein balkon, waarop ik eigenlijk maar bar weinig bekenden zag: Els, Sil en Gee en later zou Nynke daarbij komen, maar Henk was er niet en Willem ook niet. Wel zat Bennie op de journalistenbank. Alles was veel kleiner dan ik had gedacht. We zaten elkaar op de lip, wij vijven, de militairen en de deskundigen die steeds werden gehoord. Jan riep zelf de deskundigen op en ondervroeg ze, want ze mochten niet voorlezen. Eerst kwam Robert die dus gelijk in de zaal mocht zitten. Nu pas wist ik dat ie niet in hoger beroep was. Daarna kwamen Louwrens, Martin, Kees, Harry en Moniek. Sommige verhalen waren boeiend, andere bekend, maar het was allemaal leuk en goed. We zwaaiden regelmatig naar achteren en kletsten gezellig met elkaar. Ik zat naast Harry. Hij kon al een maand bijna niet lezen en schrijven vanwege een zeer oog. Da's klote natuurlijk. Verder gaat Robert in een open kamp en kan dan gewoon colleges volgen. Ook krijgt hij strafonderbreking. Met de rest ging het ook goed. Ik voelde me zeer op mijn gemak. 't Hof straalde de ongeïnteresseerdheid uit. De ene rechter zat zichtbaar portretten te tekenen, de andere kruiswoorden op te lossen. Echt idioot. Er waren een paar incidentjes. Als griffier deed iemand dienst die bij Harry Zuiderveld auditeur-militair was geweest. Die zou bij zijn zaak niet aanwezig zijn zei het Hof na een korte schorsing. Verder ging Jan de Reu steeds prima tegen die rechter in. Hij bepaalde wat er gezegd werd. Het "ernstigste" incident, wat gelijk een rode rechterskop en een waarschuwing opleverde, gebeurde nadat Moniek net binnen was. De heren militairen konden zich niet voorstellen wat zij over het leger zou kunnen zeggen en bij het zien van haar gestalte kwamen, in plaats van die door verveling getergde smoelwerken, uitpuilende ogen en een geile glimlach. Jan van Herp haalde toen even uit naar die lui en advocaat Mols bekrachtigde die interruptie. Om een uur of half twaalf of half één, ik weet het niet meer, werd de boel geschorst. Nog even kletsen met Harry Zuiderveld, die voorlopig nog vrij is, en met Louwrens. Toen na een laatste zwaai moesten we gezamenlijk weer de catacomben in.

Al gauw konden we weer naar boven. Nu zat Nini ook op het balkon, maar Nynke kon ik niet meer ontdekken. Ze zullen wel een wisselschema toegepast hebben op de publieke tribune. Het begon nu met de advocaat-fiscaal, een soort hoge auditeur-militair. Daarna mochten de advocaten en wij. Nu pas bleek dat de zaak samengevoegd was, wat moeilijkheden opleverde omdat ik met twee verhalen zat; één als deskundige en één als beklaagde. Het werd twijfelen tot het laatste moment. De verhalen waren allemaal best leuk, goed enz. Ik genoot ervan, om bij de anderen te

zitten en ze te horen. Telkens kwam na een advocaat de bijbehorende totaal-weigeraar aan 't woord. Sommige advocaten zeiden af te zien van een pleidooi. Het werd gedaan in dezelfde volgorde als de oorspronkelijke planning. Eerst Jan van Herp, toen Jan de Reu, Harry, Dick en uiteindelijk was het mijn beurt. Nu begon ik toch wel even zenuwachtig te worden, vooral toen Evert-Jan zijn verhaal deed.
Ik vond het wel even wennen, mijn stem te horen in de zaal, alles stil, alleen mijn stem. Ik hakkelde wat bij de ingelaste nieuwe stukken, maar dat was niet zo erg. Na mijn verhaal als deskundige noemde ik beide voorbeelden waarop ik hun onbevoegdheid wilde aantonen. Maar de rechter vond dat ik hem beledigde en werd boos. Ik gaf maar snel de brui eraan om met mijn eigen verhaal verder te gaan. Na vijf minuten mocht ik niet verder. Ik moest een samenvatting geven. Daar had ik geen zin in en na te hebben gezegd wat ik ervan vond, kapte ik er enigszins geëmotioneerd mee. Het geklap van de tribune deed me wel goed, want ik was even in de war, maar blij dat mijn beurt achter de rug was. Hiermee was het afgesloten en konden we verdwijnen. Ik zwaaide naar 't publiek en kon nog even met Evert-Jan kletsen.
We waren vrij snel in Leeuwarden terug, zo rond half acht. Ik was bek en bek af. Ik had pijn in mijn rug van vermoeidheid. In mijn cel zat ik dan ook eerst behoorlijk uit te blazen en ging ik vroeg pitten.

Verklaring van Stephan Kraan tijdens zijn hoger beroep.

"Ik weiger dienst. Ik weiger mijn lichaam te laten gebruiken door vage oorlogsgeesten, ik weiger een opleiding te krijgen als moordenaar. Ik weiger mee te doen aan het systeem dat dit sanctioneert. Macht, moord, vernietiging staan hoog in het vaandel van het militarisme. Ik wil niet dat mensen medemensen doden, ik wil niet dat de mensen de natuur vernietigen. Ik wil niet dat de ene mens over de andere heerst, dat de mens onderdrukt, martelt en vermoordt. Ik wil geen kernenergie, kernwapens, ik wil geen leger, ik wil geen Koningin, ik wil geen dictators, ik wil geen hongerende volkeren. Maar als ik deze onvolledige opsomming bekijk, en ik denk even wat zich momenteel in de wereld afspeelt, dan ontdek ik een gigantische kloof tussen wat ik wil en hoe alles gebeurt. Niet alleen in het groot, ik hoef maar om me heen te kijken. Iedereen plukt de vruchten van de welvaart, eet rotzooi, dat gemaakt kan worden omdat hele stukken land volgepropt worden met chemische middelen. Eet rotzooi terwijl de Derde Wereld verhongert. Iedereen rijdt in blikken vervuilers, iedereen helpt mee in deze Westerse wereld om de situatie van ongelijkheid en onderdrukking in stand te houden. Ik ook, ondanks het feit dat ik nu de dienstplicht heb geweigerd, vegetarisch eet, geen auto heb, volwaardig en goed verbouwd voedsel eet, niet rook, enz. enz. Maar hoe dan ook, op de een of andere manier ben ook ik inconsequent, het is onmogelijk om je daaraan te onttrekken. Is dat zo erg? Het overkomt immers elk wezen dat hier leeft? Ja, en juist daarom is het zo erg en zo triest. De mens heeft de wereld al zo erg in de war geschopt, zo kapotgemaakt dat hij zelf eigenlijk niet in staat is om het weer teniet te doen. We kunnen niet weer terug, want elke dag sterft een diersoort; elke twee seconden een kind van de honger; de ozonlaag wordt afgebroken, de tropische regenwouden vernietigd en de zeeën vervuild. En zo kan ik nog wel even doorgaan. We kunnen niet terug. Zelfs de politici moeten toegeven dat geen enkele regering, geen enkel land meer iets kan doen aan de afgrond waar we heen rollen. We zullen naar beneden storten, allemaal, met de hele natuur, en er zal niet veel overblijven. Dat was het tijdperk mens. En dan ga ik met deze wetenschap een jaar de bajes in, omdat ik ervan walg, maar eigenlijk toch niets eraan kan doen. Er lopen over drie dagen honderdduizenden door Amsterdam, want we willen geen kernwapens, maar ondertussen plaatst Reagan 50000 Hirosjima's op zijn honderd lange afstand raketten. Hij heeft dan de Europese raketten niet meer nodig en kan vanuit zijn stoel met een druk op de knop dat stuk land van Spitsbergen tot Gibraltar en van Londen tot Moskou in één keer vernietigen, dan is hij gelijk de hollanditis kwijt . . ."
(Hier werd de verklaring door het hof onderbroken.)
Het deel van de verklaring, dat niet mocht worden voorgelezen:
"Tsja, maar dat is niet het enige treurige feit.
Op dit moment worden er in de wereldzeeën honderden tonnen aan chemische middelen gestort, die vrijkomen bij de produktie van welvaartsartikelen. Grote olierampen worden met de regelmaat van de klok gemeld, maar de duizenden kleinere vlekken, met altijd nog oppervlakten van tientallen kilometers, worden niet meer vermeld. Uit de rivieren stromen zware metalen en vergiften de zee in. Soorten sterven uit, mutaties en ziektes zijn al doorgedrongen tot in de diepste zeegaten. En dan te bedenken, dat deze zelfde zeeën gebruikt worden voor het storten van kernafval en voor het nemen van kernproeven. Bedenk dat deze wereldse wateren voor een gigantisch groot gedeelte onze zuurstof produceren via de miljarden micro-organismen; dat vis voor een niet gering deel van de wereldbevolking voedsel nummer 1 is; en dat zelfs de mens niet zonder water kan en op een gegeven moment haar eigen gifbeker aangereikt krijgt. In de lucht is het al niet beter. Ik noemde de afbraak van de ozonlaag en andere lagen in de atmosfeer, die direct de mogelijkheid geven voor leven op aarde. Hoewel we het weten gaan we door met kernenergie, spuiten we onze busjes stinkstof, haarlak, verf en wat dies meer zij, leeg, en produceren grote industrieën ladingen van deze vernietigende gassen. Maar behalve die beschermende lagen maken we ook onze eigen lucht kapot. De scheikundige samenstelling van de lucht is de laatste honderdvijftig jaar schrikbarend aan het veranderen. Minder zuurstof en meer stikstof, simpel gezegd. De leek weet zelfs dat dit feit als het zo doorgaat voor het leven op aarde funest zal zijn. Maar het gaat door en niet alleen met stikstof en zuurstof. Gigantische rookwolken met tonnen chemische rotzooi en zware metalen vliegen de

lucht in. Er gebeuren grote rampen, ook hiermee, maar de produktie gaat door en stukje bij beetje vernietigen we onze eigen bestaansmogelijkheden. En dan heb ik de fall out nog niet eens genoemd. Ook onze kacheltjes, elektriciteit en autootjes liet ik buiten beschouwing. Immers ook hier is elke opsomming een onvolledige; de vervuiling is zo groot dat we het ons nauwelijks voor kunnen stellen.
Maar in deze rij kan ik de aarde, de grond zelf, met al haar groei en bloei niet vergeten. Staan zee en lucht misschien nog vrij ver van ons vandaan. De aarde is dat gedeelte waarop we leven, waarmee we meteen geconfronteerd worden. Maar ook hier is het al niet beter mee gesteld. Dagelijks worden grote natuurterreinen vernietigd. Als we om ons heen kijken, hier in Nederland, naar de Oostvaarder plassen, de Dollard, de Waddenzee, Amelisweerd, overal wordt het kleine beetje wat we hebben, kapotgemaakt. Is het niet voor legerdoeleinden, dan moeten er wegen, industrieterreinen of huizen komen. We zijn zo blind en verzot geworden op welvaart, dat we kost wat het kost ook het land kapotmaken. En dan kunnen hier nog maar luttele ha kapot gemaakt worden. Maar in de Derde Wereld-landen worden duizenden ha tropische regenwouden gesloopt, worden gezonde akkers met kunstmesten en pesticiden verziekt. Daar is het pas duidelijk dat de mens kapot gaat. Zie de ziektes, de honger, de doden – Maar och, het zijn maar zwartjes en ze zijn ver weg. Als wij onze vaatwasser, elektrische apparaten en grootse defensie maar hebben. Daar steekt de handel in dieren die beschermd zijn, de bio-industrie, nog maar schril bij af. De mens is het leven niet waardig; hij vernietigt alleen maar.
Naast deze grootscheepse vernietiging van de natuur op de hele wereld, welke op zichzelf al onze zekere dood betekent, staat een werkelijk gigantisch militair apparaat. De vergelijking dat elke twee seconden een kind sterft van de honger en tegelijk 50.000 dollar aan oorlogstuig wordt uitgegeven, is bekend en schrijnend. Dat de wereld, met het huidige arsenaal aan kernraketten tientallen keren kan worden vernietigd, is ook bekend. Miljarden dollars en even zoveel levens heeft het voeren en willen voeren van oorlogen al gekost. En toch . . . gaat de mens door. Met de grootmachten worden we alle dagen geconfronteerd. En met de Nato, die zegt voor de vrede te staan, voor de veiligheid, maar niets anders doet dan oorlogen voeren in de Derde Wereld. Vechten en vernietigen, daar waar nog maar kort geleden de slavenhandel normaal was. De Nato, die in zee gaat met regimes die mensen laten verdwijnen, uitbuiten en onderdrukken, zoals in Midden- en Zuid-Amerika, Afrika, enz. Het maakt dat de Nato zelf de wreedheid is, de duivel in een mooi pakje. Het Warschau Pakt is al net zo'n puinhoop, om maar te zwijgen van de enorme opkomst van het Midden-Oosten, Brazilië, China, enz. enz. Wie schuldig is, of was, is iets wat me al niet meer interesseert. Ik moet alleen constateren dat de mens zover gekomen is dat het soortgenoten dusdanig wil bestrijden, dat er geen hoop meer is. Er heerst zo'n geweldige concurrentiestrijd, zo'n groot wantrouwen, zo'n haat, zo'n zelfzucht, zo'n machtswellust, dat niemand er meer wat aan kan doen. Niet de honderdduizenden met hollanditis besmette Europeanen, niet de regeringen, en misschien ook wel niet de grootmachten. De massamens heeft dezelfde mentaliteit ingepompt gekregen met de jaren. En die Westerse massamens eist welvaart, eist een koude oorlog, is zelfzuchtig, egoïstisch, enz, enz. Er is geen houden meer aan: de mens heeft zichzelf de nek omgedraaid.
En laten we het dicht bij huis houden. Want daar praten de mensen toch altijd over: verbeter de wereld, begin bij jezelf. Echter, het zou beter zijn in plaats van het woord "verbeter", "vernietig" te zetten. Ik vertelde al summier dat een ieder die hier leeft, gedwongen inconsequent leeft, tenminste als degene tegen deze vernietiging en uitbuiting is. Iemand die alternatieven aandraagt voor de grootse plannen der oorlogsgeesten en vernietigingsduivels, en niet mee wil doen aan die rotzooi, kan dat eenvoudigweg niet. Een gegeven, waar we ons bij neer moeten leggen, maar dat betekent niet dat we er zomaar op los kunnen leven. Ook al is er geen perspectief meer dat de ondergang te stuiten is, toch is er groot verschil tussen een alternatieve levenswijze en een massamens-mentaliteit. Zo zijn er mensen die zich wagen in de gigantische bureaucratische molen van onze schijndemocratie en via de wettelijke wegen proberen om iets aan deze ondergang te doen. Hoewel ze weten dat het niet echt helpt. Anderen gaan teruggetrokken leven, op een alternatieve manier, in een poging het zelf zo goed mogelijk te doen. Dus lief zijn voor elkaar; huis isoleren; biologisch tuinieren; windmolen op het dak, en het milieu beschermen en ontzien. Weer anderen proberen via voorlichtingen en demonstraties een volksmassa van de grond te krijgen om executie uit te stellen. Weer anderen willen dat bewerkstelligen door sabotage-acties, onwettige, geweldloze bezettingen en blokkades. Weer anderen zien het alleen nog maar zitten met middelen die ook de grootmachten gebruiken, namelijk bommen en geweren. Allemaal om het in deze wereld beter te maken. In de dictatoriale landen hebben mensen, die strijden voor de vrijheid, zowaar hele legers op de been.
Echter al deze mensen kunnen waarnemen dat het te laat is en dat de terugweg geblokkeerd is. Dat wordt eens en te meer duidelijk als de alternatieven, met de goeie bedoelingen, hun pad gekruist zien door het machtsapparaat. Zolang het praten is, of demonstreren met vergunningen, is er nog weinig aan de hand. De machtshebbers bepalen weliswaar òf je de vergunning krijgt en waar je langs mag lopen, maar je mag tenminste zeggen wat je wil. Daarvoor leven we dan ook in een zogenaamde democratie. En tegen woorden van die alternatieven, die duidelijk tegen staatsbelangen en rijkdom ingaan stelt de overheid een gigantische manipulatiemachinerie, begeleid en uitgedokterd door psychiaters en andere wetenschappers. Nee, dat kunnen ze nog wel tegenhouden. Bovendien kunnen ze die demonstraties en al die praatjes van – ook alternatieve – wetenschappers, makkelijk verzwijgen. Lukt dat nog niet, dan wordt het moeilijker. Een angstpsychose wordt nu de massa ingeblazen: "de sociale crisis maakt dat we anders in welvaart terugmoeten;" "de Russen komen eraan" en "anders worden we

werkloos.'' Daarmee wordt de massa in toom gehouden. Helpt dat nog niet, dan wordt ook geweld niet geschuwd. Een mooi voorbeeld is Dodewaard, waar duizenden mensen demonstreerden, en waar de ME ingeschakeld werd. Arrestatieteams met gifspuiten, oorlogsgassen, zelfs samenwerking met rechtse knokploegen werd niet geschuwd. Met valse voorlichting wordt dan de massa-mens weer een beeld voor ogen gezet, dat het toch maar allemaal terroristen zijn. En enquêtes, waaruit blijkt dat de meerderheid van de bevolking tegen kernenergie is, worden niet vermeld. Zo zijn er nog legio voorbeelden. Geweldloos demonstrerende mensen worden gecriminaliseerd, in elkaar geslagen en vergiftigd. Of het nu gaat om woningnood, kernenergie, milieuvervuiling of bewapening. Dat geldt vooral voor die mensen die zich niet aan de wet houden en die andere wegen proberen te vinden om aandacht te vestigen op bepaalde feiten. Nog een heel duidelijk voorbeeld is mijn eigen situatie. Ik weiger de dienst, weiger te moorden en word de gevangenis ingegooid. Terwijl ik niets gedaan heb. En dat weet ik, en ik weet dat er tientallen manieren zijn om eruit te komen, om hem te knijpen. Die honderdduizenden mensen tegen kernwapens weten wel betere en leukere activiteiten te bedenken dan demonstreren. Die duizenden mensen die zich een dagtaak op de hals halen om mensen te informeren, demonstraties op te zetten – allemaal weten ze wel leukere bezigheden. Maar toch doen ze het, ondanks alle gebrek aan perspectief, ondanks de enorme dreiging voor eigen welzijn, ondanks het geweld en de repressie van de overheid. Hun opmars is niet te stuiten.

Ook ik ga door. Er is geen haar op mijn hoofd die daaraan twijfelt. Het maakt niet uit wat voor straf ik uit moet zitten, nooit zal ik in het leger gaan en als ik vrijkom zal ik me blijven verzetten tegen de ongelijkheid, de vernietigingen, tegen kernenergie, woningnood en vooral tegen het militarisme. Het is bittere noodzaak. Ik kan het voor mezelf niet verantwoorden om in een hutje op de hei te gaan zitten, met oogkleppen op en de oren dicht en maar af te wachten wanneer de bom valt. Ik kan niet een systeem dienen dat wereldse misdaden begaat waar geen einde aan komt, of beter, waar het einde van komt. Ik kan en wil niet leven zoals al die massalui met hun huisje, boompje, beestje. Ik wil me niet laten leiden, mijn leven niet laten bepalen door een staat, een wet, een persoon of een machine. Ik blijf mezelf. Daarom weiger ik dienst. En jullie straffen maar, jullie dienaren der oorlogsgeesten, het is mij om het even. Maar ik zal me verzetten, ik zal anderen oproepen zich te verzetten, en we zullen sterk worden. Maar perspectief in het leven zie ik nog steeds niet. Het is treurig, maar ja, ik kan alleen maar constateren dat ik leef, dat jullie leven en hoe de wereld is. En daaruit trek ik mijn consequenties. Jullie bekijken het maar, kook maar gaar in je eigen sop. En denk maar niet dat ik in Hoger Beroep ben gegaan omdat ik geloof in jullie rechtsgevoel. Ik weet dondersgoed dat ik 18 maanden krijg, dat jullie je oren met watten hebben dichtgestopt. Nee heren, ik ben enkel in Hoger Beroep gegaan om weer eens een protest te laten horen. Om hier samen met de anderen te proberen de publiciteit te halen, aanleiding te geven voor acties en om jullie, althans de staat, wat geld uit de zak te kloppen. Dan is dat in ieder geval goed besteed. Het is misschien een schijnbare tegenstelling, deze daden en het gebrek aan perspectief. Ik weet het, maar het is mijn keuze, na de constatering dat ik leef. En ik blijf schreeuwen

Geen Man Geen Vrouw Geen Cent voor het Leger!

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

19 november 1981

Goh, een raar idee, dat alles alweer afgelopen is. In mijn hoofd was ik er best nog wel mee bezig. Vele beelden van gisteren doken weer op en ik merkte dat sommige dingen zo snel gegaan zijn, dat ik niet eens meer precies weet hoe het ging. Maar ik had geluk. Normaal probeer ik speciale gebeurtenissen die indruk op me maken te verwerken in brieven en in een verslag. Maar, voordat ik de gelegenheid kreeg om een pen te pakken, kreeg ik te horen dat er een journaliste voor mij was. Een interview dus. Nou, prachtig natuurlijk, ik had alles nog scherp voor ogen en, hoewel ik normaal niet zo'n spreker ben, ging het voor mijn gevoel best goed. Bovendien, en dat was even belangrijk, kon ik alles lekker voor mezelf op een rijtje zetten. Ze was nog niet weg of er was weer een journalist. Ik bleef dus maar praten.

21 november 1981

Het is nu zeven uur geweest. Net begint het programma "kinderen voor kinderen" op het einde van dit VARA-dagje, dat vrijwel helemaal gewijd was aan de anti-kern-demonstratie. 350.000 mensen waren er in Amsterdam (en dat is het officiële getal van de politie). Het zullen er wel een stuk of 400.000 geweest zijn. Massaal dus. De hele dag luisterde ik en af en toe gingen de rillingen me over de rug. Soms voelde ik me ook wat verloren, maar toen ik ergens op de achtergrond "Geen man, geen vrouw, geen cent voor het leger" hoorde, voelde ik me weer goed. Maar toch ben ik, ondanks alles, niet zo optimistisch als de meeste mensen vandaag. Die Reagan trekt zich er geen flikker van aan, zelfs de regering hier is hypocriet. Na het sporten zaten de jongens zich geweldig op te fokken. Er werd enorm gescholden op de directeur die in elkaar geslagen zou moeten worden en wiens ogen zouden moeten worden uitgestoken. Vooral Kees zei dat. Die kan dat niet doen omdat hij toch nog maar kort moet blijven. Toen ik hem later vroeg waar het nu allemaal om ging, viel hij woedend tegen me uit. Stomme idioot, bemoei je met je eigen zaken, riep hij. Nog even later liep hij met een zonnebril op (om rode huilogen te verbergen) weer rustig rond.

29 november 1981

Een lang gesprek gehad met een gedetineerde en een bewaker over de psyche van de gevangene. Het bleek dat de andere gedetineerde en ik de gevangenen volkomen anders beoordelen dan de bewakers. Zij vinden dat iemand die lastig is een klootzak is, die veel achter de deur (opgesloten in zijn cel) moet. Wij gingen er meer van uit dat je allereerst de problemen van de gevangenen moet proberen te begrijpen.

1 december 1981

Om half vijf begon naast mij een enorme herrie. René veroorzaakte het lawaai omdat er op zijn gebel niet werd opengedaan. Hij werd verschrikkelijk agressief. Hij beukte op de deur en schold en dreigde: ik maak je dood, ik maak je dood. Toen durfde niemand meer open te doen. Het eten kwam niet en de deur, ook die van mijn cel, bleef gesloten. René brak intussen zijn hele cel af. Gesprekken door de deur met bewakers liepen uit op bedreigingen. Pas om een uur of zes werd het rustiger.

2 december 1981

Vanochtend vroeg opgehaald door twee marechaussees voor het vonnis van het Hoger Beroep. Allemaal waren ze er. Op een gegeven moment werden we allemaal een voor een opgeroepen. Allemaal achttien maanden. Ik kreeg nog even tijd om gehaast in de papieren te kijken. Het vonnis van de krijgsraad wordt vernietigd. Het nieuwe is, dat de achttien maanden met aftrek van voorarrest zijn en met ontslag uit militaire dienst.
Op de terugweg stopte het busje halverwege de Afsluitdijk en kon ik even relaxen op een parkeerplaats. Wel lekker. Tijdens de rit heb ik nog gepraat over Onkruit en totaal-weigeren. Om even na twee uur waren we in Leeuwarden terug. Gelukkig was alles nu afgelopen. Van twee medegedetineerden hoorde ik dat ik vannacht op de radio was geweest. Dat kon natuurlijk niet. Maar in de Volkskrant stond in het weekbladenoverzicht, dat er een roerend verhaal van mij in de Nieuwe Linie stond. Daaruit hadden ze voor de radio voorgelezen. Het gekke was dat de reacties van de gedetineerden enthousiast waren. Het kon niets anders zijn dan het stuk dat ik via de familie De Haan had doorgestuurd. Toch leuk, die onverwachte publiciteit.

3 december 1981

Om vijf uur was er op het nieuws dat wij veroordeeld waren. Eentje had veertien maanden gekregen. Dat moet Harry zijn.

5 december 1981

Tijdens het eten zag ik dat de jongen die altijd het eten rondbrengt en eeuwig in het zwart gekleed gaat de SS-tekens en een hakenkruis in zijn kraag had staan. Dat fokte me op. Na de laatste ronde, die ik in mijn cel draaide, vroeg ik een bewaker ernaar. Die zei heel laconiek dat het enkel grootspraak van die jongen is. Ik doe echter niet zo laconiek over dit soort dingen. Ik heb me voorgenomen om eens met die fascist, die nazi, te praten. En als het iemand blijkt te zijn die ook nog fascistische gedachtes heeft, dan vrees ik voor oorlog, want dan begin ik vanuit mijn cel de strijd tegen fascisme.

6 december 1981

Met de nazi had ik vandaag alleen oogcontact.

7 december 1981

Negenendertig weken zit ik nu al achter de tralies. Dat is toch verdomme geen kattepis. Ik moet nog precies dertien weken.
Bij de administratie een gesprek gehad over fascisme. Ik werd regelrecht uitgelachen, maar dat maakt me alleen nog maar feller.

Later bij de directeur ook over fascisme begonnen. Hij reageerde best goed. Hij luisterde tenminste naar wat ik zei.

8 december 1981

Om half tien kwam de nazi me thee brengen. Plotseling viel hij fel tegen me uit en zei dat ik moest opschieten. Uit zijn felheid maak ik op dat er een strijd, een koude oorlog tussen ons aan de gang is. Ik ben benieuwd hoe dat zich ontwikkelt.

10 december 1981

Met de brigadier over de nazi en zijn vriendjes gepraat. Hij zei dat hij consequent moest zijn en dat als hij iets aan dat SS-teken en het hakenkruis zou doen hij ook iets aan het gebroken geweertje van mij zou moeten doen. Hij beloofde me erop toe te zien dat de nazi me niets zou doen, maar verder relativeerde hij mijn klachten.
Evert-Jan kwam nog. Met hem heb ik besproken dat ik de boetes gewoon ga uitzitten en dus vier dagen langer opknap. Twaalf maart is dus de datum dat ik vrijkom. Ik vertelde hem ook nog over het fascisme hier in de gevangenis. Hij kon me weinig anders aanraden dan rustig te blijven.

11 december 1981

Ik heb mijn cel anders ingericht. Het bevalt wel. Als ik nu nog een lamp versier, heb ik het helemaal te gek.

12 december 1981

Een uitgeverij wil een boek over mij en totaal-weigeren publiceren. Daar zit ik nu over te denken. Ik zie het wel zitten, maar hoe en wat allemaal, weet ik nog niet.

13 december 1981

De dertiende is het en het is zondag. Eindelijk is de regen ook verdwenen. Nog 89 dagen inclusief boetes. Maar het is wel een ongeluksdag. Dat bleek al snel. Na het wassen deed ik de "Vroege Vogels" aan en hoorde dat in Polen vannacht de noodtoestand is afgekondigd en de macht is overgenomen door de militairen. Ik luisterde vrijwel de hele dag naar het verslag van de ontwikkelingen in Polen.

14 december 1981

Ik heb een lamp gekregen. Wel een oude, maar het licht doet het toch. Met wat gepruts hing ik hem aan de muur. Gezellig licht, minder fel dat de tl en ik kan het licht uitdoen wanneer ik wil. Ik was er helemaal van in mijn nopjes. Ik zit nu wel gebakken voor de rest van de tijd.

17 december 1981

Alles in de bajes ergert me en ik heb geen zin om te kletsen. Nog 85 dagen. Eigenlijk niet eens zoveel meer. Hoe zal het zijn als ik vrij ben? . . .

19 december 1981

Na een aantal pesterijtjes van zijn kant, is het contact met die nazi iets verbeterd. Hij wenste me vandaag zelfs een goede maaltijd.

21 december 1981

Op een gegeven ogenblik werd er geroepen dat de reclassering er voor mij was. Gelukkig bleek het Almar, van die uitgeverij, die het boek over mij en het totaal-weigeren gaat maken. Hij vertelde wie hij was en wat hij van het boek dacht en wat-ie deed. Almar was ook NJN'er geweest. Leuk hoor. Ik heb er echt zin in. Ik zou wat vaker mogen bellen en we konden nog wat zakelijke bezoekdagen organiseren. Ik was verbluft en in een te gekke enthousiaste bui.

23 december 1981

Om negen uur moest ik naar de tandarts, met acht jongens en een bewaker. De tandarts was een jonge knaap, kalend en mager. Hij had een witte jas aan en daaronder immense berg- of skischoenen. Geen gezicht, maar wel leuk. Vliegensvlug inspecteerde hij mijn gebit en keek hij naar een afgebroken stukje kies. Hij zei dat de kies er niet uit hoefde. Ik moest over drie maanden maar naar mijn eigen tandarts gaan. Daar protesteerde ik tegen en werd op de consultlijst geplaatst. In de wachthal had ik nog een gesprek met een bewaker van de B-vleugel. Hij zei respect voor me te hebben en achter me te staan. Hij had zelf ook een zoon die totaal-weigeraar wilde worden.

23 december 1981

Bonzend slaat de hamer
in mijn hoofd,
zware krachten
duwen op mijn oogleden:
de slaap komt
om me te pakken.
Slaap
om te dromen
en de tijd te vergeten.
Slaap
om me vrij te waren
ongekooid.
Slaap om avonturen mee te beleven.
Maar nog even wil ik de tijd
gebruiken:
schrijven, denken,
al zit ik tussen muren,
duurt elke dag even lang,
zijn alle minuten hetzelfde,
toch wil ik ze,
die dagen en weken
om nooit te vergeten
wat gevangen zijn betekent.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

25 december 1981

Na het wassen kregen we op deze eerste kerstdag kaas, een ei en twee plakjes krentenbrood met spijs. Vreetdagen worden het dus. Later kreeg ik er zowaar nog twee eieren bij.
Na het avondeten was het al snel de laatste ronde en iedereen ging naar de recreatie. Ik bleef alleen op de ring en de deur bleef open. Ik had bijna met niemand contact.

27 december 1981

Het lijkt wel of ik langzamerhand het slachtoffer word van de eentonigheid. Ik merk dat op verschillende fronten. De arbeid voor mijn boek kan daarom een welkome afwisseling vormen. Maar vooralsnog heb ik daar maar weinig voor gedaan.

29 december 1981

Om negen uur mocht ik nog even naar de wc. Toen een van de bewakers de deur wilde dicht doen werd hij onderbroken door een geschreeuw. De deur bleef dus open en ik werkte gewoon door bij het licht van een kaarsje. Plotseling werd de deur opengegooid en stormt een andere bewaker binnen. Hij sleurde me van mijn stoel met de opmerking, hoe ik het in mijn hoofd haalde hem te roepen. Toen ik lachend weerstand bood, lag ik in een mum van tijd languit gekleed op mijn bed, geheel klem. Het was kennelijk een soort celcontrole. Ik genoot van de stoeipartij. Dat is nog eens iets anders dan het eentonige "goedenacht". Maar de bewaker was ontzettend sterk. Hoe ik het ook probeerde, ik kwam niet los. Niet eerder dan toen hij uit zichzelf wegging. Het waarom van deze actie weet ik nog steeds niet precies.

31 december 1981

Ik maakte een eerste selectie van wat in het boek moet en wat er nog geschreven zou moeten worden. Ik moest ook nog wat kopiëren. Dat werd toegestaan. Ik belde nog met Sil. Zij was in een heel melancholieke bui. Ik had helemaal niet het gevoel dat het de laatste dag van het jaar is. Mijn oud en nieuw is op 12 maart. Ik kon Sil er niet van overtuigen dat het mij niets doet, deze dag.

2 januari 1982

Met het luchten ouwehoerde ik met Wouter. Die vertelde me dat die vijf jongetjes, die deze week zijn binnengekomen, heel bang zijn. Gisteren werd tot tweemaal toe een van hen in elkaar geslagen. Dat, omdat ze met zijn vijven in Hoogeveen groepen kinderen hadden afgerost. Dat soort daden wordt door de meeste gevangenen met de grootst mogelijke minachting bekeken. En dan willen ze, net als in het geval van verkrachters, nog wel eens een extra straf aan de daders opleggen. Lijfstraffen. Dat speelt dus momenteel. De bewakers laten het toe en werken er daardoor aan mee. Ze zeggen gewoon niets te hebben gezien.

13 januari 1982

Bij de post waren wat kaarten en brieven. Een brief van mijn broertje ook. Die ontroerde me diep. Hij zit in de problemen, maar heeft zijn gevoelens goed onder woorden gebracht. Toch, ondanks alles, is hij net als ik een optimist. De brief van Sil, die maar anderhalf kantje schreef, trof me ook. Ze ziet het even niet zitten om te schrijven, vanwege geestelijke onrust. Hoe en wat precies stond er niet in. Maar het is zelfs nog niet zeker of ze morgen op bezoek komt.

14 januari 1982

Met Sil is het blijkbaar toch wel even erger dan ze schreef, want ze komt echt niet. Echt wel even balen, vooral omdat ik gewoon ook niet weet wat er precies met haar aan de hand is.

16 januari 1982

Door het kijkgat heb ik al mensen op de gracht zien schaatsen. Een mooi gezicht. Ik word er wat weemoedig van. Het zag ernaar uit dat ik met Venema een serieus gesprek zou hebben. Hij heeft al wel honderd keer gezegd, voor de "gein", dat ze mij maar moesten doodschieten of vergassen en alle linkse mensen met mij. Ook nu begon hij erover. Alles moest tegen de muur, krakers, mensen die tegen het leger zijn . . . Ik werd echt enorm kwaad. Ze gaven toe er geen verstand van te hebben, maar iedereen die niet rechts was moest dood. Walgelijk was het. Ik brak de discussie af toen het me te veel werd. Hij vond het niet eens een belediging toen ik zei dat hij puur fascistisch was.

20 januari 1982

Ik las uitgebreid de krant over de munitietransporten en de actie daartegen. Met de post kwam weer vrij veel, maar niets van Sil. Tijdens het luchten kletste ik wat met Wouter over het boek dat hij mij heeft gegeven en oppervlakkig ook over Sil. Verder spraken we onze walging uit over het optreden van de groep disco's en kleuters die tekeergingen tegen een vreemde nieuweling. Die liep met een zwart vrouwenhoedje langzaam met spastische pasjes rond. De jongens bombardeerden hem meteen tot homo. En plaagden en provoceerden hem constant. Die knaap trok zich er overigens niet veel van aan. Om half tien wilde ik net naar bed gaan, toen ik trompetgeschal hoorde. En ja hoor, een concert. Het blaasensemble van een jongen die hier enige tijd geleden had gezeten. Te gek, er stonden ongeveer dertien mensen buiten.

22 januari 1982

Met de post kwamen ook twee kantjes van Sil. Ze schreef me waarom ze niet op bezoek was geweest en dat ze bezig was met school en met de munitietrein. Geen zin eigenlijk gewoon. Ik werd er best boos om. Uit haar brief maakte ik op dat ze het niet meer zo ziet zitten om al die aandacht aan mij te besteden. Ik zal haar een brief sturen.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

23 januari 1982

Na het eten begon ik aan de krant, terwijl de radio aanstond. Er is een totaal-weigeraar, ene Bas Elfrink, die in hongerstaking is gegaan. Met de post kreeg ik een brief van Peter van Gest, die vrijdag de film komt laten zien.

26 januari 1982

Op Radio Noord was er een heel verhaal te horen over de demonstratie van gisteravond, de tegendemonstratie. Zingende massa's, het Wilhelmus en Leve de Koningin en meer van dat soort gepraat. Niet zo bemoedigend, vooral niet als je de ongenuanceerde argumenten van de demonstranten hoort. Ik werd er compleet onwel van.

2 februari 1982

Toen ik vandaag terugkwam van de tandarts, die mijn kies had gerepareerd met een metalen kroon, werd mij toegeroepen dat ik in het bad gefouilleerd zou moeten worden. Ik protesteerde, omdat ik met twee bewakers op stap was geweest, bij het vertrek al was gefouilleerd en niemand was tegengekomen onderweg. De badmeester was er niet, maar de bewaker zei dat hij het zelf wel even zou doen. Ik protesteerde nog heftiger. Er was plotseling echter een opstootje. Er kwamen allemaal mensen erbij en de deur naar de kleine noodcel ging open. Ik zei daarom dat ik onder protest zou toestaan dat ik zou worden betast. Zwijnstra was er intussen bij gekomen. Hij begon te schelden en vertelde dat hij veel zin had om mijn kop in elkaar te slaan. Ik was echter niet van plan te zwichten en liep gewoon de kleine cel in met de dubbele deuren en een dubbel kooimatglas-geval als raam. Ik kreeg een officieel rapport aan mijn kont, maar het deed me niets. Na een uur kwamen de brigadier en de directeur met de mededeling dat ik maar dom deed. Intussen zat Peter Gest al twee uur op me te wachten om me de film te laten zien. Ik mocht er niet eerder heen voor ik was gefouilleerd. Pure chantage. De film had een discutabele titel. De nieuwe helden, heet-ie. Hij duurde twintig minuten en ik was over mijn optreden niet ontevreden.

6 februari 1982

Ik kletste met Wouter over de moeilijkheden die hij heeft met zijn vriendin. Ik zei dat-ie maar een brief moest schrijven naar zijn vriendin en het weer goed moest maken. Je kunt niet omgaan met mensen alsof ze een stuk vuil zijn, terwijl ze anderhalf jaar lang voor jou leeft en elke week op bezoek komt. Tijdens de laatste ronde hebben we verder gepraat. Zijn vriendin komt morgen op bezoek. Best goed, dan kan hij kletsen.

8 februari 1982

Ik zat met Wouter in de zon tijdens het luchten. Hij vertelde dat het gesprek met zijn vriendin, gisteren, niet zo'n succes was geweest. Ik vertelde hem dat ik, tijdens het lezen van mijn dagboek, heb gemerkt dat er veel negatieve verhalen in staan. Ik heb er echt veel frustraties in weggeschreven. De leukste belevenissen kennen een "maar". Steeds overschaduwen de muren, tralies, de uniformen, de sleutels, de regels en de trucs al het andere. Ik erger me altijd wel ergens aan. Alles heb ik opgeschreven, in het dagboek, in rondbrieven en in persoonlijke brieven aan vrienden en vriendinnen. Ik zou met de hoeveelheid woorden een encyclopedie kunnen vullen. Het schrijven heeft me er doorheen geholpen.

Onvoltooid einde

16 februari 1982

Het duurt nog drie weken voordat ik definitief de gevangenispoort achter me kan sluiten. Dan heb ik een jaar in deze cel gezeten in het "hvb-ljouwert". Ik krijg van de 18 maanden er zes cadeau door de voorlopige invrijheidstelling-regeling. Dat is een stok achter de deur voor gedetineerden en betekent dat ze, als ze in de proeftijd van 2 jaar hetzelfde strafbare feit plegen, behalve de nieuwe straf ook nog de resterende zes maanden moeten uitzitten. Voor mij gaat die vlieger niet op, omdat ik straks definitief van alle militaire plichten ben ontslagen en dus niet weer kan weigeren. Na 12 maanden cel mag ik weer de straat op. Maar hoewel het nog drie weken duurt, is dit het laatste hoofdstuk van dit boekje. We hebben er namelijk voor gekozen dat het uitkomt als ik (er) uit kom. Dat betekent dat deze week alles al bij de drukker moet liggen. Er komt nu dus een einde aan twee maanden lezen, kopiëren, uitzoeken, en schrijven. Het was wel heel hard werken, maar met behulp van Almar en Bob, die de redactie op zich namen, is het dan toch nog gelukt om de boel op tijd af te krijgen.

Eigenlijk ben ik er wel heel blij om dat ik voor deze laatste maanden nog een duidelijke invulling had en zelfs hard moest werken. Ik had daarvoor een strak schema opgesteld, waarin ik 's morgens en 's middags aan het boek werkte, ertussen in mijn dagboek bij schreef en 's avonds de post deed. Ik hield me vrij goed aan dit schema, wat erin geresulteerd heeft dat ik me overdag heel rustig voelde en geen last heb gehad van zenuwen en dagdromen over de naderende vrijheid. Zelf had ik ingeschat dat de laatste loodjes na het hoger beroep wel zwaar zouden gaan wegen, maar dat viel reuze mee, want nog steeds gaan de dagen heel erg snel. Als ik dan in bed lig begin ik wel steeds meer, met zenuwen in mijn maag, me voor te stellen hoe het zal zijn, maar dat is logisch en ik lijd er niet onder. Ik heb geen last van een prikkelend ongeduld, of een opdringend gevoel dat de tijd steeds langzamer gaat. Wellicht zouden deze laatste weken moeilijker zijn geweest zonder deze intensieve schrijfwerkzaamheden.

En het is niet alleen dàt gevoel wat me enthousiast maakt over het werken aan het boek. Het hele jaar door heb ik elke dag een dagboek bijgehouden en opgeschreven hoe ik me voelde en wat er gebeurde. Nooit had ik gedeeltes teruggelezen, maar nu heb ik alles nog eens doorgenomen. Ik heb zo, op een wat afstandelijker wijze, nog eens de hele periode beleefd en daarbij zijn me een aantal dingen opgevallen. Behalve dat ik met de tijd steeds beter mijn gevoelens en ervaringen kon omschrijven, viel het me op dat ik in mijn dagboek telkens op mijn situatie terugkwam en mezelf confronteerde met de beperktheid en de hardheid van het bajesleven. Hoe leuk een gebeurtenis ook was, hoeveel ik soms gelachen heb, steeds weer was er een "maar". De uniformen, de regels, de vernederingen en de gesloten deur vormden steeds weer een obstakel. Door al die negatieve gevoelens op te schrijven en van me af te zetten is het bijna het hele jaar prima met me gegaan en kon ik toch vrolijk zijn en me goed voelen. Toen ik het dagboek doorlas herkende ik andermaal hoe enorm belangrijk dat schrijven voor mij is geweest. Daarom heb ik het ook volgehouden. Ik hoor de jongens het nog roepen die eerste weken: "Dat schrijven leer je binnen twee maanden af, want dan is er niets meer te schrijven; elke dag is immers dezelfde." Ik ben blij dat ze ongelijk hadden. Maar, wat ze zeggen is niet uit de lucht gegrepen. Veel gedetineerden houden in het begin van hun detentie een dagboek bij, maar de meeste kappen er snel mee, vanwege het eentonige ritme waarin alles hier gebeurt en waardoor elke inspiratie wordt weggevaagd. Ik heb ontdekt dat, ondanks de saaiheid van het bajesbestaan, schrijven wel degelijk inspirerend is. Dan praat ik eigenlijk met mezelf, waardoor ik rust vind. Die constante confrontatie met mezelf heeft me veel doen leren over mezelf. Daardoor heb ik het gevoel nu veel bewuster en doordachter op situaties te kunnen reageren.

Doordat ik me dit jaar ook enorm heb beziggehouden met de ontwikkelingen in de politiek op allerlei niveau's, ben ik ook steeds meer bevestigd in de ideeën die ik over machten, ook parlementaire machten, had. Ik ben bevestigd in mijn anarchisme en heb gezien dat elke macht per definitie ook machtsmisbruik maakt. De politiek wordt bepaald door een stelletje egoïsten, die op een zo gewiekst mogelijke manier proberen de bevolking rustig en kalm te houden en de verschillende groepen tegen elkaar uit te spelen. En dat dan om een beleid te voeren enkel in het voordeel van hun eigen portemonnee. Ook ben ik enorm gesterkt in mijn anti-militarisme. Ik ben geen terrorist geworden, zoals een psychiater de geestestoestand van een politiek gevangene na 12 maanden cel inschatte, maar heb ontdekt met welk een enorm netwerk het militarisme onze hele samenleving omvat. Ik heb nu veel beter voor ogen hoe ik daartegen wil gaan vechten. Want het is duidelijk dat ze me niet hebben klein gekregen. Bovendien heb ik niet dienst geweigerd om daarna te doen alsof daarmee mijn strijd is afgelopen. Zolang er ongelijkheid is, en zolang het militarisme de pijler is van onze maatschappij, zal ik doorgaan met de strijd ertegen. De totaalweigering was dan ook geen levensdoel. Ik ben in die situatie gedrongen door de organisatie van de samenleving. Net als ik ook anders mijn manier van leven probeer vol te houden, heb ik het ook in deze confrontatie met het leger gedaan. Daarbij is mijn kritiek op het militarisme en op de maatschappij steeds centraal blijven staan. Ik heb me niet opgesteld als een martelaar of held, en dat ben ik ook niet. Ik heb me niet beijverd voor een oplossing voor het probleem totaalweigeren, want die is er niet. Het totaalweigeren en de totaalweigeraars zijn niet het probleem, maar het leger is het probleem, en daar wil ik steeds tegen vechten. Het heeft geen zin als via een wet op de totaalweigering wederom de kritiek op het leger en op de samenleving ingekapseld gaat worden. Elke politieke oplossing is dan ook te zien als een onderdeel van de toenemende repressie in de Nederlandse samenleving. De leus "Totaalweigeraars vrij", die veel in de vredesbeweging gehoord wordt,

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

slaat dan ook eigenlijk nergens op. Het gaat niet om die totaalweigeraars; de enige leus die van toepassing is, blijft:

GEEN MAN, GEEN VROUW, GEEN CENT, VOOR HET LEGER!!!!

Ik hoop dan ook dat dit boekje als zodanig is overgekomen. Het geeft aan hoe men met een totaalweigeraar omgaat en het is mijn ervaring. Een persoonlijk verhaal van een totaalweigeraar dus. Maar de boodschap die ik hiermee uit wil dragen en duidelijk wil maken, is dezelfde die de essentie van mijn totaalweigering, van mijn leven, bepaalt.

Weiger mee te doen met de toenemende vernietiging van mens en milieu. Weiger de dienst, weiger belastingen te betalen, die gebruikt worden voor defensie en andere smerige onderdelen van onze samenleving, kom in verzet en protesteer ertegen. Maak jezelf niet schuldig aan de misdaden die dat kleine groepje enge mannen, die geld belangrijker vinden dan het welzijn van mens en leefomgeving, begaat.

Rest mij nog om alle mensen te bedanken die me dit jaar gesteund hebben via post en bezoek. Vooral Sil, Willem, Nynke, Maria, Gee, Karin, Mark, Piet, Marc, Evert-Jan, de fam. De Haan, Jeltje, Roelof, Lily, Ellen, en al die andere mensen. Ook wil ik bedanken Anton Constandse, Meinte Ringia, Willem de Haan voor hun medewerking aan dit boekje. En niet in de laatste plaats Almar en Bob; zonder hun hulp zou "De Muesli Bloeit" nooit ontstaan zijn.

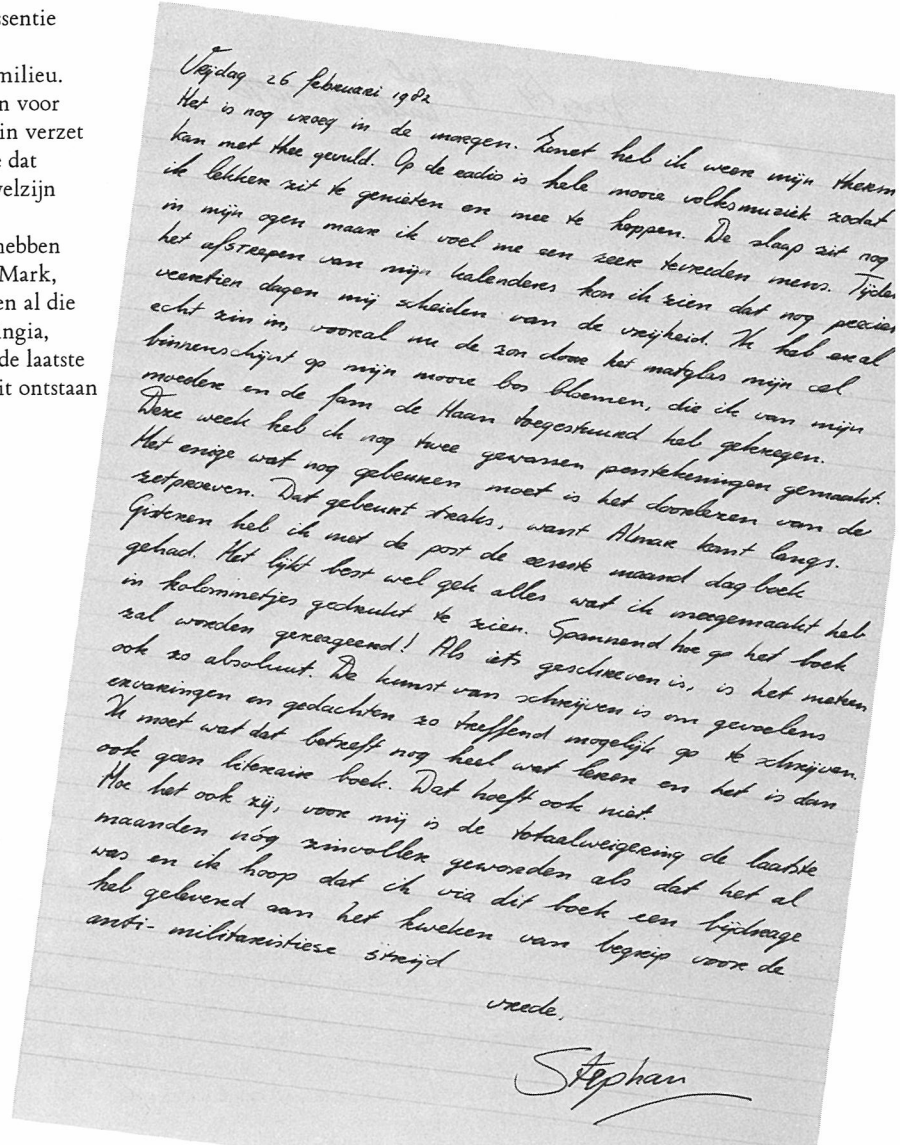

Vrijdag 26 februari 1982

Het is nog vroeg in de morgen. Zonet heb ik weer mijn therm
kan met thee gevuld. Op de radio is hele mooie volksmuziek zodat
ik lekker zit te genieten en mee te hoppen. De slaap zit nog
in mijn ogen maar ik voel me een zeer tevreden mens. Tijden
het afstrepen van mijn kalenderes kon ik zien dat nog precies
veertien dagen mij scheiden van de vrijheid. Ik heb er al
echt zin in, vooral nu de zon door het matglas mijn cel
binnenschijnt op mijn mooie bos bloemen, die ik van mijn
moeder en de fam de Haan toegestuurd heb gekregen.
Deze week heb ik nog twee gewassen pentekeningen gemaakt.
Het enige wat nog gebeuren moet is het doorlezen van de
zetproeven. Dat gebeurt straks, want Almar komt langs.
Gisteren heb ik met de post de eerste maand dagboek
gehad. Het lijkt best wel gek alles wat ik meegemaakt heb
in kolommetjes gedrukt te zien. Spannend hoe op het boek
zal worden gereageerd! Als iets geschreven is, is het meteen
ook zo absoluut. De kunst van schrijven is om gevoelens
ervaringen en gedachten zo treffend mogelijk op te schrijven.
Ik moet wat dat betreft nog heel wat leren en het is dan
ook geen literair boek. Dat hoeft ook niet.
Hoe het ook zij, voor mij is de totaalweigering de laatste
maanden nóg zinvoller geworden als dat het al
was en ik hoop dat ik via dit boek een bijdrage
heb geleverd aan het kweken van begrip voor de
anti-militaristiese strijd

vrede,

Stephan

Discussies tussen totaalweigeraars

Door middel van brieven die enkele gedetineerde totaalweigeraars vanuit de verschillende Huizen van Bewaring aan elkaar schreven, ontstonden discussies over houding en gedrag in de bajes, met name tegenover bewakers en medegedetineerden. Stephan Kraan liet zich bij deze gedachtenwisselingen niet onbetuigd.
De hierna volgende fragmenten tonen duidelijk dat totaalweigeraars hun eigen argumenten en motivaties toch op verschillende manieren interpreteren.

Uit een brief van Stephan Kraan 17-2-'82

Laten we eens de discussie over de verschillende manieren om met je totaalweigeren om te gaan, beginnen. Of althans, laat ik wat zeggen aan de hand van het radioprogramma met Joost, en ook over de keuzes van Robert en Louwrens voor een P.O.I.*) Ik denk dat de meeste dingen daaromtrent wel bekend zijn, maar toch wil ik er wat over kwijt. Het gaat dus om het aangaan van compromis met Justitie c.q. Defensie. Ik vind werken in een P.O.I. een groot compromis. Ook het vragen om verlof zie ik zo. Ik weet wel, als ik de kans heb om weg te lopen dan ben ik weg en ik zou mezelf niet vrijwillig terug willen melden. Ik heb immers niet gevraagd om opgesloten te worden. Nou, dan loop ik ook niet vrijwillig weer die bajes in. Met die RDM-actie hebben we ons wel min of meer aangegeven, maar daar zat duidelijk een aanklacht met een demonstratief karakter achter. Maar zoals Joost deed. Eerst opbellen en ze dan ook nog een kop koffie aanbieden, nee dat zou ik zelf toch niet doen. Net zomin als verlof aanvragen. Ik blijf het liefst uit hun gunstensfeer. Maar dat ook niet consequent want ik vraag ook wel extra bezoek of zo, maar mijn grens ligt duidelijk anders dan die van Joost, Robert of Louwrens.
Zostraks had ik het over de grens die je stelt bij het maken van deze keuzes, immers als je niet mee wilt werken aan dat systeem, je erbuiten stelt, hoe zit dat dan met keuzes als hoger beroep en cassatie? Ik wil er toch iets meer over zeggen. Het heeft te maken met de algemene vraag "Kun je wel consequent zijn?" Veel mensen zeggen dat totaalweigeren een kwestie is van consequent handelen. Het lijkt me duidelijk dat je niet geheel consequent kunt zijn. Als je iets koopt dan gaat een gedeelte van de belasting daarover al naar Defensie. Dus zou je moeten jatten en daar is dan ook weer veel op tegen. Met dienstweigeren is die keuze ruimer en makkelijker in feite. Je kunt je namelijk heel duidelijk verzetten, laten zien hoe je ertegenaan kijkt. Je kan de keuze maken voor verzet en zelfs dan heb je een hoop mogelijkheden. Onze keuze is duidelijk. Maar verschilt ook daarin weer in verschillende benaderingswijzes. Ieder doet het zo als hem het beste lijkt. Maar toch vind ik het verschil van keuze voor al dan niet bajeswerk, verlof, etc. een vrij principiële. Ook al studeer je voor jezelf, ook al heb je een ander mooi baantje, het principe blijft hetzelfde. Je doet bajeswerk en werkt mee aan het bajessysteem. Heel duidelijk. Consequent niet meewerken is ook hier onmogelijk. Maar zo'n stap waarin geen sprake is van overmacht, vind ik toch duidelijk een compromis.
Mijn norm daarin ligt dicht tegen de grens van overmacht aan. Ik moet eten, ik moet naar de wc, ik heb brieven en bezoek nodig. Vaak stel ik mezelf bij een keuze de vraag of ik echt niet zonder kan. Dat wisselt wel met bepaalde stemmingen, maar toch is de marche vrij duidelijk.
Ik ga mezelf niet verloochenen, ik ga geen bajeswerk doen. Ik doe geen beroep op de wet en ik eet geen vlees. Natuurlijk vraag ik me een beetje af of ik maar moet accepteren dat deze keuze voor een ieder verschillend is of dat er toch bepaalde normen voor ieder van ons gelden. En moet je wel normen stellen? In het groot stel je immers ook normen, ik accepteer een fascistische denkwijze toch heel duidelijk niet. Maar het staat me ook niet aan dat mensen roken en mij daarmee lastig vallen. Is dat stellen van normen enkel iets van persoonlijk inzicht?
Moet je dan zeggen: ik voor mezelf en God voor ons allen? Misschien is het wel verkeerd om op deze manier over dingen na te denken, want volgens mij is er geen oplossing. Als die oplossing er was dan zou gelijk een sleutel gevonden zijn voor alle problemen. Maar die vaststelling komt er toch op neer dat we het probleem moeten accepteren en dat we dan hooguit spelregels kunnen bedenken om het toch een beetje te rooien. Toch een systeem? Of kunnen we het zo bedenken dat toch iedereen aan zijn/haar trekken komt, met als achtergrond en basis een humanistische zienswijze.

Verder heb ik jullie eigenlijk maar weinig te melden, behalve dan dat hier momenteel een rare situatie ontstaat. Er zitten hier een aantal vrij jonge knapen die zich schuldig hebben gemaakt aan terroriseren van schoolkinderen en bejaarden. Bij wijze van sociale controle of zo, ik weet niet hoe je dat moet noemen, zijn ze dus even aangepakt door medegevangenen. Bewakers spelen dat gewoon mee.
In Italië en wellicht ook op andere plekken van deze aardbol gebeurt dat ook, dan zijn zelfs bewakers slachtoffers van die praktijken. Hier in Nederland zie je dat ook met homo's in bajessen en hier en daar ook buitenlanders. Ik ben benieuwd hoe zich dat hier ontwikkelt. Het gaat

*) *Een P.O.I. is een open inrichting voor afgestrafte gedetineerden, die nog maar een klein aantal maanden van hun straf uit moeten zitten. Het woord "open" betekent dat de gedetineerden werk hebben buiten de inrichting en daar zelfstandig bezig zijn. Na het werk moeten ze zich terugmelden. In de inrichting zitten de mensen in een soort leefgroep en dus niet in cellen. In de weekends mogen de mensen naar huis. Natuurlijk zijn er wel strenge voorwaarden voor een P.O.I. waardoor momenteel zelfs plaatsen open zijn (wegens gebrek aan werk). Robert en Louwrens hebben als totaalweigeraars in zo'n inrichting hun laatste maanden uitgezeten, ze kozen ervoor uit persoonlijke overwegingen (relatie). Robert kon als werk zijn studie in Rotterdam voortzetten en Louwrens werkte bij het maandblad van de reclassering KRI. Het aanvaarden van bajeswerk is onder totaalweigeraars een discussiepunt.*

helemaal langs me heen en ik merkte er eerst ook niets van, omdat het gebeurde op de recreatie, waar ik nooit heen ga. Maar die jongetjes durven nu dus niet meer te luchten of te recreëren.

Weigerplichtig door Joost Duinhof

Uit: "De Vrije Apeldoorner"
27 november. Het is de tiende dag vandaag. Ik zit nu in Scheveningen, de jeugdafdeling van de gevangenis die door Pieter Menten bekend is geworden. Na Breda heb ik alweer in drie plaatsen vastgezeten: Nieuwersluis, Sassenheim en hier. Het aantal kilometers dat ik intussen heb afgelegd, is onvoorstelbaar.
Al drie keer ben ik van Nieuwersluis naar Arnhem geweest, nadat ik Apeldoorn, Breda en wederom Arnhem aan had gedaan. Als dat zo doorgaat gaat deze grap voor het vaderland dik in de papieren lopen. Honderden kilometers in gezelschap van twee bewakers en een chauffeur. Tel uit je winst. Ik begrijp nu waarom Defensie zoveel moet kosten.

Behandeling

De tijd in Nieuwersluis was in feite een prettige anti-climax. Door verhalen over toestanden in het verleden was ik knap nerveus toen ik daar aankwam. Door andere verhalen over diezelfde toestanden was men in Nieuwersluis ook niet wat je noemt ontspannen. De kat werd een dag van twee kanten uit de boom gekeken. Niet onterecht. De berichten over de slechte behandeling, zoals ze in de kranten hebben gestaan, kloppen helemaal. Ik heb de bewakers gesproken, die eraan mee hebben gedaan. Het duurde wel een paar dagen voor ze op mijn vragen ingingen. Je praat nou eenmaal niet makkelijk over dat soort dingen met iemand die zelf totaalweigeraar is.
Toen we dat dode punt gepasseerd waren, vertelden ze over een paar groepjes. Groepjes die de bewakers doodzwegen of moordenaar noemden, die om de vijf minuten op de bel drukten of urenlang op de deuren stonden te rammen, die boterhammen gooiden of tegen de muren plakten. Dat was om stapeldol van te worden. Een reactie kon niet uitblijven. Achteraf vinden de bewakers de reactie niet goed. Maar blijf onder dat soort getreiter maar eens normaal. Deze kant van het verhaal is nooit in de kranten gekomen. En dat terwijl de betrokken totaalweigeraars het nooit zullen ontkennen. Integendeel. Gniffelend zullen ze vertellen dat ze wel voor ƒ 5.000,-- schade hebben aangericht. Ik begrijp daar niets van. Vooral niet nu ik er zelf gezeten heb. Hoe kun je in vredesnaam volhouden dat je bezig bent voor een menswaardige samenleving, als je niet in staat bent om achter een uniform een mens te ontdekken. Als je middelen gebruikt die je, wanneer door anderen gebruikt, afwijst. Links geweld is ook geweld. Gelukkig zijn de genoemde toestanden slechts bij uitzondering voorgekomen. De meeste totaalweigeraars hebben een goed contact met hun bewakers gehad.
Ik heb ook hele goede gesprekken, soms gezellig, soms diepgaand. Ze leverden meestal zelfs een soepele behandeling op. De deur die open blijft staan, of de krant die eigenlijk niet voor mij bestemd is. Ook Nieuwersluis is wat je er zelf van maakt.

Transport

Donderdag werd ik overgeplaatst naar de burgerbajes. Eerst moest ik voor de zoveelste keer naar Arnhem. De krijgsraad wilde eerst een mededeling kwijt. Ik weet nog steeds niet welke, maar ik moest erbij zijn. Daarna ging het weer richting Den Haag, nu naar een militaire psychiater. Deze man had het aardige plan opgevat mijn geestelijke geschiktheid voor de militaire dienst te onderzoeken. Hoe hardleers is het vaderlandse bureaucratische apparaat!

Zelfs het weigeren van de keuring dient in veelvoud te geschieden. De verwarring waarin ik hem achterliet was aandoenlijk. Om één uur was het jeugdhuis van bewaking "De Sprang" dan aan de beurt. Tenminste, dat dacht ik. Om half twee stond ik alweer op de stoep. Er was geen plaats voor mij. Mijn begeleiders kregen angstvisioenen over het avondeten. Hoe graag hadden ze afscheid genomen. Na veel getelefoneer bleek er in Sassenheim nog plaats te zijn. Iedereen blij, wij weer op stap. De vreugde was maar kort, want de weg naar Sassenheim was zoek. Maar om vier uur zat ik dan eindelijk in mijn zevende cel. Voor één nacht werd gezegd. Maar om vijf uur zat ik alweer in de auto. Weer richting Den Haag, er bleek toch plaats te zijn. Om zeven uur zat ik uitgeblust aan mijn avondeten. Nooit gedacht dat totaalweigeren zo vermoeiend kan zijn.

Reactie van Harrie de Graaf

Net als, neem ik aan, bij jullie was hier de hoeveelheid post ook overdonderend. Op zich vond ik het een hele kick om zoveel post te ontvangen, maar met sommige teksten op kaarten had ik grote moeite. Ik ga dan wel uit van de goede bedoeling van die mensen, maar af en toe lijkt het alsof wij "de uitverkorenen" zijn. Er was echter één kaart waar ik vreselijk woest over ben. PPR-jo uit Noord-Holland stuurde mij een kaart, met daarop een tekst die zij aan de minister van oorlog, Van Mierlo, hadden gestuurd. In die tekst stond dat zij strafvermindering vroegen voor mij of tenminste verlof tijdens de Kerst. Ik báál daar erg van, want door de nadruk te leggen op het "zitten" gaat men volledig voorbij aan de kern, nl. "geen man, geen vrouw, geen cent voor het militarisme." Misschien is het daarom goed om hierover met elkaar te overleggen, zij het per brief, hoe je op dit soort activiteiten reageert. Ikzelf hecht hier wel belang aan, want ik krijg steeds meer het idee dat bepaalde organisaties ons willen gaan "bevoogden". Het is niet mijn bedoeling om alleen de totaalweigeraars met de zogenaamde

onkruit-achtergrond als de "enige echte" te zien. Wel vind ik dat voorkomen moet worden dat organisaties of partijen zich op het verschijnsel totaalweigeren gaan gooien en zich enkel richten op bijv. de straf.

Dinsdag 19-1

't Is alweer 2 dagen geleden dat ik aan deze brief begon. Vandaag zal ik 'm afronden zodat jullie 'm deze week nog ontvangen.
Vandaag ontving ik de rondbrief van Stephan met o.a. zijn mening over het "doen en laten" bij totaalweigering. Verder ontving ik ook een kopie van de bijdrage van Joost aan de "Vrije Apeldoorner", dat ging over zijn ervaring in Nieuwersluis en zijn mening over het "doen en laten" van enkele voorgangers. Kortom, genoeg stof om te reageren, wat ik nu ook zal doen.
Hier volgt dan mijn visie op je bajeshouding:
Sinds ik in de bajes zit heb ik niet gewerkt. Dit deed ik, omdat ik mezelf niet wil laten gebruiken als zeer goedkope produktiekracht. De vraag of wel/niet werken consequent is, was daarom totaal niet ter sprake. Ik "verhoer" me niet aan producenten, die profijt trekken van de klote-situatie waarin 'n gevangene verkeert.
Vlak na de zomer hebben Robert en ik het vaak gehad over de keuze om naar een open- of halfopen inrichting te gaan. Beiden voelden we daar wel iets voor. Voor mij waren dat enkel persoonlijke overwegingen. Daarnaast waren bij mij enige "praktische" twijfels, nl. dat je nooit zekerheid hebt òf je voor een (half)-open inrichting in aanmerking komt. Zou dat niet gebeuren, overplaatsing naar een (half-)open inrichting, dan was ik letterlijk en figuurlijk nog verder van huis. Het zou dan betekenen dat ik dan in de jeugdgevangenis in Vught zou komen, dus nog een grotere afstand voor m'n bezoek, verplicht werken (of anders afzondering) enz. enz. Verder had ik ook nog min of meer politieke/principiële bezwaren tegen het overplaatsen naar een (half-)open inrichting. Ik vond het meewerken hieraan een te grote concessie m.b.t. totaalweigeren, m.i. had ik dan net zo goed een beroep op de wet kunnen doen, let wel ik heb het nu enkel over mezelf en niet over de keuzes die Louwrens of Robert hebben gemaakt. Voor mij is totaalweigeren niet alleen het "ter discussie stellen van het militarisme", maar evengoed een "provocatie" naar de overheid, het alom bekende "ik verdom 't". Hierom bestaat er voor mij geen politieke oplossing of compromis voor totaalweigeren zoals groepen als Pax Christi of de PPR nastreven. Zelfs een wet waarin de politieke bezwaren tegen het militarisme naar een (half-)open inrichting zijn vertaald zie ik, voor mij althans, als een compromis in de zin die het Pax en de PPR nastreven. Immers, je verricht dan "een dienst" en krijgt er voordelige faciliteiten voor terug: in mijn ogen een verkapte "vervangende dienst".
Al met al werd dit voor mij een groot dilemma en heb ik er maandenlang over zitten nadenken eer ik een beslissing nam. Moest ik nu "voorrang" geven aan mijn persoonlijke overwegingen, of moest ik "voorrang" geven aan mijn overtuiging? Ik kwam er niet uit en stelde de beslissing keer op keer uit. Pas in oktober nam ik een besluit dat ik in ieder geval het hoger beroep bij het HMG aanhield. En na weer een periode van "beraad" nam ik me voor om na het HMG cassatie aan te tekenen en dus niet in aanmerking te willen komen voor overplaatsing naar wel of niet een (half-)open inrichting.
Doordat ik me een hele tijd met dit probleem had beziggehouden kreeg ik een nogal "tweeslachtig" gevoel over mijn houding in de bajes. Aan de ene kant de persoonlijke motieven om "het me in de bajes niet al te moeilijk te maken". Aan de andere kant principiële motieven om "zo min mogelijk compromissen te sluiten omtrent mijn totaalweigering". Hierbij komt nog dat mijn besluit om niet te worden overgeplaatst genomen was op grond van praktische twijfels. Al met al was ik er ook na mijn besluit nog niet uit.
Op dit moment heb ik de voor mij juiste houding al gevonden, m.a.w. ik ben er wat mij betreft "uit". Ik zou het van mezelf onjuist hebben gevonden wanneer ik om persoonlijke redenen naar een (half-)open inrichting zou zijn gegaan. 't Is echter niet zo dat ik vind dat persoonlijke redenen "ondergeschikt" zijn. Nee, ik weiger totaal om politieke redenen, maar ik zie totaalweigeren ook als een "provocatie" ("ik verdom 't"). Door het aanvaarden van het compromis om naar een (half-)open inrichting te gaan, zou ik dat laatste niet terug kunnen vinden in mijn totaalweigering. Om dit duidelijker te maken moet ik eerst zeggen wat ik nu precies versta onder die "provocatie". Vanuit anarchistische achtergrond zie ik behalve het militarisme, ook het staatsgezag liever oprotten. De dienstplicht is een onderdeel van dat staatsgezag en daarom, of beter òòk daarom weiger ik. De consequentie om hiervoor 18 maanden bak te krijgen zie ik als "intimidatie" van de staat. Enfin, ik zie die dienstplicht niet zitten en dus doe ik het niet, ik verdom 't. Door dit te doen "provoceer" je de staat (in het "jasje" van de rechtbank) tot het opleggen van die 18 maanden. Voor mij is dit een logische gang van zaken, en ik wil mij niet laten "intimideren" door de gevangenisstraf. Ik verdom die dienstplicht en zal haar daarom niet uitvoeren.
Ik hoop dat dit een beetje duidelijk is overgenomen en dat het stof oplevert voor de verdere discussie.
O ja, nog één ding. Net als Stephan schreef, ben ik me ervan bewust dat consequent zijn iets is wat je nooit tot het uiterste kunt volhouden. Bij mij gaat het "consequent-zijn" op tot het in hoger beroep gaan. Dat is voor mij enkel een middel om niet te worden overgeplaatst naar een gevangenis.

N.a.v. wat Joost schreef in de "Vrije Apeldoorner" het volgende. Zijn betoog over de behandeling in Nieuwersluis (ik ga er maar vanuit dat jullie het ook gelezen hebben) verbijsterde mij nogal. Niet omdat ik allergisch ben voor kritiek, maar omdat hij de "rollen" omdraait. In dat stukje schreef hij onder meer dat er totaalweigeraars zijn geweest die "bewakers doodzwegen of moordenaar noemden, die om de 5 minuten op de bel drukten of urenlang op de deuren bonkten, die boterhammen gooiden of tegen de muren

plakten . . . " en dan verderop: "Een reactie kon niet uitblijven. Achteraf vinden de bewakers de reactie niet goed. Maar blijf onder dat soort getreiter maar eens normaal." De ervaring die ik heb met getreiter tijdens m'n Nieuwersluis-verblijf was dat dat getreiter van "de andere kant" kwam. Wat te denken van bijv. vijf dagen lang in vuile kledij zitten, omdat "men" te beroerd is schone te geven terwijl dat al drie dagen lang in een cel verderop lag? En dan nog die belachelijke afzondering zodat je 24 uur per dag in een hok zit van 2 1/2 bij 1 meter. Zo zijn nog veel meer pesterijtjes op te noemen. Alhoewel ik wel moet zeggen dat wij, de totaalweigeraars van de RDM-actie, het in vergelijking met de groep van de TNO-actie "beter" hebben getroffen. Enfin, natuurlijk kun je vraagtekens plaatsen bij hetgeen wij vaak genoeg deden in Nieuwersluis, nl. op de deuren bonzen. Voor mij was het een goed afreageersel om de opgefoktheid kwijt te raken. Want dagenlang verblijven in een hok en weten dat enkele cellen naast je kameraden (het revolutionaire elan druipt eraf . . .) zitten zonder dat je die mag zien en enkel kan spreken op de illegale manier: schreeuwen door het raam, dus vervelend voor de bewakers? maakt ieder mens opgefokt.
Enfin, het zal duidelijk zijn dat ik stomverbaasd was toen ik dat stukje las in de "Vrije Apeldoorner".

Reactie van Jan van Herp

Hoi Dick, Jan, Robert, Harrie, Stephan, Joost en Michiel.
Discussie. Wel op de valreep voor de meesten van jullie. Je zou kunnen zeggen dat het al een compromis is om in deze wereld te leven en "Jeder Konsequenz führt zum Tode".
Omdat je een jongetje bent en op een bepaald moment op een leeftijd komt dat anderen vinden dat er maar eens een man van je gemaakt moet worden, krijg je met militaire dienst te maken. Je wordt een object gemaakt. Je staat voor een voldongen feit, alles wat je daarna doet is volgens mij een oneigenlijke keuze. Opgedrongen, je kunt gaan of je kunt niet gaan. Je kunt op verschillende manieren gaan en je kunt op verschillende manieren niet gaan. Ik vind dat ik nooit heb gekozen voor de bajes. Ik "koos" ervoor om niet te gaan en tenslotte "koos" ik ervoor om op deze manier niet te gaan. Ik accepteer de consequenties niet, maar ik zal wel moeten. Ik accepteer de machtsverhoudingen niet, vandaar dat ik ook niet ging. Het is een aangrijpingspunt om je ideeën over een anti-autoritaire samenleving in praktijk te brengen. Maar je hebt te maken met de autoritaire samenleving en de autoriteiten, daar zal je op een bepaalde manier je weg doorheen moeten zoeken. Voor mezelf heb ik altijd zoveel mogelijk mijn geestelijke en lichamelijke gezondheid vooropgesteld. Toen ik in juli 1980 werd opgepakt en naar Nieuwersluis gebracht, kwam dat op dat moment heel slecht uit. Om persoonlijke redenen, op dat moment was de militaire dienst-toestand helemaal niet belangrijk. Dus deed ik een beroep op de wet als mogelijkheid om er weer uit te komen, wat verrassend snel lukte (binnen 24 uur).
Inconsequent misschien, maar achteraf ben ik blij geweest dat ik het gedaan had. Dan het oppakken. Ik had zelf gedacht: ze zien maar dat ze me krijgen. Dat kwam mij toen het beste uit. (Ik zou nu achteraf zeggen: op laten pakken bij een actie lijkt me beter, vanwege, zoals Stephan zegt, de demonstratieve aanklacht, bovendien heb ik het "onderduiken" als een strafverlenging ervaren, nu). Je kunt ook de marechaussee bellen of in een kerk gaan hongerstaken. Vanuit mijn ideeën zou ik dat nooit doen. De kerk lijkt mij het hol van de leeuw als het om machtsverhoudingen gaat en de marechaussee uitnodigen is hun macht erkennen. Maar ik vind dat ieder zijn manier heeft, ieder zijn mogelijkheden.
Dat stukje van Joost in de "Vrije Apeldoorner": Door dat soort dingen op te schrijven, geef je hen vanuit wel zeer onverwachte hoek een legitieme reden om zich nog onmenselijker te gedragen. Je kunt van mening verschillen, maar niet zodanig dat je daarmee de "andere kant" in de kaart speelt. Dan vind ik dat je je er niet mee moet bemoeien. De grootste vijand is juist de "redelijkheid" van degenen die zich het recht hebben toegemeten over anderen te kunnen beslissen. En iedere bevestiging van die redelijkheid zullen ze wel aardig vinden. En zo werden wij 18 maanden de bak in-gelachen, zeer beschaafd, zeer redelijk. Ik zoek me rot naar dat mens achter dat uniform.
Ik ben het met Stephan en Harry eens dat er geen oplossing is voor de militaire dienstplicht, behalve het afschaffen van machtsposities en een mentaliteitsverandering. Onoplosbaar dus.

Reactie van Dick Snijders

Voor we kunnen discussiëren over de vraag in hoeverre we consequent willen of kunnen zijn, moeten we ons eerst afvragen waarin we dan consequent zouden willen zijn. Ik geloof namelijk dat juist daarin de verschillen tussen de diverse dienstweigeraars liggen. Er zijn meerdere redenen aan te geven waarom iemand geen beroep op de Wet GMD wil doen. De een doet dit misschien louter niet om het feit dat een beroep op de Wet GMD niet als kritiek op het militarisme wordt beschouwd, de ander weigert absoluut om welke plicht dan ook opgelegd te krijgen. De laatste zal als hij consequent wil zijn bijv. geen bajeswerk verrichten, zo min mogelijk medewerking aan Justitie verlenen en misschien zelfs in een uiterst doorgetrokken consequentie zijn voorlopige invrijheidstelling weigeren. Hoe ver hij gaat beslist hij uiteraard ook vanuit persoonlijke oogpunten. De eerste daarentegen vindt misschien dat hij zijn doel (bijv. publiciteit) al in zijn eerste tijd heeft bereikt en heeft er verder geen enkel bezwaar tegen de rest van zijn tijd zo goed mogelijk door te komen met behulp van een flinke hoeveelheid gunsten van Justitie (en Defensie). Ik geloof niet dat Robert zijn beslissing op deze grond genomen heeft, maar misschien zit Joost wel in deze richting. Iets anders wordt het als vertegenwoordigers van de zojuist gesuggereerde groepen dienstweigeraars gaan proberen elkaar zwart te maken als in een soort

onderlinge competitie. Een uiting daarvan trof je aan in het artikel van Joost, althans, het lijkt er verdomd veel op. Ik vind het prima om over je opstelling in Nieuwersluis en in de bajes te discussiëren, maar wat Joost in zijn artikel doet is het uitspelen van een andere groep dienstweigeraars. En dat nota bene ten gunste van een stelletje militaristen. Die bewakers kunnen best reuze aardig geweest zijn, maar ook zij zijn verplicht klakkeloos bevelen op te volgen en het lijkt mij niet veel verschil maken of je door een "norse" of door een "vriendelijke" soldaat wordt neergeknald.
Dat Joost zich eraan ergert dat er is gebonkt, geroepen of misschien zelfs iets kapot is gemaakt kan ik helemaal niet begrijpen. Sinds wanneer moeten we ons erbij neerleggen dat we worden opgesloten?
Het beste zou zijn als de hele barak met de grond gelijk was gemaakt, zo'n ding is toch nergens nuttig voor te gebruiken. En als die bewakers het vervelend vinden dat er herrie gemaakt wordt, moeten ze geen mensen opsluiten, simpel zat.

Uit een brief van Stephan Kraan 23-1-82

Deze week heb ik bezoekjes gehad van Mark (dokter) en Piet (reclassering). We discussieerden over mijn mogelijke voorlopige invrijheidstelling (VI). Ik las ergens dat Louwrens een rapport nodig had om VI te krijgen. Het schijnt zo te zijn dat elk geval verschillend wordt beoordeeld. Het hangt af van de reclasseringsraad. Hier in Friesland zijn ze volgens Piet daar nogal soepel in. Zo'n rapport moet aangeven dat er gevaar voor herhaling of voor een ander strafbaar feit is en bovendien moeten daarin je toekomstige leefomstandigheden worden genoemd: of je wel een huis en een uitkering dan wel baan hebt. Nou, ik heb helemaal geen zin om zo'n rapport te laten maken. Ik maak zelf wel uit hoe ik wil leven en wat ik ga doen en daar heeft niemand wat mee te maken. In ieder geval niet die lui die mij gevangen houden. Het doet me denken aan rapporten voor mensen in ziekenhuizen en inrichtingen waarin gekeken wordt of ze alweer beter zijn. Nee, ik ben gezond en heb geen enkele verantwoording tegenover die lui af te leggen. Als ze me VI geven dan neem ik dat aan, maar ik ga er niet om bedelen of zo. Nu is de kans dat ik het zó krijg 99%. Maar ja, als ze moeilijk doen dan moet ik nog wel heel diep nadenken of ik daaraan wil meewerken.

Brief van Dick Snijders

Ik krijg net de brief van Stephan en tref daarin ook weer iets aan over het vraagstuk van de VI. Toevallig heb ik het hier met de humanist de afgelopen weken over gehad. Omdat VI in feite een gunst is ("goed gedrag") zou je zover kunnen gaan dat te weigeren. Het is achteraf gezien ook vreselijk stom dat we 18 november niet ingegaan zijn op de opmerking van de advocaat-fiscaal dat de straf van 18 maanden in praktijk neerkomt op een jaar zitten. Hoewel hij wat dit punt betreft zeker gelijk heeft, kan het juridisch nooit een argument zijn. Immers, niemand heeft recht op VI. Wel zou ik het van mezelf vreemd vinden als ik die VI zou weigeren, dan wordt het voor mij eigenlijk een bijna vrijwillige keuze nog eens een half jaar te gaan zitten. Aan de andere kant wil ik ook niet om VI vragen, maar voorlopig ga ik ervan uit dat ik die VI automatisch zal krijgen.

Brief van Jan van Kerp

Hoi Stephan,
Al een tijdje, sinds de VPRO-uitzending, ben ik van plan om je te schrijven. Nu, na dit uitstel, ben ik blij dat ik dat gedaan heb. Waar ik me namelijk nogal aan heb geërgerd bij dat VPRO-interview, was de manier waarop jij je tegen de mede-gedetineerden afzette. Ik plaatste dat namelijk in mijn eigen ervaringen hier en waarschijnlijk ook in een breder politiek verhaal (ik hoop dat ik dat uitgelegd krijg).
Ik ergerde me eraan, omdat ik dat allemaal heel makkelijk vind om te zeggen, dat ze zo onverschillig zijn, steeds maar over hun zaakjes praten en domme geintjes uithalen.
Dat heb ik hier ook wel meegemaakt, maar het was niet het overwegende soort contact. Om kort te gaan: ik had niet de ervaringen om me tegen hen af te zetten.
Het is wel moeilijk om er in algemene termen over te schrijven. Maar goed, via Mente kreeg ik in de loop van december te horen dat je met fascisten te maken had, en nu in je verhaal voor de totaalweiger-nieuwsbrief wordt het me dus duidelijk dat ik me één ding niet gerealiseerd heb: dat de sfeer en de mentaliteit in één HVB niet stereotiep zijn voor alle H' en VB. Nu dat ik dat zo gelezen heb, kan ik je beter volgen. Misschien heeft het ook te maken met de manier van omgang. Het is mij gebleken dat je wel degelijk met een aantal kan praten, over het waarom van dingen en dat er bepaalde omstandigheden kunnen zijn waarin een discussie ontstaat.
En dan is er nog wat anders; ik vind mezelf in zekere zin een "luxe" gevangene t.o.v. de anderen. Vanaf de allereerste dag wist ik precies waar ik aan toe was, qua straflengte en dat is nu net de grootste bron van onzekerheid voor de meesten hierbinnen. Bovendien krijg ik iedere week bezoek, wat ook maar een minderheid kan zeggen, en dan al die post . . .
En dan nog wat anders: in onze kijk op de samenleving hebben wij het altijd over geweld, structureel geweld. Mensen die door machten gemanipuleerd worden, een bepaalde mentaliteit opgedrongen krijgen. Die mensen die hier zitten zie ik als slachtoffers van hetzelfde systeem als waar wij tegen vechten; voor een aantal is hun "misdaad" hun manier van schijt hebben aan die samenleving, hun persoonlijke manier van verzet. Voor het nu al te romantisch wordt, ik vraag me daar ook een aantal dingen bij af. Waar zit dat, de scheidslijn van manipuleren/gemanipuleerd worden, en wat is het verschil tussen de hang naar geld van een fabrieksdirecteur en de hang naar

geld van een bankovervallen. (klasse-Justitie?)
Ooit werd mij eens gevraagd: wat is het verschil tussen een totaalweigeraar en een bankovervaller? Beiden worden gepakt door de samenleving; beiden voor 1 1/2 jaar, de roofovervaller heeft een paar ton thuis, jij hebt niks.

Uit een brief van Stephan Kraan

Ik kreeg deze week een brief van Jan van Herp waar ik nu wel even wat over wil zeggen. Jan had in eerste instantie kritiek op mijn houding ten aanzien van medegevangenen zoals ik die uitte in dat interview met de VPRO. Ik zei daar dat er nogal een groot verschil is tussen hen en mij. Dat hun sterke verhalen mij niet interesseren en dat zij zich niet voor die dingen interesseren die mij bezighouden. Verder zei ik dat ik bij hen totaal niets van mezelf kwijt kan. De woorden waren wat anders, maar daar komt het op neer. In een breder kader heeft het te maken met hoe zie je jezelf ten opzichte van andere gevangenen. Jan echter zei mijn laatdunkende opmerkingen te begrijpen in de context van mijn stuk in de nieuwsbrief en mijn ervaringen met een fascist hier. Hij merkte daarbij op dat blijkbaar de sfeer in de bajessen nogal verschillend is.

Ik wil dat nog eens illustreren aan de hand van een voorbeeld van deze week. Maar eerst voor "de nieuwelingen" een omschrijvinkje van de groep gedetineerden waar ik het over heb. Het zijn vrij jonge jongens die hier op het platteland en ook in Ljouwert (knok-)ploegjes vormen. Ze zuipen en vernielen en slaan voor de sensatie. Het zijn jongens die nogal besmet zijn met de ongenuanceerde naïeve gedachtengangen van de NVU en het OSL. (Lees de VN van vorige week over voetbalvandalisme.) Maar ja, deze jongens brengen het ook min of meer in praktijk. Alles wat anders is moet even "bewerkt" worden. Juist omdat het vrij ongenuanceerd is, is het ook heel erg verschillend. Zo werden een paar weken geleden een paar jongetjes hier opgepakt die op straat kinderen en bejaarden in elkaar hadden geslagen bij wijze van hobby. Zelfs hier past zoiets niet en door de binken (want dat willen ze allemaal zijn) werd de jongetjes dus even een lesje geleerd (dat je je gelijken moet pakken als je wil knokken). Grootbekkerij en stoer doen is uiteraard een groot kenmerk van deze groep, waar ik het niet zo op heb. Ze doen in het groot hetzelfde als wat vroeger bij mij op school gebeurde.
Welnu, deze week was het weer eens raak. Een van de vorige keren speculeerde ik erop dat een homo het hier wellicht niet gemakkelijk zou hebben. Ik had helaas niet door dat ik een voorspeller was, want deze week was het zover. Er werd een vrij lange jongen binnengebracht met lange jas aan en een vrouwenhoedje op. Op de recreatie schijnt hij te hebben zitten breien en het duurde een dag of twee voordat ik hem zag. Met het luchten. Hij liep alléén rondjes, langzaam en min of meer "vrouwelijk", in de burgerlijke zin van het woord. Ik denk dat je je daar wel een voorstelling van kan maken. Deze jongen maakte er op deze manier duidelijk geen geheim van dat hij homo was. In een hoek stond een groep jongens die ik hierboven beschreef. Eerst wat aankijkend, toen met wat opmerkingen, en elke keer als de jongen langs kwam, werd het feller. Gore, niet mis te verstane opmerkingen en de meest (b)anale gebaren. Dit was onbeschrijfelijk walgelijk. Ik zou er geen woorden voor weten, die duidelijk moeten maken hoe erg deze jongen vernederd werd, hoe ver deze jongens bereid waren te gaan tegen iemand, die zij niet willen begrijpen, die anders is dan zijzelf. En de bewakers lachten enkel maar mee! Met de gespreksgroep heb ik dit soort dingen meerdere malen veroordeeld en naar voren gebracht, maar de jongens zijn verstokt. Voor deze jongens kan ik totaal geen respect opbrengen. Ze luisteren niet naar argumenten maar volharden zó in hun ongenuanceerdheid dat ze tot vreselijk gevaarlijke dingen in staat zijn.
En natuurlijk begrijp ik ze wel. Hoe het komt dat ze zo denken. Ze zijn in zekere zin zielige slachtoffers van deze hele maatschappij. Ik snap het allemaal precies, maar kan er niet tussen leven. Als je over ethiek, politiek, fascisme, etc. begint, luisteren ze niet eens. Ze begrijpen het wellicht niet. Hoe gemakkelijk is het te veronderstellen dat als je de buitenlanders eruit gooit meer werk krijgt, hoe gemakkelijk is de keuze voor kernenergie, want dat schijnen we nu eenmaal nodig te hebben. En die krakers jatten alleen maar huizen en breken in. Die demonstranten zijn alleen maar werkloos tuig enz, enz. Het is een moeilijk probleem. Want dit zijn toch mensen die ook in "onze ideale wereld" moeten leven. Maar hoe moet dat dan? Hoe kun je deze jongens inzicht geven in de werkelijke toestand? Ik heb er veel met ze over gepraat.
Toen ik buiten was (en ook hier) dacht ik dat deze mensen het nog wel eens zullen leren. Ik kan me hier ook goed verdedigen, maar ik heb gemerkt dat het voor hen nagenoeg onmogelijk is om uit hun oude sleur en gedachtenwereld te komen.

Vrij harde taal tegen die jongens dus. Over de slachtoffers van deze maatschappij. Over de mensen die, denk ik, ongeveer richting van wat "massa" heet zitten. Mensen "waar je je voor inzet". Kun je het ze kwalijk nemen? Nee, driedubbel nee! En dat doe ik ook niet. Ik neem het ze niet kwalijk. Ik weet hoe zoiets ontstaat en weet dat ze er niet helemaal verantwoordelijk voor zijn. Ik weet haast wel zeker dat als ik niet het geluk had gehad via wat vriendjes en via school uit mijn eigen milieu "te vluchten" en te leren om eens verder te kijken dan mijn neus lang is, ik wie weet, wel net zo was geweest. Nee, kwalijk neem ik ze het niet. Mijn ergernis echter is er wel, ergernis vermengd met een gevoel van machteloosheid, van pessismisme. Buiten kun je je eraan onttrekken, maar hier zit ik er dagelijks mee opgescheept.
Het zijn haast de enige mensen die ik om me heen heb. Dat is verdomd frustrerend. Ik wil en kan dat niet ontkennen. Dat is ook wat ik gezegd heb in dat interview. Ik pas niet bij deze jongens en deze jongens niet bij mij. Al bijna een jaar probeer ik met ze te praten, ze een andere kant te laten zien,

resultaat: nul, nul. Het is goed dat ik weet niet alleen te staan, dat buiten andere mensen mij steunen en dat ook andere mensen in de bak zitten. Hier sta ik alleen. Ze hebben respect voor me, deze jongens, en zeggen geen verkeerd woord over mij, maar dat is alleen omdat ik me heb gehandhaafd. Ik zit het langst en denk en doe nog net zo. Mij hebben "ze" niet klein gekregen. Daarin zit de waardering die men heeft voor mij, maar over wat mij drijft, wat mij beweegt dit te doen? Nee, daar willen ze niets van weten.

Het is allemaal wel mooi te verklaren en te begrijpen. Eigenlijk kan je het die massa ook niet kwalijk nemen. Ik praat en praat en praat, en ik begrijp het allemaal o zo goed, maar soms word ik er ook even hartstikke moe van, dan kunnen ze de pot op met hun stoere verhalen, met hun seksisme, racisme en vele ismen meer. Die moeheid neemt toe. Al vrij snel in 't begin was ik uitgekeken op deze groep en slechts zelden ga ik de confrontatie aan omdat ik de moed verlies. Ik accepteer min of meer dat het nu eenmaal zo is. We zijn totaal verschillend. Daarom kies ik mijn eigen weg. Zoek ik hier het vertier voor mezelf, waar ikzelf van kan genieten. Tijdens luchten praat ik met een of twee mensen, apart van de grote massa, recreatie zie ik niet zitten. Ik sport om te sporten, maar voor de rest . . . voor mij hoeft dat niet meer. De enige contacten met die lui zijn oppervlakkig leuk en aardig. Gein te over, als je maar kan lachen. En dat onthoud ik me ook niet. Maar zelfs met de gespreksgroep mankeert me de moed om er iets van te zeggen.
Berusting? Gezapigheid? Gedeeltelijk wel. Maar dat kan ook niet anders. Elk gesprek wat ik voer is òf een waardeloos oppervlakkig flut verhaal òf een discussie over het militarisme. Zolang het me interesseert en ik zin heb, doe ik dat, maar steeds vaker . . .

Welnu een heel verhaal, over gedetineerden, of beter over hoe je tegen een medemens aan moet kijken, waar je voor vecht, maar die jou niet begrijpt. Een heel moeilijk probleem. Ik neem het die mens niet kwalijk, maar vind het soms een heel probleem om het te accepteren. Ik denk dat mijn visie nu wel duidelijk is. Trek uit dit verhaal niet de conclusie dat ik niets met die medemens te maken wil hebben, dat is niet zo. Ik distantieer me er ook niet van. Maar breng daarin voor mezelf wel nuances aan.
Deze week kreeg ik – net als jullie, naar ik aanneem – een brief van Willie en daarbij een kopie van wat Joost schreef over de "andere" totaalweigeraars in Nieuwersluis. Nou, je wordt bedankt voor je complimenten Joost! Ik waardeer je geloof in de sprookjes die de mens in uniform je verteld heeft in hoge mate, alsmede je onuitstaanbaar begrip en inzicht in de mens achter de tralies. Je vertrouwen en waardering voor mede-totaalweigeraars, uitoefenaren van het "links geweld", is ook bijzonder hoog, lees ik in je artikel.
Maar troost je, ik begrijp wel wat je bedoelt. Je vindt bepaalde acties niet goed. Vooral als daar enigerlei agressie in tot uiting komt. Gelukkig schrijf je in dat artikel zelf al dat je het niet begrijpt. Hoe haal je het dan in je hoofd om dingen die je niet begrijpt te veroordelen? Is dat soms de menselijkheid die je zoekt? Ik vraag me af of je wel doorhebt dat je met jouw verhaal precies die hoge piefen, die rechtse kliek, die ook jou achter de tralies zet, in de kaart speelt. In plaats van eerst eens na te gaan of het wel waar is, en als het waar is, waarom die totaalweigeraars dan wel "bewakers doodzwegen" of "brood aan de muur plakten", je af te vragen waarom ze dat gedaan hebben, schrijf je het als waarheden op incluis een straffe veroordeling!! Joost, maak die maffe lezers van dat blad maar eens wijs waarom je eigenlijk opgesloten wordt, en waarom je niet in het leger wilt, en hoe vies en vuil die militairen en bewakers hun verhaaltjes verdraaien en überhaupt hoe iemand het ooit tot soldaat heeft gebracht. Schrijf eerst maar eens over wat een mens in uniform al niet doet, in plaats van die mens "te zoeken".
Nou, ik ben hierover wel duidelijk geweest geloof ik. Ik zou graag wel even een briefje van je ontvangen over wat je nog meer van de andere totaalweigeraars vindt, vóór ik weer ergens wat in een krant lees.

Uit een brief van Joost Duinhof

Wat betreft het leven in de bajes heb ik eigenlijk weinig keus. Ik wil hier niet gek worden. Wasknijpers maak ik daarom dus ook niet, omdat ik me daarvoor niet laat gebruiken. Ik weet niet wat ik had gedaan als ik geen boeken en schrijfwerk had gehad. Om lichamelijk ook een beetje bij te blijven doe ik altijd mee aan sport, recreatie en luchten.
Ik kan niet zeggen dat ik me daarom ook gelukkig voel. Thuis is het niet allemaal okay en hierbinnen ben ik vastgelopen met mijn studie. Met dat lawaai kreeg ik het niet voor elkaar om me te concentreren. Dat is ook meteen de reden waarom ik die schorsing heb aangevraagd. Ik had tijd nodig om samen met mijn familie te bekijken of we het vol zouden houden. Als die schorsing niet door was gegaan was ik er mee opgehouden. Ik was kapot. De radio-uitzending daarover deed net alsof het een dagje Artis was, dat sloeg helemaal nergens op. Ze hebben niets heel gelaten van een twee uur lang gesprek, klote dus.
Ik heb de keus gemaakt om me niet tegen alles waar ik tegen ben te verzetten, puur lijfsbehoud. Het heeft wel het effect dat de bewakers wat beter luisteren als ik wat heb aan te merken. Als dan blijkt dat ik gelijk zou kunnen hebben doen ze er nog wat aan ook. Op die manier bereik je af en toe best goede dingen.
Problemen bepraten is trouwens wel een heel principiële opstelling van mij. Ik voel nl. veel voor de geweldloze weerbaarheid-methode. Kort gezegd komt dat erop neer dat je probeert om begrip op te brengen voor de argumenten van je tegenstanders. Zodra hij merkt dat je hem in zijn eer laat, heb je meer mogelijkheden om iets positiefs te doen. Je hoeft dan niet je krachten te gebruiken om je tegenstander te bestrijden. Die kun je dan gebruiken om met hem het probleem op te lossen. Daar heb je dan allebei wat aan, terwijl je een tegenstander minder hebt.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN TOTAALWEIGERAAR

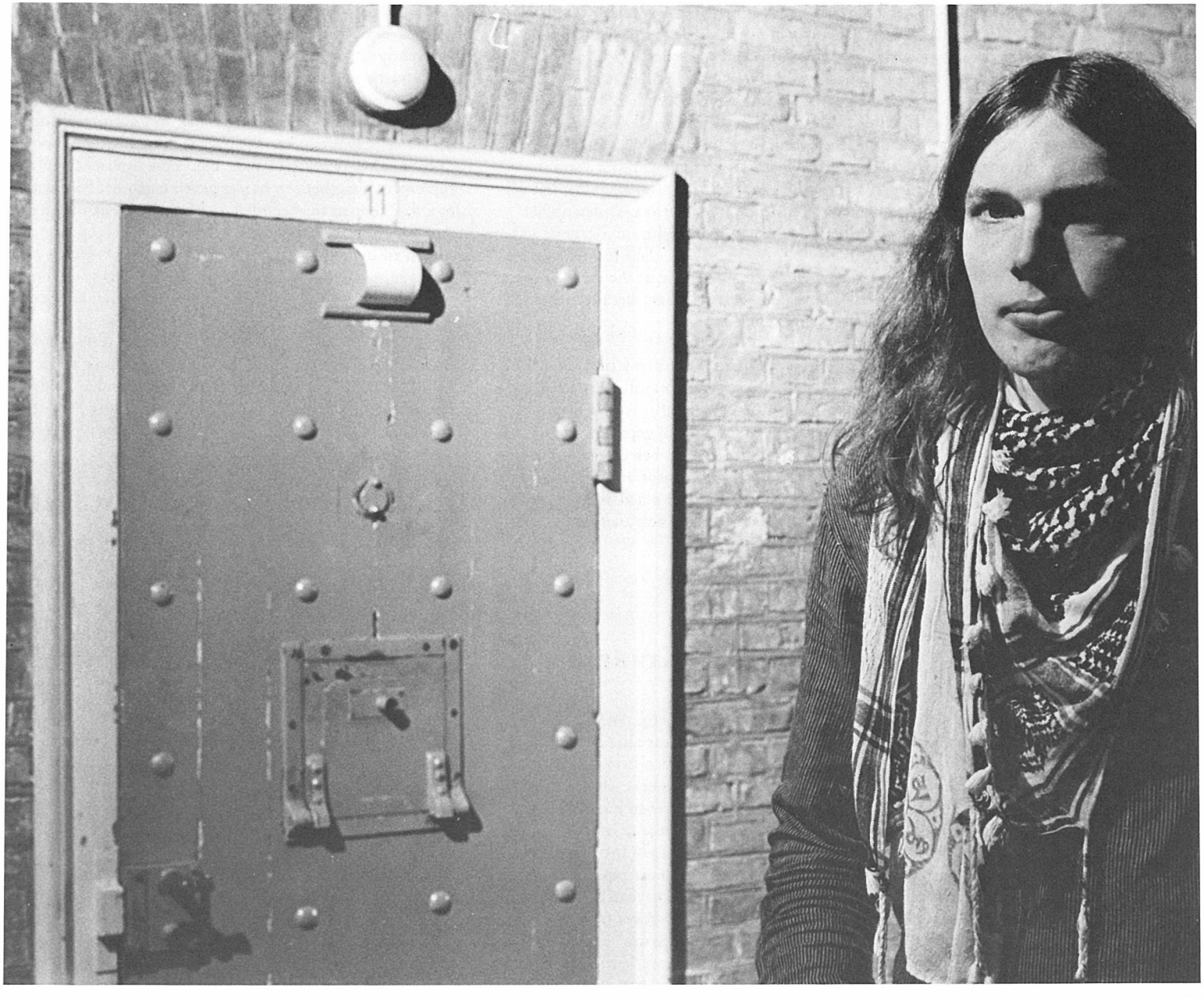

Net toen ik dit op papier had staan kwam er een brief van Harry binnen. Ik kan me goed voorstellen dat dat stuk van mij in de "Vrije Apeldoorner" Harry nogal verbaasde. Het staat er inderdaad nogal scherp. De groep Onkruiters, waar ik het over had, was die groep van tien, waar indertijd zo'n deining over was in de kranten. Allerlei stukjes vertelden hoe slecht de behandeling in Nieuwersluis was. Ik heb daar gezeten en ik heb dus ook gemerkt dat je daar helemaal apart wordt opgesloten, alsof je zojuist Reagan hebt vermoord. Maar wat er over die bewakers werd geschreven vond ik puur belachelijk. Het leek net alsof die bewakers alleen vanwege het feit dat het om totaalweigeraars ging, bedden nat maakten, niet reageerden op het belletje, de radio 's nachts aanlieten. Ook in Nieuwersluis waren er bewakers die konden begrijpen waar ik mee bezig was. Wat er daar fout is, zijn de regels. Ik geloof er niet in om de mensen die vinden dat ze die regels moeten uitvoeren af te katten. Een babbel over het waarom maakt het meestal veel duidelijker.

Zaterdag kreeg ik trouwens ook een brief van Bas Elfrink uit Zevenaar die in een kerk in hongerstaking is gegaan. Heeft een van jullie misschien zijn adres, want ik wil hem graag schrijven. Wat vinden jullie trouwens van die actie? Ik heb er bewondering voor dat hij, al voordat hij gepakt is, in hongerstaking is gegaan. Sowieso al dat hij het doet. Ik heb uitgebreid zitten suffen over hoe wij hem zouden kunnen steunen als mede anti's. Helaas, ik ben er niet uitgekomen. Misschien is het goed om met z'n allen bijv. een week mee te doen. Ik weet niet of ik een langere actie zou zien zitten, zo'n hongerstaking maakt mij altijd een beetje bang.
Hou je haaks en de groetjes, hoi!!

Joost

Uit een brief van Stephan Kraan 31/1/1982

Nog eens over dat stuk in de "Apeldoorner" en de reactie van Joost op de kritiek. Joost schrijft dus, dat als je in Nieuwersluis maar alles langs je heen laat gaan het er best wel uit te houden valt en dat het dan helemaal niet nodig is om te vernielen. Die bewakers kunnen er immers niets aan doen dat die regels er zijn. Die redenatie verbaast me toch wel in hoge mate. Waarom weiger je dan dienst? Toch zeker om niet met je te laten sollen. Ik weiger normaal te doen, alsof er niets aan de hand is, tegen mensen die me op een belachelijke manier vernederen en volkomen idiote regels uitvoeren, met een fanatisme van hier tot gunder. Ik kan daar nooit mee instemmen. Ik laat me niet op die manier behandelen. De meeste beroeps in Nieuwersluis die ik ontmoet heb, waren dienstkloppers van het eerste uur. Bovendien: ook al komt de aardigste bewaker van het Huis van Bewaring naar me toe en draagt me iets op wat volkomen geschift is, maar wel een regel, dan verzet ik me. En als het met praten niet lukt, dan doe ik dat op een andere wijze. En rechtse bewakers provoceer ik ook best wel om ze hun eigen kinderachtige handelswijzen in te laten zien. Maar inderdaad, als je volledig in hun straatje meeloopt en doet wat zij zeggen, ook al praat je dan andere taal, dan mag je van alles en krijg je veel gedaan. Zo is het buiten ook. Als je meeloopt in de rij is het goed. Je mag wel normaal demonstreren, maar waag het eens voor een kerncentrale te gaan zitten of voor een trein. Waag het eens om het ze lastig te maken en echte aandacht te vragen voor jouw argumenten, waag het een trap te geven tegen het bord dat voor hun kop hangt, dan kennen ze geen menselijkheid meer, dan laten ze hun ware aard zien. Nee, Joost, ik geloof niet zo in die lieve beroeps, die zich lenen om te moorden en in dienst staan van die regeltjes die zo slecht zijn. Ik praat óók wel met ze, en niet zo'n klein beetje ook, en ik begrijp hun beweegredenen best wel, maar dat wil niet altijd zeggen dat ze dan kunnen doen wat ze willen of moeten.
Nou, ik hoop dat het duidelijk is wat ik bedoel. En Joost, ik ben ook best voor de geweldloze weerbaarheid-methode, maar ik maak me sterk dat dat hetzelfde is als het je aanpassen aan je "tegenstander" zodra je met hem een goed gesprek hebt gevoerd. Daarbij heb je m.i. niet "een tegenstander minder". Ik blijf erop doorgaan, het fokt me namelijk gewoon op. Net als de gang van zaken in de politiek.

Uit een brief van Jan van Herp

Natuurlijk, Stephan, ik kan precies volgen wat jij opschrijft en zelf heb ik vaak dat hopeloze gevoel. Dan denk ik, dit is het laatste wat ik nog doe en dan ga ik alleen nog maar plezier maken als ik buiten ben. Het lijkt (en blijkt?) allemaal zo zinloos. Wat zal het worden: cynisme, narcisme of nihilisme? Overigens wil ik erbij opmerken dat eenzelfde soort reactie mij ook kan overvallen wanneer ik aan ons subcultuurtje denk, met al zijn pretenties. Maar misschien verschilt dat ook van stad tot stad en van streek tot streek. Er zitten hier ook mensen vast waarvan ik denk, maar goed dat er een bajes is. Maar toch moet het dan anders. Misschien is het een ongezonde interesse van mij voor de zelfkant van deze samenleving, zoals dat dan altijd genoemd wordt. Waar het mij om ging in die brief aan Stephan, was dat ik vind dat het op de manier afzetten tegen "criminelen" precies het bevestigen is van vooroordelen. Wat is dan eigenlijk de functie van het benadrukken van het bestaan van "criminelen" en het sensationeel uitmelken van hun belevenissen in de kranten?
Dat Stephan zegt niets te hebben aan die grote verhalen hoe het allemaal komt, verbaast mij enigszins, want ik dacht dat wij niet anders deden dan grote verhalen ophangen over hoe het nu allemaal komt en hoe het in elkaar steekt. En als ik dan een vraagteken zet bij de term politieke gevangene is dat niet meer dan een vraagteken, omdat het al te klakkeloos gebruikt wordt, en wel degelijk om ons te onderscheiden van de anderen, om zodoende de

begrippen goed en kwaad in te voeren. Dat idee werd extra versterkt in de tijd van Kerstmis en Oud en Nieuw, toen die hele stapel kaarten kwam, met af en toe toch zeer stuitende opmerkingen als "jullie zijn de mooiste kerstboodschap". Ik voelde me soms gewoon het bezit van een vredesbeweging. En ik zit hier verdomme niet alleen omdat ik wil dat er niet meer geschoten wordt. Waarschijnlijk heb ik het dan niet goed uitgelegd. Wat ik ermee wil zeggen is, dat die andere mensen hier die hele stapel bij mij naar binnen zien gaan terwijl zij voor de zoveelste dag met lege handen zitten en het maar weer alleen op moeten zien te knappen. Misschien wel een aardige anekdote om te vertellen. Een vriend van mij loopt in Amsterdam en komt daar een bekende tegen die op weg is naar de brievenbus met een stapeltje kaarten. Die vriend vraagt of er ook een kaartje aan mij bij zit. O, dat weet ik niet, moet ik even kijken. En ja hoor, daar werd een kaartje uit de stapel gevist. Op dat niveau beweegt zich die voorgekookte solidariteit aan ons. Want wij zijn Goed.

Dan de brief van Joost. Problemen uitpraten is inderdaad zinvol. Maar ik denk dat dat niet meer gaat zodra je met machtsposities hebt te maken. Zij zijn altijd in staat de discussie af te breken op het moment dat het hen uitkomt, en ze kunnen de richting van de discussie bepalen. In die paar gesprekken die ik in Nieuwersluis had, gebeurde dat ook. En hier in het Huis van Bewaring precies hetzelfde. Op het moment dat ze het idee hebben dat ze het niet meer kunnen volgen, of het niet met je eens zijn, moet de deur opeens weer dicht, want zij vinden dat de tijd om is en zij hebben de macht om die deur dicht te doen. Door het probleem juist heel scherp te stellen en niet door allerlei dingen te laten verdoezelen, moeten ze regelmatig hun machtsmiddelen gebruiken, dat geeft de verhoudingen duidelijker aan. En dan maar afwachten of andere mensen dat dan ook zo gaan zien. Dat die auditeur niet precies kan uitleggen waarom hij die eis van 18 maanden stelt, dat had denk ik meer te maken met de 18 maanden op zich, dan met de gedachtengang achter het opleggen van gevangenisstraffen. Dat ik iemand gedwongen heb mij op te sluiten, dat is een behoorlijke misvatting, daarmee staan de zaken op de kop. Dat ik volgens de wet in dienst moet, daar ligt het begin (min of meer). Als zij mij niet gearresteerd hadden was ik hier nooit gekomen. Totaalweigeren is in zoverre een machtsmiddel dat je beslist over je eigen leven, althans erover wilt beslissen. Dat anderen je daarom in de bak gooien geeft aan hoe weinig je daar zelf over te zeggen hebt. Het is niet iemand dwingen je op te sluiten (alsof die dat met pijn in het hart zou doen). Het is òf hun macht erkennen en gebruik maken van repressieve tolerantie, òf hun macht ontkennen en te maken krijgen met repressie.

Dat Joost het zo relaxed mee heeft kunnen maken in Nieuwersluis is misschien mede te danken aan de publiciteit rond de behandeling van de mensen die daarvoor daar hebben gezeten.

Hongerstaken. Ik denk dat je met dat wapen heel voorzichtig moet omgaan, en alleen dan moet gebruiken wanneer je eisen stelt met enige kans van inwilliging. Ik zou in ieder geval geen week met Bas mee hebben gedaan.

Uit een brief van Stephan Kraan 7-2-'82

Deze week kreeg ik een bijdrage van Jan van Herp. Anderhalve bijdrage want er miste een stuk van de brief van de 24ste. Ik zal nog even reageren op mijn afzetten tegen de "criminelen". Jan schrijft dat mijn verhaal een bevestiging is van de vooroordelen ten opzichte van gedetineerden. Dat er vooroordelen bestaan is juist. Maar de dingen die ik noemde zijn wel de feiten die ik hier in Ljouwert heb meegemaakt. Zo is het hier, en ik wil die dingen niet verdoezelen. Ik wil ook niet mijn stijgende ergernis aan mede-gedetineerden verdoezelen. Dat was namelijk mijn boodschap; ik kan gewoon niet meer tegen deze mensen waar ik dag in dag uit mee geconfronteerd word. De manier waarop ze met elkaar en anderen omgaan en waarop ze zich uiten staat mij gewoon tegen, na een jaar; ik constateer dat ik daar gewoon niet tussen kan leven. Bovendien wil ik de "crimineel" niet ophemelen. Toen ik deze week mijn hele dagboek teruglas, heb ik gemerkt dat ik de eerste driekwart van de tijd echt heel positief daarover was. Ik vertrouwde ze. Ik probeerde op ze te bouwen, ik praatte met ze en elk lichtpuntje was een zaligheid en een bevestiging van mijn optimisme. Maar elk geloof en elk vertrouwen werd de grond ingeboord. De knokploeglui waren onaanspreekbaar en probeerden tientallen methodes uit om me te treiteren. Alleen persoonlijke gesprekken waren soms leuk. Maar ze kletsten je alleen naar de mond – zo merkte ik later – om dit of dat van je gedaan te krijgen. De junk- en dopegroep, waar ik ook maanden mee ben omgegaan, als clean figuurtje, hebben ook constant misbruik van me proberen te maken. En dat was echt.

Dat is iets dat ik deze week steeds weer terug zag komen, en steeds weer probeerde ik het. Echt, ik geloof nog steeds in de goedheid van de mens. Ook van deze jongens. Maar na een jaar ertussen te hebben gezeten heb ik er genoeg van. Ik ben op. En natuurlijk moet ik niet generaliseren. Er waren ook goeien bij en ik heb ook leuke contacten gehad. Maar er zijn welgeteld twee mensen geweest waar ik iets aan gehad heb. Voor mezelf dus, zonder altijd maar zoals bij de anderen te moeten luisteren, mezelf in te moeten houden omdat ze me niet begrepen. Twee mensen van de duizenden die hier de revue gepasseerd zijn. Vanmiddag tijdens het luchten had ik het er nog over met een paar mensen. Ze konden het alleen maar beamen. Hier in Ljouwert is het gewoon een rotzooi, op alle fronten. (Zij konden het weten met hun uitgebreide bajeskennis.) En, Jan, het is niet dat ik hiermee een definitief eindoordeel uitspreek. Het enige wat ik ermee wil geven is: MIJN reactie op de gebeurtenissen HIER.

Ik heb het gevoel dat Jan een beetje de andere kant optrekt en zich juist helemaal een voelt met de bajesklant. Doordat vele delicten voortvloeien uit sociale onrust. Op dat punt voel ik me ook solidair. Maar hier in Ljouwert heb ik daar geen bal van gemerkt. De gedetineerden-commissie is de grootste flop van het jaar. Nou, ik heb het al vaker genoemd. DE bajesklant bestaat niet. En hier is het gevoel van solidariteit nul. Wat betreft het vele kaarten

krijgen met Kerst en Oud en Nieuw, wil ik ook nog wat zeggen. Ten eerste heeft dat mijns inziens niets met bovenstaand verhaal te maken en met verschil tussen de "crimineel" en de politieke gevangenen. Ik vind het, net als Jan, bedenkelijk dat met Kerst iedereen zich plots geroepen voelt om voor de vrede, de "engelen" in de bajes maar een kaart te sturen. Maar aan de andere kant is het toch logisch dat je als dienstweigeraar meer post krijgt dan andere bajesklanten. Jan voelde zich "bezit" van de vredesbeweging. Ik denk dat hij dan in verkeerde termen denkt, want je kunt toch niet ontkennen dat die voortrekkers-functie van totaalweigeraars aanwezig is. Daar weiger je weliswaar niet voor en het is een bijkomende zaak, maar aan de andere kant als ik met mijn weigering anderen aan het denken zet en ik breng wat teweeg, nou dan pik ik dat mooi mee. Ik ben geen held en ook geen martelaar, dat benadruk ik ook steeds. Dat willen we immers geen van allen zijn, maar als ik mensen aan het denken kan zetten over dit systeem en over vredesvraagstukken, prima. Dat mensen dan gaan zeggen dat ik een goede bajesklant ben en per definitie alle anderen slecht zijn, is uiteraard larie, en dat heb ik mensen die zo reageren steeds gezegd. Daarentegen staat mijn ervaring met de bajesklanten hier en de kritiek die ik geef in een heel ander daglicht. Dat is toch wel duidelijk, Jan?

Op 22 januari 1982 begon Bas Elfrink in een kerk in Zevenaar een hongerstaking met als doel ontslagen te worden van alle militaire plichten. Twee dagen daarna is hij door de politie en marechaussee uit de kerk gehaald. Bij een vluchtpoging is hij door militairen van een hek getrokken, waardoor hij ernstige verwondingen aan handen en been opliep. Hij ging tijdens zijn gevangenschap door met zijn hongerstaking, waardoor de wonden niet heelden en hij van het Huis van Bewaring in Haarlem naar het penitentiair ziekenhuis in Den Haag werd gebracht. De media besteedden vooral toen erg veel aandacht aan hem, wat, zoals uit de discussie blijkt, niet altijd in goede aarde viel. Op 13 februari werd hij vrijgelaten. Omdat hij zich volgens officiële bronnen zou hebben laten keuren. Bas echter is niet gekeurd, en het is duidelijk dat de overheid zich zo heeft behoed voor het eerste Nederlandse sterfgeval na een hongerstaking. Zijn vrijlating echter heeft in een breder kader, naar het militarisme toe, waarschijnlijk geen gevolgen. Door hem af te keuren heeft Defensie het probleem weer geïndividualiseerd en ontdaan van anti-militaristische inhoud. Het is duidelijk dat wij daar anders tegen aankijken, want de strijd tegen het militarisme gaat door, ook voor Bas. Dat echter over zijn manier van aanpak discussies ontstonden, wordt hierna duidelijk.

Uit een brief van Stephan Kraan, 14-2-'82

Lieve Harry, Robert, Jan, Dick, Joost, Michel,
"Bas moet vrij" was de grootste anti-militaristische boodschap die deze week de ether in werd geslingerd. Vooral tijdens het twee uur durende "popdonderplus". Gisteren in het nieuws van zes uur hoorde ik dat Bas vrij is. Afgekeurd, zoals dat heet volgens de overheid. Hij zou zich vrijwillig aan een keuring hebben onderworpen. Bas echter zei voor de Vara-microfoon gisteravond, dat hij zich niet bewust is van een keuring en zijn vrijlating duidelijk ziet als een overwinning en "hoopt dat dit de eerste stap is, want de zittende totaalweigeraars èn zij die nog moeten, zullen ook vrij moeten", ja ja, hij durft!
Asiel zoeken in een kerk, waar alles mee begon, was het eerste dat ik niet begreep. Net als Jan van Herp zie ik dat als het hol van de leeuw. Een verderfelijk instituut dat bol staat van alles "waar we juist tegen vechten" althans waar ik tegen vechten wil. (Tegenwoordig kunnen we ons m.i. niet als "groep" met eenzelfde denkbeeld beschouwen.) Een instituut waar mensen dwepen met duistere machten die over hun waken en hun wandel bepalen. Een instituut waar een enorme hiërarchie heerst en dat bovendien altijd mensen heeft uitgebuit en zelfs nu nog een zeer discutabele rol speelt in Latijns-Amerika en Polen. Daarover hoef ik jullie niets te vertellen. IK zou dus nooit van mijn leven in een kerk asiel vragen, en het daarmee tot handelingsplaats van mijn protesten maken. Dan zijn hongerstaking. Vorige week heb ik al gezegd wat ik daarvan vind. Al vaker heb ik benadrukt niet in een politieke oplossing te geloven. Maar dat zou je een verschil in methode kunnen noemen. Waar het om gaat is dat Bas het middel hongerstaken gebruikt om "het" aan de kaak te stellen. En "het" is dan zijn vrijlating en indirect dus het systeem, dat niet de mogelijkheid biedt om in principe vrijgesteld te zijn van elke plicht. Ik sluit me wat betreft dat middel aan bij anderen die al zeiden dat het toch wel het alleruiterste is waarmee je protesteert. Op die manier maak je je heel duidelijk tot een martelaar. En dat kwam dan ook naar voren in de publiciteit. Die arme zielige Bas, die door het systeem gedwongen wordt, en nu misschien wel dood gaat. Die zielige totaalweigeraars, die 12 maanden tussen vieze enge gemene onderwereldfiguren, die alleen maar kunnen moorden en stelen, moeten zitten en daardoor terroristen worden, of misschien wel zó depressief dat ze tot zelfdoding over zullen gaan . . .
Oh, wat zijn ze toch zielig die totaalweigeraars, en nu sturen we dus massaal kaarten en brieven naar de minister want in ons fijne mooie democratische landje mag zoiets toch niet voorkomen. Het was haast de letterlijke teneur van popdonderplus. Daarbij werd dan ook nog eens het verband getrokken tussen isolatie in de Stammheim en de behandeling van politieke gevangenen in Latijns-Amerika en Zuid-Afrika. Zo wordt toch wel echt even alles uit zijn verband gerukt. Elke vergelijking is zoek; maar het gebeurde en werd zo gezegd! Ik werd toen dus even heel erg kwaad.
De manier waarop "gewone gedetineerden" werden belicht was ronduit grof en discriminerend. Een sterk staaltje van generaliseren en stemmingmakerij. Meteen schoot door mijn hoofd hoe ik me heb afgezet tegen die ene groep hier en ik begrijp dat zo'n verhaal olie op het vuur is van mensen die op die manier tegen gevangenen aan (willen) kijken. Maar ik heb steeds benadrukt dat het mijn ervaringen en reacties zijn op deze ene

groep knokploegers. Daarmee heb ik me heel duidelijk niet afgezet tegen het algemene bajesvolk. Echter, als ik dit soort stemmingmakerij hoor, dan merk je dat je dan maar beter die negatieve ervaringen kunt verbergen, omdat ze wellicht totaal verkeerd uitgelegd worden en wel op een Trosachtige manier. Ik krijg de neiging bij dit soort verhalen de loftrompet te gaan steken over "de" bajesklant. Dat is het andere uiterste maar het is toch wel frappant dat binnen "eigen" progressieve kringen op die manier over mensen wordt gepraat. Nogmaals, ik ben niet van plan om mijn ervaringen te verbergen omdat, als ik ze uit, ze meteen misbruikt worden, maar ik wil me wel heel erg gaan verzetten tegen de manier waarop de Vara en de Zevenaargroep hierover praten. Ronduit walgelijk!
Met die verhalen, samen met die hongerstaking,wordt de totaalweigeraar heel duidelijk in de positie van martelaar gedrongen en dat die dan toch nog zijn eigen weg volgt, maakt hem tot een held in de vredesbeweging. Als Bas zich zo ziet, moet hij dat weten, maar dat daarmee ook meteen het lot van andere totaalweigeraars bezegeld wordt, vind ik ronduit grof. Afgezien van het feit dat ik het totaal niet eens ben met de actie van Bas, wil ik dan ook niet nog eens, omdat ik toevallig ook in de bak zit, misbruikt worden om zijn visie te versterken en te onderbouwen. Dat gebeurde letterlijk, zowel dinsdag als gisteravond. Er wordt als vanzelfsprekend aangenomen dat totaalweigeraars het met elkaar eens zijn. Ik geloof dat dat voor de Onkruitmensen inderdaad ook wel grotendeels opging, maar nu niet meer. Iets wat volgens mij heel duidelijk toch even moet worden rechtgezet, want ik vind het echt even om van te kotsen als mijn totaalweigering zonder mijn medeweten onderdeel wordt van een op het parlement gerichte actie. Hier op de muur van de bajes stond ook "Stephan moet vrij" en de PPR en de Pax Christie hebben hun zegje ook gezegd. Daar was ik het weliswaar niet mee eens, maar och, het was te onschuldig om me druk over te maken. Nu echter deze zaak actueel is geworden, voel ik heel duidelijk de behoefte om ertegen in verzet te komen. Het anarchistisch uitgangspunt in mijn totaalweigering is té essentieel om erover heen te laten lopen. Distantiëren is een groot woord, maar ik wil niet "gebruikt" worden voor acties en eisen waar ik het niet mee eens ben. Ik ben geen martelaar of held, en streef niet naar een politieke oplossing en mijn totaalweigering is totaal niet bedoeld als drukmiddel op het parlement.
Om kort te gaan. Ik heb eigenlijk geen goed woord over voor de manier waarop de actie van Bas gegaan is. Het lijkt me duidelijk dat zijn vrijlating totaal geen overwinning is. In mijn ogen is hij erin gestonken, dan wel wordt er een loopje met hem genomen. Zo is het ministerie op een nog gemakkelijker manier dan via een Wet GMD van hem afgekomen en hebben ze zichzelf nog zoveel mogelijk voor kritiek kunnen beschermen. Het zou niet best zijn als dit een nieuwe beleidslijn zou zijn. Afgekeurd worden, al laat je je niet eens keuren. Een nieuwe vorm van repressie dus. Dan nog even Joost. Een groot gedeelte van bovenstaand verhaal heeft ook betrekking op hem. Alleen is Joost heel duidelijk nog weer anders bezig dan Bas. Na het lezen van een bijgevoegd kranteknipsel en zijn verklaring in de nieuwsbrief is het heel duidelijk, voor zover dat nog niet het geval was, dat hij op een geheel andere golflengte zit. De schrijver van het kranteknipsel vroeg zich af "waarom Joost net zo zwaar werd gestraft als een totaalweigeraar van de anti-militaristische, niet geweldloze actiegroep Onkruit". De teneur van het stuk is dat andere totaalweigeraars smerige, agressieve anarchisten zijn die geweld niet schuwen. Zelfs onze vriend Hummels deed even mee; "Jehova's worden niet meer vervolgd en mijn cliënt krijgt een even hoge straf als iemand die bereid is met geweld de rechtsorde omver te werpen." En getuige Schuit insinueert dat andere totaalweigeraars eigenlijk maar een stelletje ongenuanceerde raddraaiers zijn door te zeggen "Als het om een principiële en gewetensvolle handeling gaat, is het onverstandig als de overheid daar buitensporig op reageert." Duidelijk is het afzetten tegen totaalweigeraars met anarchistische achtergrond. Joost is dan ook voor een sociale dienstplicht (wat plicht?) en zijn "positieve" benadering wordt dan ook beloond met een compliment van de auditeur-militair die "waardering heeft voor de democratische instelling van integere Duinhof". Dat kan ik me voorstellen. Eindelijk wordt vanuit de kant van totaalweigeraars eens het geluid gehoord dat men wil horen. Dat werd ook duidelijk in de hele verklaring van Joost. Cynisch gezegd viel het me nog mee dat er geen Wilhelmus en een driewerf hoera voor de Koningin achteraan kwam. Nee, Joost ik ben het totaal niet met je eens. Sterker nog, ik voel me zwaar verneukt en in de zeik genomen. Weliswaar heb jij dat artikel niet geschreven maar zulke reacties zijn natuurlijk wel heel logisch.

liefs, Stephan

Ik ben in mijn kritiek op Bas afgegaan op wat mij via de pers bereikte, vooral via de uitzending van de Vara. Inmiddels is echter gebleken dat die kritiek niet Bas maar de Vara zou moeten treffen. Deze omroep – en met haar de gehele pers – heeft de hongerstaking aangegrepen om van de totaalweigeraars martelaars te maken en beschouwen het als hun "socialistische" plicht om zich te beijveren deze zielige slachtoffers van een te kort schietende wet te "redden". Echter, ze vergeten daarbij waarom een totaalweigeraar zijn daad stelt. Er wordt in de pers dan ook nauwelijks aandacht geschonken aan het waarom van dienstweigeren en er wordt helemaal geen aandacht geschonken aan de anarchistische motivatie. Er wordt enkel geschreven en gepraat over de strafmaat en de behandeling. Dat is nu precies iets waar het noch Bas noch andere dienstweigeraars om begonnen is. Door te stellen "totaalweigeraars vrij" verleg je het probleem naar de weigeraars. Het zal echter duidelijk zijn dat de organisatie van de samenleving structureel verkeerd is. Iets dat je niet verandert door weer een wetje op de totaalweigering te propageren. Daarmee wordt alleen het ware gezicht van de staat verdoezeld en de aandacht afgeleid van waar het totaalweigeraars om begonnen is. Het betekent niets minder dan een toename van de repressie

in Nederland. Het op een "schijndemocratische" manier monddood maken van politieke tegenstanders. Met de beste bedoelingen van de linkse beweging wordt de essentie en de kracht van het totaalweigeren afgebroken. Negatief gezegd is het zelfs zo dat de linkse beweging misbruik maakt van totaalweigeraars. De Vara doet het zelfs heel bewust. Zo werden tijdens een vervolguitzending over Bas de motieven en de kritiek van Bas en van een aantal Onkruiters weggedraaid om plaats te maken voor weer een oproep van HUN actie. Ik vraag me dan wel af waar we mee bezig zijn. Het is toch wel treurig dat, zelfs in linkse kringen, niet naar elkaar geluisterd wordt, feiten worden verdraaid alleen maar om het eigen gezicht niet te verliezen en er voordeel mee te doen. De pers probeert ook een wig te drijven tussen de verschillen in motivatie van verschillende weigeraars. We worden tegen elkaar uitgespeeld wat ook uit de inhoud van de voorgaande discussie is gebleken. Joost is erin geluisd door de KRO en nu Bas door de Vara. Het heeft erin geresulteerd dat er nu versneld een totaalweigerwet gaat komen, die niet meer is dan een veredelde Wet Gewetensbezwaren. Wéér een hokje waarin de problemen geïndividualiseerd worden en de kritiek weggestopt. Ik ben ervan overtuigd dat die wet geen oplossing is en dat totaalweigeren door zal gaan, zolang het militarisme niet weg is. En, als totaalweigeren onmogelijk is, dan zullen er andere wegen zijn om het gehele apparaat ter discussie te stellen en uit te hollen.

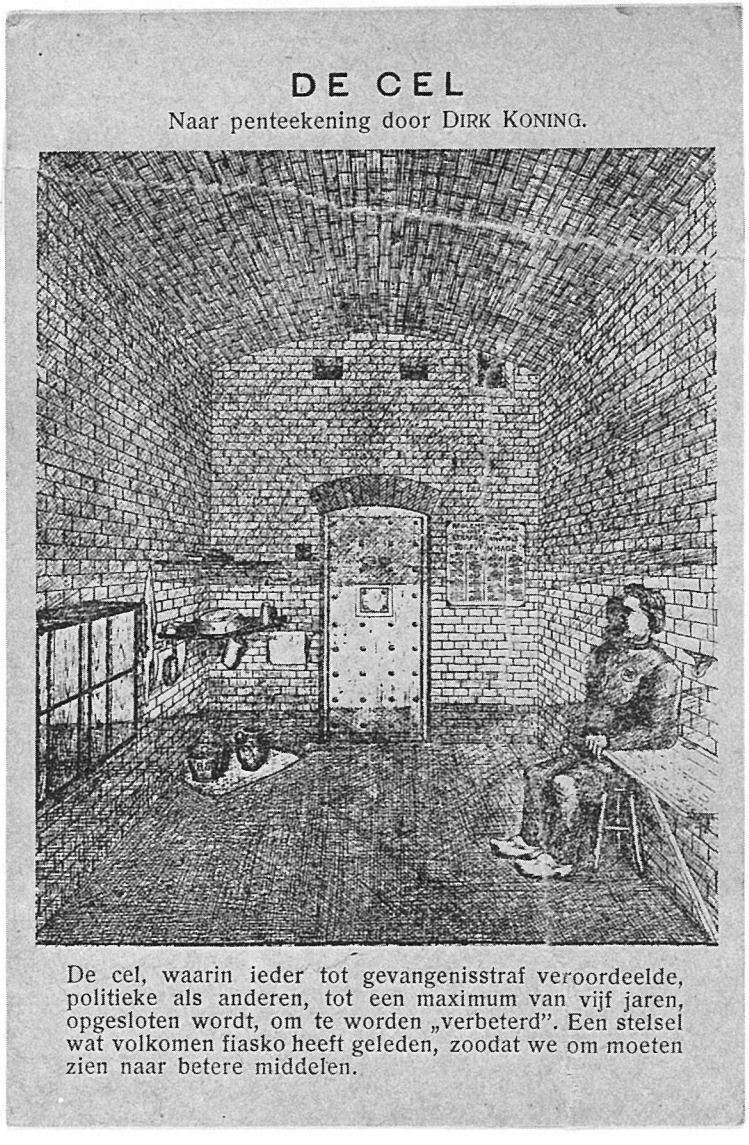

De cel, waarin ieder tot gevangenisstraf veroordeelde, politieke als anderen, tot een maximum van vijf jaren, opgesloten wordt, om te worden „verbeterd". Een stelsel wat volkomen fiasko heeft geleden, zoodat we om moeten zien naar betere middelen.

Nawoord

Mijn vriend, totaal-dienstweigeraar Stephan Kraan, heeft mij gevraagd een slotwoordje voor zijn boek te schrijven. Ik doe dat graag, hoewel het niet meevalt voor een ongeletterd oudje van 94 jaar, vrijwel geheel versleten, maar met een kopje dat het nog aardig doet.
Het was tijdens de eerste grote oorlog in 1917 dat ik op mijn 29ste als landstormer werd opgeroepen. Met zeshonderd anderen bevond ik mij in het Beursgebouw in Leeuwarden. Als op een gegeven moment een geuniformeerd heer met veel sterren mijn naam roept, is mijn antwoord: present, maar ik ben burger en hoop dat te blijven. Vanaf dit moment bent u militair, zegt die man en ik zeg weer: ik ben burger en hoop dat te blijven. En daarbij dacht ik aan wat Multatuli eens had geschreven: er is maar één wonder en dat is het zijn, waaruit al het andere voortvloeit. En dat is weer voor iedereen anders. Net zoals iedere dienstweigeraar zijn straf anders zal beleven.
Ik ging dus naar de gevangenis en zat in een cel van twee bij drie meter, met een brits en een strozak, een klein tafeltje en een krukje, dat met een ketting vastzat. Verder een kiepelton en een klein raampje met matglas, dat op een kier kon, waardoor je een klein stukje van de lucht kon zien. Voor deze huisvesting en een sober kostje moest ik wel werken. Touw pluizen of bonnen plakken voor winkeliers. Eentonig werk. Mijn medegevangenen waren 's avonds in hun cellen altijd aan het zingen, maar ik viel meteen in slaap. Ik werd dan om twee uur 's nachts wakker. Dat waren de mooiste uren om na te denken.

Ik was 29 toen ik als dienstweigeraar de gevangenis inging. Ik was 30 toen ik er weer uitkwam. Een paar weken voor mijn invrijheidstelling moest ik bij de vrouw van de gevangenisdirecteur het keukenplafond soppen. Toen ik daarmee bezig was kwam de directeur thuis en hoorde ik hem zeggen: ik heb zojuist een schrijven ontvangen waarin staat dat ik de gevangenen niet meer dan één sneetje brood per dag mag geven. Geef ik het ze 's morgens, dan vreten ze het in één keer op en dan hebben ze 's avonds niets. Geef ik ze twee keer een half sneetje dan is het toch ook helemaal niets? Als vegetariër wist ik dat lang kauwen heel voedzaam is. Dus kauwde ik twee keer per dag wel een half uur op een stukje roggebrood. Daardoor heb ik nooit honger gehad.

Regelmatig schrijf ik brieven naar alle dienstweigeraars. Hier in Haarlem heb ik de twee die daar zitten in De Koepel ook een paar keer opgezocht. aardoor heb ik het gevoel dat ik er nog steeds bij hoor. Het houdt mij levendig en ik volg alle acties van die groepen tegen het militarisme en bewapening nog steeds. Het zijn nog steeds, helaas, maar enkele hebzuchtige wezens die alles menen te kunnen bestieren en die de massa als onwaardig beschouwen. Maar voor jou, vriend Stephan, geldt net als in 1917 voor mij: mens wees mens! Je hebt dan veel tegenslagen te trotseren, maar wel een bevredigend leven.
Als altijd sterkte toegewenst!

Meinte Ringia, 3 februari 1982.
Geboren op 6 januari 1888 in het Friese kleidorpje Beetgum.

De foto's zijn gemaakt door:

Arendsoog Film & Video: pag. 9, 39, 40, 49 en 73.
Foton Den Haan/Gerard van Bree: pag. 16 boven en 19.
Frank Greiner: omslag en pag. 5, 21, 25 en 62.
Willem de Haan: pag. 8 linksonder.
Eduard de Kam: pag. 10, 11 boven en 16 onder.
Wim Ruygrok: pag. 4 rechtsonder.
Frans Ypma/APA: pag. 8 rechtsonder, 11 onder en 13.

De tekeningen op pag. 20, 21, 22, 23, 33, 38, 46 en 52 zijn van Stephan Kraan. De overige illustraties uit zijn archief.